

Caiete Silvane

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Mohammed Arfan Asif

Tradiție și poveste

Nenad Nikolic

Adela Rușu

Derya Yazar Atasever

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Alexandru-Bogdan Kürti , Moment istoric pentru cultura creată în exil	1
Viorel Mureșan , Deschideri și metamorfoze lexicale	3
Imelda Chința , Vanitas vanitatum	5
Apariție editorială: László László , „A fehér vödör” („Găleata albă”)	6
Carmen Ardelean , Ilustrări și ilustrații	7
Marcel Lucaciu , Neliniști răzlețe (V)	8
Menuț Maximilian , Călătorind în jurul lumii sub semnul lui trei	9
Alexandru Jurcan , Sulina și crima	11
Gheorghe Glodeanu , O lucrare de referință	12
Noi apariții la Editura „Școala Ardeleană”	13
Virgil Rațiu , Autorul în persoană și autorul închipuit	14
Györfi-Deák György , Istov de septembrie	16
Augustin Mocanu , Fântâna blăstămată	17
Aurel Lungu , In memoriam Augustin Mocanu (1932-2023)	19
Viorel Mureșan , Un omagiu tăcut (lui Augustin Mocanu)	22
Paul Beldi Ladislau , „Răzvrătirea nebunilor” la Editura „Caiete Silvane”	22
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existența	23
Alice Valeria Micu , Scrisoare unei mame	24
Viorel Gh. Tăutan , Opinii despre exprimarea corectă	25
Adela Rusu , Fotografi de talie internațională promovează Sălajul	26
Marin Pop , Ioan Ardeleanu Senior – 115 ani de la nașterea sa	28
Poeme de Andrei Gazi însoțite de o parodie semnată de Lucian Perța	33
Versuri de Pîrvu Ionică	34
Poeme de Andreea Negoianu	35
Versuri de Alessio Brandolini traduse de Lucia Ileana Pop	36
Monica Săvulescu-Voudouri , <i>Ca o trompetă, felia de pâine ardelenească</i>	37
Ioan Bunta , Shakespeare în critica literară	39
Teodor Sărăcuț-Comănescu , Înaintea furtunii...	41
Silvia Bodea Sălăjan , Până la adânci bătrâneți	43
Edith Negulici , <i>Nebun după tine</i> . Despre Parisul anilor nebuni la superlativ!	45
Simona Ardelean-Samanta , Filmografiile Simonei, <i>Amour</i> (2012)	47
Daniel Mureșan , Cronica discului, Eloy – <i>Echoes from the Past</i>	48
Alexandru-Bogdan Kürti , Corina Știrb Cooper , Györfi-Deák György , Viorel Mureșan , Malaxorul de octombrie	49
Omagiații lunii octombrie (din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)	52
Copertele I, IV și p. 26-27 sunt ilustrate cu fotografiile realizate în cadrul Taberei internaționale „Sălaj – Frumusețe, Tradiție, Poveste” (2023)	
Arca poeziei, Yosa Buson , (Ploaie de primăvară), traducere de Ion Acsan și Dan Constantinescu , o rubrică de Viorel Mureșan coperta III	

Moment istoric pentru cultura creată în exil

Alexandru-Bogdan KÜRTI

Primul muzeu dedicat personalităților exilului românesc a fost inaugurat la Craiova în perioada 28-30 septembrie 2023. Instituția muzeală creată sub egida Bibliotecii Județene „Alexandru și Aristia Aman” Dolj își propune să readucă în mentalul colectiv și să repună pe tapet opere, concepții, personalități aparținând generației exilului, care au fost uitate, pierdute, voluntar sau involuntar, pentru a le reintegra în cultura națională. Cărți, tablouri, fotografii, manuscrise, scrisori, materiale audio-video și sculpturi ale unor oameni de cultură care s-au aflat în exil în perioada comunistă se regăsesc în Muzeul Cărții și Exilului Românesc.

Fiecare încăpere din Muzeul din Cetatea Băniei te poartă într-o lume diferită, cuprinzând opere și mărturi ale unor scriitori și artiști români ce și-au petrecut exilul în Franța, Spania, Statele Unite sau Canada. Instituția de cultură reunește 38 de colecții și donații care acoperă domenii culturale variate, precum literatura, arta plastică, muzica, cinematografia și teatrul. Patrimoniul Muzeului este compus din colecțiile: „Academician Basarab Nicolescu”, „Leonid Mămăligă”, „Arhiva «Cenaclului de la Neuilly»”, „Arhiva «Asociației Hyperion»”, „Vintilă Horia”, „Mircea Eliade”, „Emil Cioran”, „Mircea Milcovitch și Maria Mesterou”, „Andrei Șerban”, „Paul Barbăneagră”, „Corneliu Șerban Popa”, „Cicerone Poghiric”, „Andrei Codrescu”, „Victor Cupșa”, „Bujor Nedelcovici”, „Cezar Vasiliu”, „Ileana și Romulus Vulpescu”, „Academician Dan Berindei”, „Academician Dinu C. Giurescu”, „George Banu”, „Dumitru Milcoveanu”, „Octav Calleya”, „Nicolas Adam”, „Aurora Cornu”, „Miron Kiropol”, „Grigore Arbore”, „Theodor Damian”, „Academia Româno-Americană de Arte și Științe”, „Memoria exilului românesc la Televiziunea Română” și donațiile: „Carmen Firan și Adrian Sângeorzan”, „Constantza Buzdugan”, „Institutul Român/Biblioteca Română din Freiburg”, „Gabriel Badea-Păun”, „Șerban Viorel și Rodica Stănoiu”, „Academician Ștefan Ștefănescu”, „Valeriu Veliman”, „Horia-Dinu Nicolaescu” și „Ion Deaconescu”.

Manifestările dedicate deschiderii instituției de cultură au debutat în 28 septembrie 2023 cu o slujbă de sfințire a Muzeului și de comemorare a personalităților din exil, trecute în eternitate, oficiată de un sobor de preoți condus de Înaltpreasfințitul Acad. Dr. Irineu Popa, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei. „În acest spațiu istoric și cu multă încărcătură sentimentală și culturală, vom avea ocazia să vedem ceea ce înaintașii noștri ne-au lăsat. Aceste lucruri trebuie, pe de-o parte, asimilate, iar pe de altă parte, trebuie continuate. Acesta este mesajul și dorința unui părinte, căci noi îi considerăm pe toți donatorii de aici ca părinți ai noștri, care ne-au lăsat ceva și nu au vrut ca aceste lucrări să fie prinse, constrânse numai într-un muzeu, ci să fie continuate”, a spus Preasfinția Sa.

Intrarea principală a Muzeului Cărții și Exilului Românesc

Gala inaugurării a avut loc în 29 septembrie 2023, amfitrionii evenimentului fiind Lucian Dindirică, manager al Bibliotecii Județene „Alexandru și Aristia Aman” și Ivona Stănculeasa, manager al Filarmonicii „Oltenia”.

În cuvântul de bun-venit, Lucian Dindirică, cel care a avut ideea înființării Muzeului, a subliniat rolul academicianului Basarab Nicolescu de ctitor și părinte spiritual al instituției de cultură. „În anul 2016, Biblioteca Județeană Dolj a inițiat înființarea Muzeului Cărții și Exilului Românesc, bucurându-se de sprijinul material și cultural deplin al academicianului Basarab Nicolescu. Manuscrisele, cărțile și documentele pe care le-a donat, împreună cu actul de profundă cunoaștere în care ne-a implicat, au constituit nucleul patrimoniului de care ne putem bucura începând de astăzi. Basarab Nicolescu ne-a transmis, practic, un mod de viață. Dumnealui nu a venit singur, fiindcă întotdeauna cultura, astfel înțeleasă, este un act de dialog și de prietenie. Ni i-a adus, în mod simbolic, și pe Vintilă Horia, Leonid Mămăligă (cunoscut sub pseudonimul L.M. Arcade – n.r.), Horia Stamatu, Ștefan Lupașcu, Virgil Ierunca, Mircea Eliade și mulți alții, care și-au adus contribuția la întregirea acestui tezaur cultural și spiritual. Am înțeles, datorită codurilor oferite de savantul Basarab Nicolescu, faptul că exilul românesc este un puzzle imens, pentru care nu este suficientă o singură perspectivă, fiindcă există mai multe niveluri de realitate, atât în sensul în care a teoretizat Basarab Nicolescu această viziune asupra lucrurilor, cât și din punct de vedere pur istoric, cultura română fiind efectiv scindată în mod artificial de comunism. Anularea acestei disjunții s-a dovedit mai grea decât ar fi trebuit să fie în mod natural. Așadar, misiunea vitală a proiectului nostru este să contribuie

la refacerea principalelor artere de comunicare dintre cele două falii culturale, care acum ne apar ca fiind complementare. Constituită în jurul colecției inițiale, donată de Basarab Nicolescu, în anii care s-au scurs de atunci, și până în prezent, biblioteca s-a îmbogățit în permanență cu noi fonduri, arhive și documente lăsate posterității de către reprezentanții exilului românesc din Occident. Misiunea Muzeului din Craiova a fost de la început să recupereze și să reintegreze în identitatea culturală națională marile opere și bunuri simbolice create în afara granițelor, înscrise pe meridianele culturii universale”, a spus Lucian Dindirică.

În continuare au susținut alocuțiuni reprezentanții autorităților publice și au fost acordate distincții de onoare mai multor invitați pentru aportul lor în susținerea proiectului. A urmat apoi turul Muzeului, condus de Lucian Dindirică.

Manifestările din 30 septembrie 2023 au fost dedicate întâlnirilor și dezbaterilor cu personalitățile exilului. Au vorbit jurnaliștilor și oamenilor de cultură despre viața și operele lor: poeții Andrei Codrescu, Carmen Firan, Adrian Sângeorzan, preotul Theodor Damian, artistul plastic Corneliu Șerban Popa și dirijorii Horia Dinu Nicolaescu și Octav Calleya. Apoi a fost prezentată activitatea Bibliotecii Române din Freiburg. Florentin Palaghia a înfățișat opera poetului Miron Kiropol. Ruxandra Vidu, profesor și om de știință, a vorbit despre istoria Academiei Româno-Americane de Arte și Științe. Comunicări au susținut: prorectorul Universității din Craiova, Nicu Panea („O introducere în fenomenul exilului românesc postbelic”) și scriitorul Robert Șerban („Un polimat – Grigore Arbore”), iar în sala multimedia au fost difuzate proiecții video din colecția „Memoria exilului românesc la Televiziunea Română”. De asemenea, manifestările au cuprins și două lansări de carte. În volumul „Memoria Emigrației”, Florea Firan, istoric și critic literar, director al Editurii Scrisul Românesc, a inventariat și a analizat 100 de scriitori ai exilului, concentrându-se asupra relației autorilor antologați cu literatura, în general și cu limba, în special. A fost lansat și volumul al patrulea din „Taina scrisului”, antologie semnată de scriitorul și promotorul cultural George Roca, stabilit în Australia. Fiecare volum din proiectul literar, început în urmă cu două decenii, cuprinde 50 de interviuri cu oameni de litere, prezentate sub forma unor eseuri.

Foarte interesantă este povestea uneia dintre lucrările timpurii ale lui Andrei Codrescu, cel despre care Nina Cassian spunea că este singura legendă în viața a exilului românesc. Născut la Sibiu, în 1946, într-o familie de evrei, Andrei Codrescu a părăsit România în 1965. Pentru câteva luni a locuit în Italia, unde pe marginile unei cărți semnate de o poetă din Peninsula, a scris poezii în limba română. În 1966, Andrei Codrescu a migrat în Statele Unite, unde s-a consacrat ca scriitor. În 1967, poetul și-a uitat volumul cu versurile scrise de mână într-o cafenea din New York. Patruzeci de ani mai târziu, volumul adnotat a fost descoperit de un bibliotecar de la Emory University, care l-a contactat pe Andrei Codrescu. Volumul „Femeia neagră a unui culcuș de hoți” a apărut în 2007 la Editura Vinea. „Limba română nu m-a părăsit niciodată, chiar dacă am scris și în limba engleză. Pentru mine, acasă întotdeauna a fost limba

Lucian Dindirică, manager al Bibliotecii Județene „Alexandru și Aristia Aman” Dolj și inițiator al Muzeului Cărții și Exilului Românesc

română”, a spus Andrei Codrescu în cadrul întâlnirii moderate de Elena Bălășanu.

Momentele poetice susținute de Andrei Codrescu, Carmen Firan, Adrian Sângeorzan, Theodor Damian și George Roca, spectacolul lectură după traducerea lui Vintilă Horia a piesei de teatru „Asasinat în Catedrală” de T.S. Eliot și concertul trupei de rock No Antidote au încheiat seria manifestărilor dedicate inaugurării Muzeului.

Muzeul Cărții și Exilului Românesc este unul dintre cele mai bune exemple privind colaborarea dintre autoritățile administrative, care au înțeles importanța readucerii unui monument istoric în circuitul cultural, și instituțiile de cultură care s-au angajat într-un proiect de cursă lungă. Clădirea ce găzduiește Muzeul, Casa Dianu, se află pe lista monumentelor istorice. A fost ridicată la începutul secolului al XX-lea și a aparținut familiei magistratului Dianu. Monumentul se remarcă prin designul său unic, ce combină elemente din stiluri arhitectonice eclectic. În 1944, casa a fost rechiziționată și transformată în sediu pentru diferite instituții publice, iar douăzeci de ani mai târziu, edificiul a devenit localul Școlii Populare de Arte și Meserii „Cornetti”, care a funcționat aici până în 2008. În anul 2013, clădirea de patrimoniu, ajunsă în proprietatea moștenitorilor familiei Dianu, a fost cumpărată de administrația județeană. În ultimii șase ani, imobilul a trecut printr-un amplu proces de consolidare și restaurare. Proiectul „Valorificarea durabilă a monumentului istoric Casa Dianu din localitatea Craiova, județul Dolj, prin crearea unui Muzeu al Cărții și Exilului Românesc și introducerea acestuia în circuitul turistic” a fost realizat printr-o finanțare obținută de Consiliul Județean Dolj, în cadrul Programului Operațional Regional, valoarea investiției ridicându-se la aproximativ cinci milioane de euro.

Muzeul inaugurat în Craiova dispune de tot ce-i trebuie să devină un important punct de reper cultural: un spațiu adecvat, colecții substanțiale, expozate originale, tehnică și aparatură de studiu de ultimă generație, un circuit coerent, un manager motivat, personal calificat și sprijin din partea autorităților administrative.

Deschideri și metamorfoze lexicale*

Viorel MUREȘAN

Concordanța naturală dintre cuvânt și lucru, „justețea numelui” altfel spus, a ridicat în mintea omului nedumeriri și întrebări la care, printre primii, s-a frământat să dea răspunsuri Platon, în dialogul *Cratylus (sau despre dreapta potrivire a numelor)*. El pune așa bazele filosofiei limbajului, ramură viguroasă a „filosofiei prime”, care a atins câteva momente de vârf în secolul al XX-lea. Amintindu-ne de ele doar în treacăt și, pe unele, privindu-le ca pe niște posibile repere teoretice, în demersul nostru suntem interesați de câteva aspecte care s-au putut cristalia într-o nouă carte a lingvistului Gheorghe Moga, *Breviar de cuvinte și expresii*, Editura *Caiete Silvane*, 2023. Volumul vine în urma observării îndelungi și atente a modului cum vede și cum exprimă vorbitorul de limbă română, *lumea*, la nivel de cuvinte și expresii. Astfel, am putut constata, parcurgând cele 33 de unități ale cărții, 18 „cuvinte” și 15 „expresii”, că autorul abordează limba, în egală măsură, pe latura ei socială și pe cea individuală. Ba, chiar mai mult, are în vedere și componenta psihologică a limbajului, privind, mereu laolaltă, exprimarea cognitivă și perechea ei afectivă. În mai multe locuri, el intervine lămuritor, ca să putem mai ușor vedea cum vorbirea denotativă structurează cunoașterea, în timp ce sensurile conotative se pun în slujba emoțiilor și sentimentelor. Mai presus însă de aceste aspecte, care țin întrucâtva de aplecarea stilistică a autorului, el nu se abate în nicio pagină de la ideea care îi guvernează cartea în întregul ei, că funcția de bază a limbajului e cea referențială. Iar pe acest fundal, n-am exagera spunând că unele situații de comunicare din colecția sa paremiologică sunt

percepute cu ochiul și urechea unui antropolog.

Observăm, încă de la primul termen descris, „aglomerație”, că Gheorghe Moga îmbină în cercetarea sa lingvistica diacronică și cea comparativă, urmărind dinamica evolutivă și metamorfozele câte unui cuvânt, de obicei din limba latină sau din cea franceză, până la „așezarea” lui în paradigma limbii noastre. Mai observăm, de asemenea, că argumentația sa e orientată întotdeauna spre ideea poeticității limbii române, pe polivalența semantică, cu care unele cuvinte intră în tezaurul imaginarului artistic. Lărgirea orizontului expresiv a termenilor e ilustrată cu mostre din opere literare românești din mai multe secole, sesizabilă fiind o anumită propensiune spre cele contemporane. Descrierea sa lingvistică se sprijină adesea pe teoriile unor savanți reputați, cum este aici cazul lui Sextil Pușcariu, la rândul său preocupat de aspectele ce țin de expresivitate: „Pentru a releva bogăția latentă a lexicului românesc lingvistul recomandă câteva corespondențe populare pentru neologismele care cereau intrarea în limbă. Între altele, este sugerat *răsuflet* pentru *banal*, *deocheat* pentru *compromis* și *îmbulzeală* pentru *aglomerație* cu următoarea motivare pentru ultimul « imaginea care stă la baza acestei figuri trădează marele aport pe care l-a adus limbii viața pastorală ». Într-un articol care stabilește o laborioasă etimologie a cuvântului „beizadea”, asistăm și la o contextualizare a termenului în realitatea socială a zilelor noastre, practic, la o resemantizare, prin care i se șterge, cel puțin parțial, statutul de arhaism. La drept vorbind, autorul se apleacă și asupra unor cazuri de extinderi semantice. Iar specializările lui predilecte se profilează a fi stilistica și istoria limbii.

Dacă unele articole își culeg subiectul din apariții editoriale recente, așa cum se întâmplă în *Bibliocid*, inspirat din volumul lui Andrei Oișteanu, *Moravuri și năravuri*, apărut în 2021, organizarea lor întrunește și caracteristicile cronicii de carte, acoperind astfel, de pe poziția lingvistului, nevoia unor observații adecvate. Altele, precum cel despre „bizar,-ă”, urmărind o succesiune de sensuri și etimologii, în contexte dintre cele mai variate, capătă formă și consistență eseistice. Poate că micul studiu dobândește această direcție și ca urmare a consultării unui filosof al limbajului poetic, precum Constantin Noica, potrivit căruia, limba e locul unde se produce revelația ființei. Suntem în măsură să remarcăm acum, după paginile din carte parcurse, economia lingvistică cu care operează autorul, aliajul dintre precizia și puritatea stilistică. Sub titlul eminescian *Bâzâit ca de albine* găsim poate singurul eseu care exploatează mijloace fonetice de formare a cuvintelor. În *Brazdă*, efortul analitic al profesorului Gheorghe Moga urmărește traseul unui cuvânt, pe de-o parte,

în interiorul limbii române, cu trimiteri și la alte limbi romanice (latina, italiana), iar pe de altă, în plan poetic. Cu această ocazie, ca de altfel, în multe alte circumstanțe, constată intensitatea imaginii în unele poezii argeziene. Un articol prob și exact de istoria limbii este cel despre „bulz”, unde găsim și o observație ce se cere consemnată: „Cariera literară a cuvântului începe cu Dosoftei, în a cărui *Psaltire* /... / putem citi comparația «Ochiul... ca buldzu»”. Trecerea altui cuvânt, „canalie”, printr-un șir de contexte, de la Eminescu, la Mircea Zăciu ori Octavian Paler, devine un regal eseistic.

Pentru a ilustra dinamica lexicului prin înprospătarea unor valențe combinatorii, autorul alege, din „dicționarul-tezaur”, cuvântul „cătușă”. Astfel, are prilejul de-a face o observație, pe cât de subtilă, pe atât de încăpătoare: „Abia derivatele au primit sensuri figurate: *a încătușa* «a pune stăpânire pe cineva, a-l lipsi de libertate spirituală» // *a descătușa* «a elibera dintr-o constrângere, dintr-o apăsare»”. Ca să nu mai vorbim de ironia prin care se sancționează moravuri în fraza de încheiere a acestui articol: „Generațiile actuale primesc, la televizor, imaginea, când clară, când estompată (mai nou... *blurată*) a cătușelor ce cuprind «dalbele» mâini ale celor certați cu legea... dar preocupați de «puritatea» propriei imagini”. Foarte bine ilustrată ni se pare, până în contemporaneitate, evoluția semantică a verbului „a ciurui”, cu exemple din cinematografie, ori chiar din viața politică sau sportivă. Pentru „a (se) epuiza”, lingvistul stabilește o etimologie în mai multe trepte, impresionantă. În articolul despre „ingenuu,-uă”, identificăm un paragraf ce ni se pare grăitor pentru a arăta posibilitatea ca neologismele să capete sensuri poetice. Scriind despre „mască”, profesorul ne reamintește criteriile pe baza cărora un cuvânt își poate găsi locul în vocabularul fundamental: frecvența în vorbire, bogăția semantică și puterea de derivare. Iar capitolul *Cuvinte* se încheie cu una dintre cele mai

spectaculoase demonstrații de mobilitate semantică, prin substantivul „scrupul”.

Expresiile, ca entități istorico-lingvistice care transmit stări de spirit și virtuți morale, relevă mai apăsător decât *cuvintele* puterea imaginativă a omului. Exact acest aspect îl preocupă pe Gheorghe Moga încă din articolul aflat în deschiderea părții secunde a cărții sale. Consacrat expresiei „a atinge cu vorba”, studiul țintește elemente de „poetica” acestei structuri, adică descrie procedee lingvistice prin care ea se transformă în *imagine*. E și momentul când încep să intre pe rol dicționarele de simboluri, căci, comunicând în mod figurat o idee sau un sentiment, expresiile aspiră în structura lor și nuclee metaforice cu deschidere plurisemantică. Scrise în cercul de lumină al unui străvechi îndemn, „multa paucis verbis” (mult în puține cuvinte), articolele de la acest capitol, deși scurte, sunt extrem de cuprinzătoare, având densitatea expresiilor idiomatice care le inspiră. Așa se face că o pagină, care începe cu o frază din cel mai înalt registru științific, poate cuprinde în final un semn de coborâre a limbii în stradă, fenomen ce se produce, în paralel, și în poezie. Avem în vedere articolul *Altul mai gras, că (pe) acesta l-am ras*: „Foarte puține din îmbinările frazeologice regionale sunt înregistrate în dicționare; explicația se găsește în faptul că, fiind specifice aspectului oral al limbii, rareori ajung să fie fixate într-o creație literară devenită «sursă» pentru lexicografi. În această situație se găsește și expresia din titlu”. Urmărind metamorfozele semantice ale expresiei date, autorul o contextualizează în zilnicul nostru pauper, cu nu mai mult umor decât se cuvine unui studiu sobru: „Vorbitorul de rând nu folosește neologismul *a sacrifica*, acesta rămânând doar în avertizările medicilor veterinari, el nu renunță la mai vechiul *a tăia* care își îmbogățește sfera de locuțiuni cu una nouă: *a tăia de pe listă* «a renunța». Făcând haz de necaz, deseori, *tăiem porcul... de pe listă!*”

Apropiindu-ne de încheierea acestor

rânduri, nu vom trece peste un amănunt important: cartea de căpătâi a autorului acestui *Breviar*... este *Limba română. Privire generală*, scrisă de Sextil Pușcariu. Odată ce pornești la drum cu un asemenea vademecum, diversitatea lingvistică pe care ți-ai propus s-o observi nu poate decât să te impulsioneze. Am descoperit și alte semne ale muncii sistematice cu care Gheorghe Moga și-a construit cartea. Vorbim despre articole în care analizează expresii aflate într-o complementaritate semantică, dar care s-au născut și au avut trasee sociale și colective totalmente diferite: „din rău în mai rău” și „a ajunge de la moară la rășniță”. Stimulat de o idee a lui Lazăr Șăineanu, privind „degenerarea cuvintelor” (de la un sens inițial pozitiv, la unul negativ), autorul își compune cel mai complex studiu de la acest capitol în jurul expresiei „în prostie”, ilustrat cu exemple, nu doar convingătoare, dar și spectaculoase, de la Liviu Ioan Stoiciu, la Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi. Știind, de la Roman Jakobson, că limbajul expresiv e mai rezistent decât cel „voluntar”, că se conservă mai bine în vorbire, autorul reiterează spre final, într-un articol despre „rea de muscă”, ideea poeticității limbii: „Față de cuvântul cu care sunt echivalente (verb, adverb, adjectiv, substantiv) locuțiunile aduc un surplus expresiv prin faptul că produc (creează) imagine: *a se bate cu pumnii în piept* aduce un plus de plasticitate față de verbele *a se mândri*, *a se fuduli*”. Despre o anume congruență semantică putem vorbi în alte două articole, *Rânduială ca la sași* și *Se apropie galul*, ultimul aducând și o „injecție” de divertisment prin prezentarea unor munci și acțiuni specifice oenologice. Considerăm *Breviarul de cuvinte și expresii* o contribuție „sui-generis” la cunoașterea imaginii poetice, poezia fiind singura care exprimă simultan gândire și sentiment.

* Prefață la volumul lui Gheorghe Moga, *Breviar de cuvinte și expresii*, aflat în curs de apariție la Editura *Caiete Silvane* din Zalău.

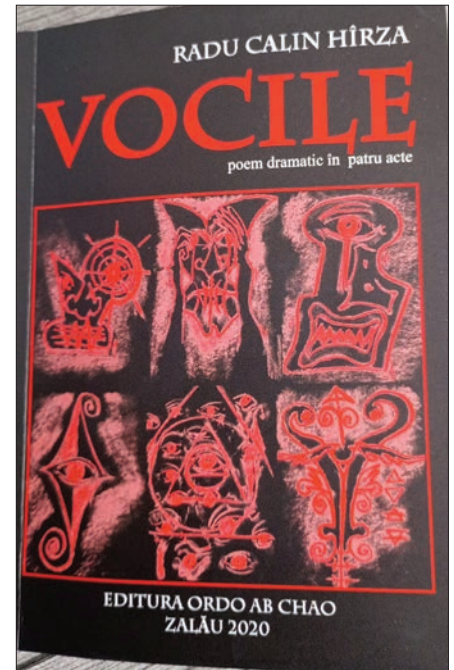
Imelda CHINȚA

Vanitas vanitatum

Radu Călin Hîrza este cunoscut lectorului mai ales prin preocupările din spațiul spiritual pe care le exersează atât în zona de eseu, cât, mai recent, într-o transpunere literară. *Vocile – poem dramatic în patru acte* – îi poartă semnătura și a apărut la Zalău, la Editura Ordo Ab Chao. Scenariul, proiectat în linii simple, urmărește frământările interioare ale Venerabilului Maestru, un alter ego al autorului: „mă, ... ești avocat!”. Decorul invită la o întoarcere *ab initio*, într-un spațiu sacru, ancorat în spiritualitatea primordială, de o simplitate debordantă în care predomină apăsarea, austerul, un spațiu menit unor momente de meditație și de inițiere: „Camera de Chibzuință este zidită, pe interior, din cărămidă, chirpici (vaiog) și piatră, cu mortar de pământ. Tavanul e susținut de grinzi pe care sunt așezate cărămizi de breaslă. (...) Încăperea nu are niciun geam”. Ruptura de curgerea neconținută a timpului, de elementul diurn, este marcată prin lipsa ferestrelor, în acest fel sustragerea este totală. Această particularitate marchează într-un fel încercarea de reîntoarcere într-un *illo tempore* cu valențe sacre. Lumânarea este singurul detaliu care mai asigură conexiunea cu exteriorul, ea luminează timid spațiul sumbru: „Pe masă se află un craniu uman așezat pe un joben vechi. Lângă el – un sfeșnic din bronz cu o lumânare aprinsă, ce luminează cu un licăr slab și unduitor întreaga încăpere”. Craniul, însoțit de câteva cuvinte, amintește de natura efemeră a ființei, de dictonul latin, a cărui origine se află în limba ebraică *Vanitas vanitatum et omnia vanitas*. Materia este sortită dispariției, sufletul își continuă aventura de elevație spirituală, din-

tr-o nevoie impusă prin Legile Universale: „Privește și te cutremură. A fost și el viu ca și tine. A gustat beția gloriei și a știut ce este avuția. A iubit și a fost iubit, a fost apreciat de mulțimi de oameni și, totuși... nu mai este!”.

Discursul dramatic se coagulează în jurul fragilității ființei, dar și al efemerității tuturor lucrurilor: „Cu timpul, frumusețea trecătoare-a cărnii se transformă în cavoul putred al ideilor noastre trecute”. Însă reflecțiile Maestrului Venerabil, personajul central, sunt aidoma omului fragil din punct de vedere spiritual, care nu mai găsește frumusețea în existență, nu mai are încredere în valorile ei. Consistența acestui personaj, care ar fi trebuit să fie altfel aspectat, este îndoielnică. Maestrul Venerabil, în genere, este un mentor spiritual, de o complexitate interioară superioară. El ghidează, îndrumă, este lumina călăuzitoare în întuneric. Cel care întruchipează acest personaj în prezentul op este o variantă aflată în relație de opoziție cu Maestrul Venerabil. Acest personaj se autoanalizează cu o oarecare luciditate, este conștient de limitele și deziluziile sale, dar totuși cere suflute tinere în Lojă, în ciuda faptului că el și-a pierdut tinerețea, puterea interioară, elevația spirituală: „Viața noastră e o simplă afacere. (...) Romanticismul, dragostea, iubirea, prietenia... sunt doar simple cochilii care și-au pierdut conținutul. (...) Hai să încercăm să salvăm Loja și, prin ea, pe noi. Sânge proaspăt, suflu nou, ... tânăr, ... poate așa!... Poate sunt încă spirite neatinse... poate reușim!”. Maestrul Venerabil este într-o confruntare cu propriul eu interior, vechiul eu nu mai recunoaște

noul eu: „Sunt... Tu! Ce ai? (...) N: Îi pare că pe pereți se plimbă tot felul de indivizi îmbrăcați în costume negre, cămăși albe cu papion negru. Privește nedumerit. E el... în fiecare... Altă vârstă, doar...”. Personajul vorbește despre etapele nesfârșite ale existenței până la desăvârșirea spirituală: „Și ciclul vieții se va împlini prin moarte, dar viața morții îi va urma. Totul..., totul își va reîncepe condiția de odinioară în lumina zorilor născători de viață, până ce zorii vor sfârși din noi și la apus maturizându-se, și totul... va fi iar cum a mai fost”. Maestrul Venerabil trăiește mai mult în expresie decât în percepție. Expresia, natura locvace îl îndepărtează de factorul spiritual, sacru, el trăiește astfel mai pregnant în exterior și mai puțin în reflecție interioară: „Prostul dezgustă atât prin atitudine, cât, mai ales, prin îndrăzneala intervenției”. Acest detaliu îi compromite poziția, statutul de ființă desăvârșită și îl apropie de un novice, de un personaj

neofit care parcurge un drum de inițiere și formare: „Sângele-mi fierbe, îmi explodează tâmplele. Ce lumină orbitoare!... Ce lumină! Depind de ea,... de muzică. Când muzica se oprește, Fraților, vă rog să stingeți lumina pentru mine!... Opriți ceasul!... Sunt singur!... Vorbesc singur!... Bine, tac!”. Personajul judecă și se judecă, afirmă și se afirmă, neagă, demitizează ființa și existența: „Omul!... Ce creatură tâmpită... Și nu ne săturăm... Ne-am însingurat unii față de ceilalți”. Omul, pe de altă parte, este creatorul propriei existențe, este deasupra a tot și a toate, este cea mai complexă alcătuire din univers. Uneori, singurătatea și tăcerea devin virtuți ale ființei. Omul, dacă ar fi să i se reproșeze ceva,

a devenit prea gălăgios și trăiește prea mult în expresie, judecând, și prea puțin într-o stare de percepție interioară. Chiar și la nivelul discursului dramatic, Maestrul Venerabil este în dezacord cu poziția pe care o ocupă. Limbajul colocvial, argotic este specific omului comun și nu Venerabilului Maestru: „Miștocar de căcat! Sicriul trebuie golit, ți-am zis! Despre asta-i vorba! Și totuși de cărat îl cari... se pare... dar te nebrele în care viciile-s întemnițate unde sunt? Nimeni nu spune? În noi sau în afară?”. Așteptările prea mari, uneori neverosimile, îl descumpănesc, îi macină din interior ființa. Iubirea, dăruirea sunt voluntare și nu ar trebui percepute ca recompense: „Îmi iubesc soția cu toată ființa, mai mult ca-n prima zi,

și totuși sunt momente în care iubirea doare... Am senzația ciudată a unui părăsit. Nu... nu despre ea e vorba... de Frați... de oameni... chiar de întreaga omenire... Oferim atâtea momente celorlalți (...)

Vocile, poemul dramatic al lui Călin Hîrza, reprezintă stagiile interioare ale ființei care se confruntă permanent cu propriile ideologii, cu limitele și frustrările sale, într-o încercare de recunoaștere a eului său. Discursul este construit în game diferite și aduce în prim-plan un personaj controversat, fragil, mai puțin credibil, contrastant. Acest aspect diminuează valoarea cărții, care, de altfel, se sprijină pe o tematică serioasă și foarte densă. Revăzut și reconstruit, acest personaj ar străluci.

Apariție editorială: László László, „A fehér vödör”

La Editura „Caiete Silvane” a apărut, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cartea semnată de László László, „A fehér vödör” („Găleata albă”). Textele apărute în volumul de nuvele și povestiri sunt îngrijite de Vicsai Zsolt.

Autorul este profesor de istorie în Zaláu, la Colegiul Național „Sylvania”. În 1985 a absolvit Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai”. Între 1985-1990 a fost profesor în Șamșud, iar din 1990 predă în Zaláu.

Născut la 26 mai 1958, în comuna Sângeorgiu de Pădure (județul Mureș), László László a cochetat cu poezia încă de la vârsta de opt ani, când a debutat în revista pentru copii „Napsugár” de la Cluj. A publicat articole, eseuri și studii istorice în diferite reviste și volume colective, având și câteva volume proprii. Scrie atât în limba română, cât și în limba maghiară. La Editura „Caiete Silvane” a mai publicat, în anul 2019, cartea „Visul meu... Interferențe istorice și culturale româno-maghiare”.

„Prezentul volum de proză scurtă este cumva o consecință și un rezultat al epidemiei de Covid, în sensul că perioada lungă de izolare a avut un rol major în retrăirea, reîmprospătarea unor amintiri, întâmplări sau în privința realizării unor idei mai vechi. Pe alocuri, în unele dintre scrieri, apar și anumite elemente autobiografice. Personajele nuvelor și povestirilor sunt oameni aproape obișnuiți, cu o excepție: găleata albă buclucașă, care dintr-o piesă de bază a unei gospodării, decade mult mai jos... Totuși, găleata poate fi consolată prin faptul că ajunge pe coperta unui volum, și aceeași găleată va fi imortalizată prin titlul cărții”, precizează László László despre volumul „A fehér vödör”.

Un fragment din volum, în traducerea autorului:

„În cercurile bine informate, sau mai degrabă în cercurile cele mai bine informate, circulă o legendă urbană, despre o nouă pandemie în curs de expansiune...”

Numele pandemiei este febra lecturii: În ciuda numelui său, nu implică creșterea temperaturii corpului uman, nici dureri de cap sau tuse. Nu dăunează plămânilor sau inimii, doar stomacului, dacă

încercăm lucrări nepotrivite. (Este o chestiune de gust, dar depinde și de stomac.) Însă lectura este extrem de utilă în privința vocabularului, pentru dezvoltarea gândirii critice, precum și în privința educației, ori pentru petrecerea inteligentă a timpului liber.

În ceea ce privește genul literar, putem alege liber, ca să spunem așa, individual conform gustului ori educației fiecăruia. Poate să fie roman, poezie, povestire, dramă, eseu, scriere umoristică etc. Dacă cineva este interesat de opinia autorului, el ar paria pe nuvelă...” (Világjárvány/Pandemie)

Ilustrări și ilustrații

Carmen ARDELEAN

Tata mă citește și după moarte,
Mihail Vakulovski

După fericitele întâlniri cu literatura scriitoarelor de dincolo de Prut, Maria Pilchin, Liliana Coropca, Mihaela Perciun și Tatiana Țibuleac, romanul *Tata mă citește după moarte*, subintitulat *poVeste 18+ despre copilăria Uniunii Sovietice*, apărut la Editura Humanitas, vine să confirme că Mihail Vakulovski e o voce sonoră, originală, de un sincretism aparte.

Nu doar titlul contrariază, constituind, la prima vedere, un evident tertip narativ, ci și structura originală, căci autorul alege să insereze, în magma densă a cărții ce evocă vârsta de aur, dintr-o revoluție epocă de aur, poeme originale, replici profane ale unor texte cvasi-cunoscute, versuri ce au constituit repertoriul infantil al fiecăruia dintre noi sau versuri „la stema” comunismului, ce îl proslăveau pe Lenin.

O sensibilă odă postmodernă închinată tatălui „nostru care ești pe pământ/ Tatăl nostru care-ai fost pe pământ/ Tatăl nostru care ești în pământ”, dar și taților care „s-au născut în altă țară în alt sistem pe altă/ lume au trăit” anunță, discret, dominantele lumii de odinioară pe care autorul alege s-o rememoreze în tonalități variate, alternând melancolia cu burlescul, nostalgia cu ironia sau autoironia. Că resimte ca pe o datorie morală, ca un pilon sine qua non al existenței sale reconectarea la zile, ani, oameni ai copilăriei și adolescenței sale o dovedește succintul text cu valoarea de „predoslovie”, în care mărturisește prezența atât de vie a tatălui în propria viață, chiar după moartea acestuia. E, de altfel, o primă dezvăluire a unui posibil sens al titlului, căci paginile cărții, mai cu seamă textul-epilog, vor dezvălui multipla semantică a verbului „a citi” și adevărata intenție a cărții.

Marele merit al autorului e acela de a fi reușit să reconstituie, dinco-

lo de imagini semnificative ale familiei, școlii, relațiilor sociale, nota particulară, atmosfera stranie, lumea puternic infuzată de simbolurile comunismului, Lenin, Gagarin, dar și a „vocii poporului”, Vladimir Vîșoțki. Aparent disparate, amintirile fulgurante devin congruente, construiesc simetrii și opoziții, la o lectură atentă. Istoria căinilor familiei denumiți, fără excepție, Tarzan, la insistența tatălui fascinat de celebrul film, deschide și încheie cartea, ca un simbol al libertății absolute de acțiune și exprimare, transmise de la tată la fiu. Nicio solemnitate sau pseudosolemnitate nu încarcă discursul narativ, nicio secvență, niciun episod nu se rezumă la fabulă, la diegeză, ci luminează discret esențe ale dimensiunii existențiale dintr-o perioadă ce deformase consistent umanitatea. Așa se explică alternarea momentelor ce surprind victoriile sovietice cu replicile paremiologice, cu savuroasa lume a bancurilor ce, deși asumate hiperbolizări sau ridiculizări, reconstituie mai fidel, mai profund adevărurile unei lumi distorsionate de utopii. Lor li se adaugă savuroasele replici infantile, uneori ireverențioase, în care dominant este limbajul licențios. Intenția nu e de a frapa, de a crea un divertisment suburban, ci de a fixa constante ale vârstei la care fructul oprit îmbrăca, uneori, haina exprimării, alteori a privirilor indiscrete sau a gesturilor aluz ve.

Rareori tonul devine sobru și își fac loc „istorii adevărate”, așa cum e cazul celei care justifică numele raionului de baștină, Suvorov. Contrastantă, în raport cu paginile anterioare, lecția de istorie e doar un necesar preambul pentru a sublinia curajul, nebunia tatălui de a propune și impune schimbarea denumirii în „Ștefan Vodă”, după 1990, schimbare care „acum pare firească, dar atunci (...) mormântul bunicii sughița de atâta pomeneală, iar poștărița a adus la noi în sat,

mai concret – pe strada Florilor, nr. 5 (acum strada Alexei Vakulovski, nr. 5) – cele mai multe blesteme și amenințări din toate timpurile”. E vizibil un laudatio discret, ce se strecoară până la finalul cărții cu fiecare amintire ce-l recompune din fărâmele memoriei, cu fiecare paranteză ce e un monolog-intermezzo, adresat tatălui.

Interesant e modul în care portretul tatălui, dens abia spre final, e dublat de celelalte figuri asumate necenzurate, ce funcționează pe alte principii decât sistemul în care au supra-viețuit. E prilejul perfect pentru a demonetiza și de a demitiza realizări și realizatori celebri și de a clădi o imagine a unui tată-ancoră, tată-etalon, simultan cu aceea unui soț dominat de accese și răbufniri diverse, imagine ce nu știrbește câtuși de puțin figura parentală. Cât și cum a reușit să învețe grație tatălui, ce strategii și ce atitudini a adoptat tatăl pentru a-l apropia de literatură, cum s-a poziționat în conflictele numeroase ale copilului cu dascălii și colegii de școală, ca părinte și om al școlii, totul explică aureola, respectul și admirația.

O carte despre modul inteligent de a privi și de a înțelege lumea, despre lecția acceptării vieții ca ridicol theatrum mundi, despre iubiri adolescente și figuri luminoase, într-o lume a umbrelor, dar, înainte de toate, o carte omagiu scrie Mihail Vakulovski. Nu doar cititorilor, ci, mai cu seamă Cititorului de Dincolo i se adresează.

Marcel LUCACIU

Neliniști răzlețe (V)

Oare ne mai întrebăm, câteodată, unde sunt și ce mai fac poeții? Mai ales, aceia care au rămas doar o amintire frumoasă și dorm, nestingeriți, prin anticariate sau biblioteci? Se mai hrănesc, ei, în lumea de dincolo, tot cu Poezie, tot cu *necuvinte*?

*

Ființa Poetului este de o fragilitate puternică, fiindcă ea cuprinde, în bătăile inimii, micile bătălii purtate, neîntrerupt, cu *Viața lumii* pentru ca marele război cu nemuritorile cuvinte să fie câștigat. Poetul este și un îndrăgostit de ape, este acel pescar de visuri care pășește pe valuri la chemarea Muzelor aidoma lui Petru la chemarea lui Iisus. El trebuie să creadă în Poezie, până în pânzele albe...

*

A vorbi despre biografia Poetului, neglijând opera lui, este o gravă eroare similară cu împământenirea îngerilor. Nu putem face biografia unei inimi; o putem – cel mult! – descrie.

*

Cine este al tuturor, de multă vreme și de prea mult suflet, nu-și mai aparține. E un străin în propria lui viață.

*

Poezia este arta inefabilului, pentru că nu putem cuprinde, în cuvinte, sunetul razelor, lacrima pietrei sau oftatul luminii. Uneori, cuvintele se dezintegrează. Alteori, ele orbesc în căutarea poetului lor. Îmi place să cred că nu Poetul o caută pe lubita-Poezie, ci lubita-Poezie îl caută pe Poet...

*

Anii vin și trec, vânturând visuri, destine și biografii învăluite de uitare. Doar cărțile rămân ca să înfrunte timpurile vitregi precum semeții brazi în vreme de furtună...

*

Pe măsură ce anii trec, într-o goană absurdă, îmi este tot mai greu să privesc peste umăr. Vrând-nevrând, singurătatea mă ajunge din

urmă, căci mulți (prea mulți!) dintre oamenii pe care i-am cunoscut – întâmplător sau nu – pe drumurile aspre ale vieții, azi, nu mai sunt... Îi pot regăsi doar în amintirile ce mă învăluie, tandru, ca o puternică mireasmă a brazilor veșnic tineri, ca un cântec șoptit al izvoarelor din tenebrele munților. Și atunci, mă răvășește trecutul – poate, singura noastră certitudine! – iar în minte îmi vin, blânde ca o adiere de vânt peste pădăii, versurile lui Nichifor Crainic: „Întrebat-am vântul, zburătorul/ Bidiviu pe care-aleargă norul/ Către-albastre margini de pământ:/ Unde sunt cei care nu mai sunt?/ Unde sunt cei care nu mai sunt?...”

*

Liniștea pe care o căutăm, adesea, este nu departe de noi, undeva, în satul dintre dealurile înverzite ori de pe malul râului cristalin. Trăim prea mult între ziduri, copleșiți de vacarmul străzilor semaforizate, istoviți de grijile cotidiene. Alergăm prin viață și uităm, cu desăvârșire, de *leagănul copilăriei*, de rostul nostru. Trebuie, cu orice preț, să evadăm din cenușul existenței urbane...

*

Într-un veac anost și pseudocultural, măcinat de ambiții politice și stăpânit de un acut dezinteres social, sinceritatea nu reprezintă neapărat o calitate – mai ales, în artă! – însă reversul ei (ipocrizia) devine un *modus vivendi* pentru tot mai mulți dintre semenii noștri.

*

Când umbli prin lume, având mereu un cui în pantof; când te miști printre oameni ca un elefant printre porțelanuri; când ți-ai pus sufletul în palme și ți-ai consumat viitorul, atunci poți să fii liniștit: Moartea nu o să te doară mai mult decât viața.

*

Uitarea este una dintre legile nescrise ale posterității și ea se așterne peste lumea literară, precum negura toamnelor bacoviene peste orașul mohorât...

*

Prea mulți dintre noi începem să uităm ori să mimăm nefericita uitare, deși cuvintele lui Nicolae Iorga („Cine uită, nu merită”) ar trebui să ne oblige la o perpetuă și neliniștită sondare a trecutului, sub semnul adevărului. A fost sau nu revoluție, în decembrie '89? *Misterele Bucureștilor* nu se lasă elucidate, ele risipindu-se, disprețuitoare, în subteranele de la Cotroceni. Revoluție, involuție, disoluție...

*

Inefabilă semantică a sentimentelor sau prodigioasă tensiune izvorâtă din înclăștarea cuvintelor (uneori, șoptite de zei), Poezia pare să-și fi pierdut, azi, caracterul original, starea de cântec, „clarul de inimă”. Într-o lume pe cât de prozică, pe atât de eterogenă, poeții au fost, oarecum aleatoriu, scindați în generații (optzeciști, nouăzeciști, douămiiști), nici măcar în familii spirituale. Din păcate, unii dintre ei au uitat de legendarii Orfeu și Amfion, crezând că orice poezie trebuie să fie neapărat un diluviu al grandilocvenței menite să-i deruteze pe cititorii temerari. Or tocmai simplitatea, limpezimea, concizia sunt, în esență, atributele Poeziei.

*

Poezia surâde vremii care vreamuiește și face, mereu, cu ochiul posterității capricioase...

*

Literatura (îndeosebi, proza) este pactul ficțiunii cu realitatea; un pact încheiat cu acordul tacit al Muzelor ispitite să participe la *jocul secund* al creației. E un joc demiurgic, desfășurat pe o planetă de hârtie populată cu personaje ale căror fapte, atitudini sau obiceiuri sunt menite să ne ofere o altă lume. Tocmai de aceea cred că un prozator nu trebuie să copieze viața, ci trebuie să o creeze după chipul său.

*

Trecând prin anii sterpi, numai poeții pot îmblânzi *răul veacului* cu bătăile inimii lor...

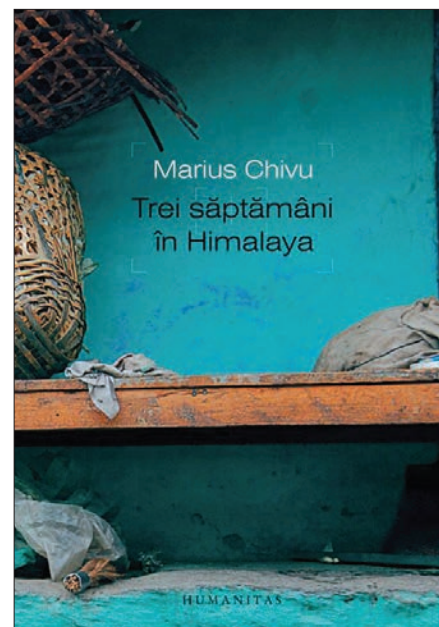
Călătorind în jurul lumii sub semnul lui trei

Menuț MAXIMILIAN

Despre jurnalele de călătorie am mai scris de-a lungul timpului, începând cu *Însemnarea călătoriei mele* a lui Dinicu Golescu, din 1826, primul volum din această specie literară, în care boierul de la Golești relatează din călătoriile sale din Austria, Bavaria, Italia de Nord și Elveția, dar și despre confrății de peste munți, din Transilvania. Într-o panoramă succintă îi menționez pe: Gheorghe Asachi, cel care descoperea arta din Italia, Vasile Alecsandri, după ce vede Veneția, în 1845, face însemnări asupra călătoriei, Mihail Kogălniceanu în Spania, Dimitrie Bolintineanu și ale lui experiențe așezate în volumele: *Călătorii pe Dunăre și în Bulgaria*, *Călătorie la Ierusalim în sărbătorile Paștelui și în Egipt*, *Călătorie la românii din Macedonia și Muntele Athos sau Santa-Agora*, *Călătorii în Asia Mică*, Grigore Alexandrescu – *Memorial de călătorie*. Apoi *România pitorească* (1901) a lui Alexandru Vlahuță, seria de jurnale semnate de Nicolae Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, *Drumuri și orașe din România*, *Sate și mănăstiri din România*, *Neamul românesc în Bucovina*, *Neamul românesc în Basarabia*, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească*; Mihail Sadoveanu și *Oameni și locuri*, Geo Bogza și *Țări de piatră, de foc și de pământ* și *Cartea Oltului*, Camil Petrescu cu *Rapid Constantinopol-Bioram*, Mircea Eliade și *India*, Zaharia Stancu – *Călătorind prin URSS*, Petru Dumitriu – *Note dintr-o călătorie în Uniunea Sovietică*, Geo Bogza – *Meridiane sovietice*, Demostene Botez – *Prin URSS*, Cezar Petrescu, *Însemnare de călător*, G. Călinescu – *Kiev, Leningrad, Moscova*, dar și jurnalele semnate de Adrian Marino, Romulus Rusan, Eugen Simion, A.E. Baconsky, până la cele de azi, când posibilitățile de călătorie, dar și tehnicile de prezentare sunt altele, pe lângă cuvânt fiind inserate și fotografii, și chiar filme pe cd-uri atașate cărților.

Marius Chivu este unul dintre scriitorii apreciați ai generației sale. A debutat cu volumul de poezie *Vânătura de plastic* (Editura Brumar, 2012), cu care a obținut premiile pentru debut ale Uniunii Scriitorilor și revistei *Observator Cultural*. A mai publicat cartea de interviuri literare *Ce-a vrut să spună autorul* (Polirom, 2013) și volumul de proză scurtă *Sfârșit de sezon* (Polirom, 2014). A realizat mai multe antologii: *Best of Proza scurtă a anilor 2000* (Polirom, 2013), *111 cele mai frumoase poeme de dragoste din literatura română* (împreună cu Radu Vancu, Nemira, 2016) și *Singurătatea noblețelor ei*, de Petre Stoica (Cartier, 2017). Împreună cu Florin Iaru ține cel mai longeviv atelier de *creative writing* din România. Este redactor al revistei *Dilema veche* și realizatorul radio-talk-ului cu scriitori „All You Can Read” de pe UrbanSunsets.com.

Cărțile lui de călătorii, trei la număr până acum, apărute toate la Editura Humanitas, în condiții deosebite, ne fac părtași, atât prin textul cu valențe scriitoricești, dar și prin imaginile autorului, la câte trei săptămâni în Anzi, Atlas și Himalaya, vorbind despre frumusețea unor locuri pe care pășim, iată, și noi, cu gândul. „Să călătorești încontinuu fără intenția de a ajunge undeva. Ca stil de viață. (...) Să cauți, să afli o poveste, să spui una, să mănânci aici, să dormi dincolo, mereu dinspre ceva înspre altceva, și drumul să fie însăși destinația în schimbare, să nu ai un loc al tău, pe care să-l posezi și căruia să îi aparții, să nu ai datorii și responsabilități, să nu te blochezi în promisiuni, să nu fii legat de nimic în afara propriei indisponibilități de a te atașa de ceva sortit să se schimbe, să se destrame, să dispară; să fii tu cel care controlează schimbarea, să exiști în această perpetuă trecere și sosire, întotdeauna înspre tot, pasagerul mobil al lumii, mereu altundeva, altcândva, altcineva pentru cei care nu te vor revedea, nu te vor

face al lor, mereu străin, nou, interesant și indiferent, deci inepuizabil și dorit, mereu proaspăt în ciuda vechimii, să nu te (re)cunoască nimeni, doar tu să-i întâlnești pe toți... Niciodată nu am fost atât de departe de tot ce-mi definește viața. Când am plecat am crezut că plec doar pentru a ajunge altundeva, dar de fapt nu ajungi cu adevărat nicăieri, pleci ca să rămâi cât mai în urmă, să ai perspectiva din spate, nu de sus, oricât de mult ai urca”, spune Marius Chivu, cel care ne prezintă povești ce ne poartă din deșert până pe streșinile lumii.

Cărțile *Trei săptămâni în Himalaya*, *Trei săptămâni în Anzi* și *Trei săptămâni în Atlas* sunt recomandate și de Discovery Channel și prezintă, prin ochii ageri ai scriitorului, o altfel de lume, pentru că nu doar clădirile ce strălucesc și locurile extravagante unde se înghesuie toată lumea sunt importante pentru Marius Chivu, ci și călătoriile în satele în care întâlnește tradițiile locului și oamenii simpli. Călătoriile acestea, toate, sub cifra magică 3, sunt dătătoare de energie aparte de tot ce prisosește înăuntrul tău, odată cu urcarea muntelui coborând în tine.

Visând de mic la călătorii în aceste zone, după cum el însuși a declarat, scriitorul găsește o formulă aparte în toate cele trei călătorii inițiatice, fiind însoțit de prietenul lui, Marius Rădoi, „cel mai bun tovarăș de drum posibil”. Cărțile prezintă și date istorice și geografice, dar și coordonate culturale despre locurile în care poposesc autorii. Nu lipsește nici partea socială, aflând, spre exemplu, despre Nepal, că „90% dintre căsătoriile de aici sunt aranjate cât mai convenabil și, în general, între membrii aceleiași caste. (...) Aspectele religioase și cele legate de castă ale căsătoriei sunt foarte complicate. Există, spre exemplu, nu mai puțin de opt feluri de căsătorie, având cutume și ceremoniale diferite, din care patru sunt condamnate de hinduism ca fiind impure”.

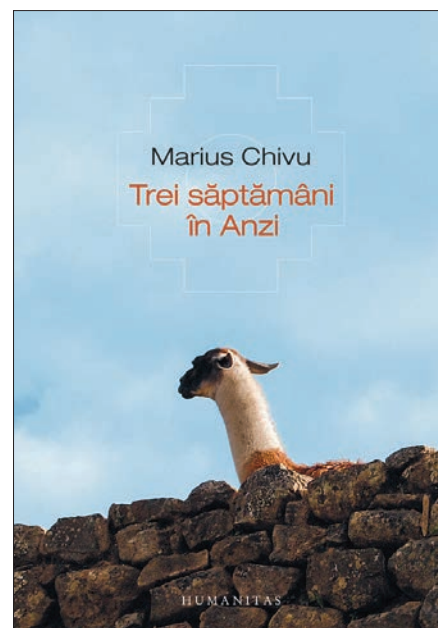
Cărțile sunt și un fel de mărturie antropologică, sociologică și turistică a oamenilor pe care călătorul îi întâlnește în drumul său, o mulțime de detalii semnificative purtându-ne alături de ei în această lume.

Mergem cu fiecare volum câte trei săptămâni prin locuri nemaiîntâlnite, alături de șerpășii Rishi și Rajeev, munții Nepalului, ajungând în multe așezări din Peru, parcă desprinse din rai. Ajungem apoi în Atlas unde, din nou, Marius Chivu notează lucruri deosebite de la fața locului, trăite alături de colegul său. Poveștile sunt pline de culoare, amintind aici doar secvențe, precum băutul unui fresh de rechin sau campania electorală din Lima, dar și reîntoarcerea, din când în când, la amintirile de acasă, precum în *Tuica* și *Basmaua ruptă*, unde autorul își amintește de bunica Margareta: „De dimineață, mi-am trecut prin găicile pantalonilor o basma veche de-a bunicii mele maternă Margareta. Nu e doar o basma veche, e basmaua de mătase purtată doar la ocazii speciale sau când pleca departe de casă și care mie îmi plăcea cel mai mult pentru că avea un imprimeu cu mașini de epocă”.

Vorbind despre călătoria în Nepal, autorul spune: „Jurnalul călătoriei mele... poate fi citit ca un roman de aventuri. Cartea vorbește însă despre forța curiozității, despre tentația și plăcerea de a pleca departe și a-ți testa limitele, despre nevoia de schimbare a obișnuințelor vieții de

zi cu zi. La sfârșit, relativa glorie de a urca pe Himalaya rămâne doar o chestiune neînsemnată. Pentru că încercarea de a străbate acei munți foarte înalți înseamnă să cobori la fel de mult în tine”. Despre călătoriile lui, Marius Chivu declară: „Aveam în cap de multă vreme America de Sud și Peru, iar câteva nopți de surfing pe Internet m-au ajutat să mă decid asupra unor obiective interesante și, pe cât posibil, mai puțin turistice. În primul rând, Machu Picchu, pentru care însă am ales cel mai lung și mai dificil traseu: Choquequirao, despre care toată lumea spunea că e neatractiv pentru turismul de masă. În al doilea rând, dar, poate, cel mai important: Nevado Mismi (5597 m), muntele unde se află izvorul Amazonului. Oamenii au călătorit și au făcut marile descoperiri înainte de epoca digitală, folosind busole, hărți incomplete și propriile simțuri. Și ce plăcere să folosești o hartă de hârtie! Fragilitatea ei, gestul amplu al desfășurării, punerea degetului pe un punct minuscul și exercițiul imaginației de a estima distanțele, de a completa tot ce nu se vede, de a «întrevedea» geografia reală, apoi momentul în care, ajuns în cele din urmă la destinație, locul căutat își etalează dimensiunile, întotdeauna surprinzătoare, sub privirea ta entuziastă! Ca să pleci la drum nu ai nevoie de aplicații, ai nevoie de aplecare”.

Povestea oamenilor este în prim plan, cu faptele lor de viață, trăită de multe ori după alte concepții față de noi, apoi rețetele culinare ale locului, de multe ori asistând la prepararea acestora, muzica, religia și tot ce conturează cultura unui popor. „Odată cu timpul, ești exclus din spectacolul naturii, ești înlăturat de pe traseu și redus la tine însuși. Începi prin a împlânzi muntele doar pentru a te înstrăina de el. Fascinația se topește în neplăcere. Trupul tău preia povara muntelui. Acum trupul este muntele care trebuie urcat. Natura e mereu în formă, natura e mereu vie. Tu, doar temporar”, mărturisește Marius Chivu, cel pentru care călătoria înseamnă „improvizație, oculte, rute alternative, chiar disconfort și, uneori, minime riscuri”. Adică, ceea ce spuneam și la început, faptul că a preferat să meargă pe cont propriu, fără agenții de turism, fără

ghizi, fără un traseu stabilit dinainte, ci să cunoască lumea de la firul ierbii sau, dacă vreți, de la firul de nisip. Jurnalul, scris de mână la fața locului, este, odată ajuns acasă, așezat de către autor într-o formă finală, la care adaugă note de subsol și chiar capitole scrise ulterior documentării. Cele trei cărți sunt și o sursă de inspirație pentru cei care doresc să călătorească în marea lume. Din mulțimea de fragmente ce pot fi selectate, am extras unul din călătoria, împreună cu Mustafa, prin Maroc:

„S-a înserat deja și, în drum spre casă, îl întrebăm pe Mustafa ce anume le este interzis femeilor.

- Femeile sunt libere să facă tot ce vor, ne spune el.

- Au voie să fumeze? Întrebăm noi.

- Nu, la noi doar bărbații fumează, așa e normal. E urât ca o femeie să fumeze. Într-o cafeana, poate, dar pe stradă niciodată.

- Dar alcool au voie să bea?

- Alcool niciodată. Bărbații mai beau, dar rar. Eu, de când m-am însurat, n-am mai fumat și n-am mai băut niciodată, ne spune Mustafa, tatăl a doi copii, ambii plecați în străinătate, băiatul în Franța, fata în Suedia, căci, ca și la noi, fiecare familie de marocani are cel puțin un membru plecat la muncă în străinătate. Mustafa a lucrat în birourile unei uzine de fosfat, iar acum e pensionat.

- Și ce faceți toată ziua? îl întrebă M.

- Nimic.”

De asemenea, despre deșert,

autorul care a luat la pas Marocul, Nepalul și Peru declară: „Deșertul începe să ți se arate ca o formă de relief abstractă, contradictorie, fără sens. O anomalie a naturii, în sensul unei extravagante minimaliste de dimensiuni improbabile. O formă de relief obținută din măcinarea tuturor celorlalte. O dimensiune în care orice ar pătrunde s-ar preface automat în nisip. Marea nisiparniță a planetei. Depoul tuturor vânturilor. Abatorul mineral al timpului. Timpul prefirat în spațiu. Pustietate, deșertăciune, nimicnicie geografică în plină expansiune. Aici, oameni și dromaderi, cu toții suntem niște biete insecte, însemne mișcătoare efemere pe plaja unei mări imemorale evaporate în amintirea timpului”.

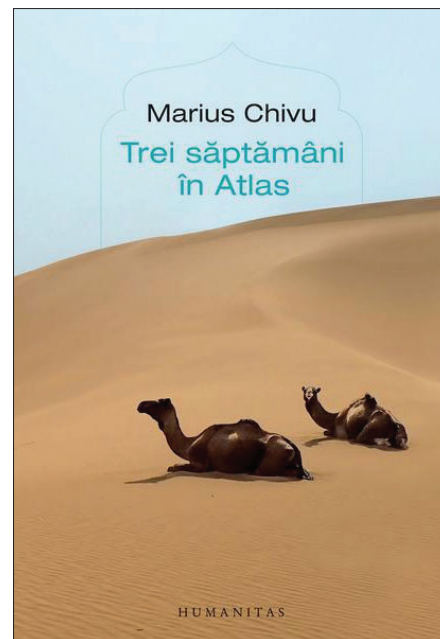
Tejghele cu carne, grămezi de colaci și lipii, saci plini cu condimente din piețe, copaci de avocado, lapte de tigră – care este o supă de rechin cu ceapă roșie, preparate din porcușori de Guineea – vorba unui om al locului, „cu un litru de vin nu se moare de sete, cu un kil de carne nu se moare de foame”.

Nu lipsesc din peisaj Daciile noastre Logan care, se pare, că sunt preferate în acest colț de lume, inclusiv în Casablanca, dar nici mulțimea de gunoaie de pe unele străzi, printre blocurile și terenurile pe care pasc vaci și turme de oi, detalii des-

pre îmbrăcămintea femeilor sau comportamentul în societate. Doar în Nepal, bilanțul trekkingului nostru ar arăta cam așa: 18 zile de mers pe jos, peste 400 de kilometri străbătuți, 4.576 de metri urcați și 4.303 de metri coborâți.

Impresionantă aducerea în față a poveștii lui Vasile Alecsandri, cel care ajungea, la fel ca autorul jurnalului postmodern, într-o lună de septembrie, însă a anului 1853, nu în 2022, cu vaporul, de la Constantinopol, pentru două săptămâni, în Maroc. De altfel, Marius Chivu face, în jurnalele sale, adeseori referiri la călătoriile scriitorilor noștri, dar și la scriitorii locurilor pe unde acesta pozește.

Ne spune despre cele 60 de grupuri etnice, triburi, clanuri, caste și rase, care vorbesc peste 124 de dialecte, despre ocupații străvechi precum sfărâmatul pietrei cu un ciocânel de către femei, care primesc, pe zi, până la 200 de rupii. Pentru că tot promovăm noi *Cununa grâului* din arealul transilvan, ne bucurăm să aflăm date despre secerișul dintr-o altă parte a lumii, din Kalopan – Nepal, unde oamenii „culeg grâul folosindu-se de două bețe prin care trag spicele, pe care apoi le lasă să cadă într-un coș imens de nuiete purtat pe umăr”. Și tot aici descoperim bivoliile pe care bunicii noștri îi aveau în ogradă

și care dădeau cel mai bun lapte, acum pe cale de dispariție în gospodăriile din România. Și tot din Nepal, o informație mai aparte, marijuana e urzica lor, „oriunde te-ai uita îți zâmbește ironic frunza ei în trei petale”, care la noi face atâtea probleme.

Bucuria întâlnirii cu aceste ținuturi, prin intermediul scrisului și al fotografiilor lui Marius Chivu, este una garantată. Nu putem decât să-i îndemnăm pe cei care iubesc călătoriile să citească aceste trei cărți, iar noi să așteptăm alte experiențe ale autorului.

Sulina și crima

Alexandru JURCAN

Mi-a fost dor să revăd Sulina acelor ani dispăruți iremediabil. Am găsit o pensiune onorabilă la un colț de stradă liniștită. Proprietăreasa deținea vreo șapte camere, oferea și micul dejun, hrănea câteva pisici și uda în neștire florile din vasele de lut. Geamul camerei mele dădea spre curte. Perfect! Fără țânțari. Plasă de sârmă. Pozitiv. Oare? În fiecare dimineață, la ora cinci, proprietăreasa se trezea, zdrăngănea oalele și, mai ales, povestea cui apuca (erau

unii care n-aveau somn):

- Primul meu bărbat, David, era o dulceață de om. La paras-tasul lui l-am cunoscut pe Victor. Nu știa să taie castraveții, dar în pat își făcea datoria. Cum sosea acasă, mă pupa de la picioare spre buric, Dumnezeu să-l ierte! Scuză-mă, mă sună Vasile, al treilea! *Da, iubire! Du-te la piață! Să fie proaspete legumele!* Scuze, ce ziceam? Când mi s-au micșorat picioarele, Vasile mi-a comandat pantofi cu toc...

În fiecare dimineață, la ora cinci, auzeam: „Primul meu bărbat, David...” După o săptămână, n-am mai putut răbda. Am coborât în curte, am luat un cuțit de bucătărie și l-am înfipt adânc în pieptul femeii. Sângele fășnea, dar ea își continua povestea. N-am sunat la poliție, deoarece am ucis-o în imaginația mea. Da, la mine contează enorm acest fel de răzbu-nări. Oricum, începând din ziua următoare, ea a tăcut. Murise Vasile și pregătea înmormântarea.

Gheorghe GLODEANU

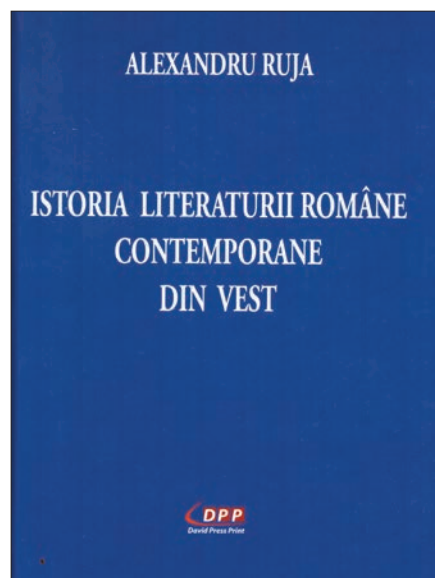
O lucrare de referință

Profesorul Alexandru Ruja a reușit să se impună în actualitatea literară atât prin numeroasele sale studii de critică și istorie literară, cât și prin edițiile pe care le-a îngrijit. Remarcabile rămân, îndeosebi, lucrările și edițiile consacrate lui Aron Cotruș, Ioan Alexandru și Ștefan Augustin Doinaș, pentru care a fost distins cu Premiul „Titu Maiorescu” al Academiei Române. Recent, reputatul istoric literar a revenit în actualitate cu o nouă lucrare de referință, intitulată *Istoria literaturii române contemporane din Vest*. Impozantul op a văzut lumina tiparului în 2022, la Editura David Press Print din Timișoara. Cartea impresionează atât prin dimensiunile ei neobișnuite (1032 de pagini), cât și prin capacitatea de sinteză a autorului. Investigația nu a apărut din senin, ci constituie încoronarea unei munci de o jumătate de veac dedicată literaturii române, îndeosebi scriitorilor din Banat. Cronicar pe frontiera vestică, Alexandru Ruja se dovedește un foarte bun cunoscător al autorilor bănățeni. Am putea afirma că exegetul a realizat o istorie vie a literaturii, o istorie pe care a trăit-o și la care a participat în mod activ. De altfel, *Istoria* a fost precedată de un *Dicționar al Scriitorilor din Banat*, alt proiect monumental, publicat în 2005 la Editura Universității de Vest din Timișoara și coordonat de același meticolos critic literar.

După cum precizează autorul însuși, *Istoria literaturii române contemporane din Vest* „reprezintă o sinteză asupra literaturii din partea vestică a țării văzută ca parte a întregii literaturi române”. Autorul vorbește despre necesitatea publicării unei asemenea lucrări în contextul în care „tot mai mulți scriitori

din diverse regiuni ale țării își aduc contribuția substanțială la consolidarea literaturii”. De-a lungul timpului, scriitorii din vestul României au creat o literatură valoroasă, ce se integrează în mod firesc în cea națională. Cu toate acestea, Banatul reprezintă un topos multicultural cu o configurație proprie. De aici și unele particularități ale literaturii cultivate pe aceste meleaguri. Alexandru Ruja simte nevoia unei noi abordări, atât prin relevarea evoluției acestei literaturi și integrarea ei în specificul național, cât și prin legăturile ei cu marea literatură europeană. Istoricul literar atrage atenția asupra avântului pe care l-a înregistrat în ultimul timp cercetarea regională a culturii, direcție în care se încadrează și recentul proiect. În acest sens, e suficient să amintim amplele sinteze consacrate geografiei literare de către un alt reputat critic și istoric literar bănățean, Cornel Ungureanu.

Alexandru Ruja ține să precizeze faptul că „literatura în limba română din Banat și vestul Transilvaniei s-a manifestat și a evoluat într-un cadru multicultural”. În felul acesta se explică numeroasele deschideri, interacțiuni și influențe cu mișcările culturale novatoare din plan european. Recenta lucrare se ocupă de scriitorii contemporani, mai exact de cei din perioada postbelică. Este vorba despre o literatură autentică, ce a depășit complexul provincialismului și care s-a impus în mod firesc drept parte a literaturii naționale. În viziunea lui Alexandru Ruja, istoria literară este văzută ca o istorie a cărților, idee motivată prin faptul că personalitatea unui scriitor transpare cu predilecție din operele acestuia. Drept consecință,

exegetul comentează în mod exigent lucrările scriitorilor din Banat, militând pentru receptarea lor la adevărata valoare. Acesta este motivul pentru care atrage atenția că fenomene precum „complexul provinciei” sau „supraestimarea centrului” nu își au locul într-o justă ierarhie de valori. Cartea exprimă efortul lui Alexandru Ruja de a revela valorile autentice create de scriitorii bănățeni și de cei din vestul țării, „pentru constituirea imaginii mai clare asupra unei părți din literatura română contemporană”.

Lucrarea se deschide cu o amplă *Privire de sinteză*, în care autorul jalonează principalele coordonate care au stat la baza investigației. Urmează un capitol intitulat *Continuitatea. Spre împlinirea unei aspirații*. Alexandru Ruja se ocupă aici de o serie de scriitori care, încercând să depășească provincialismul anterior, au jucat un rol important în impunerea unei tradiții culturale în Banat. Cea mai amplă secțiune a lucrării se intitulă *Regăsirea de sine. Consolidarea tradiției și deschiderea spre modernitate*.

Evoluția literaturii din Vestul țării este abordată pe genuri. Drept consecință, ample capitole sunt dedicate poeziei, prozei și criticii literare. Alexandru Ruja vorbește despre bogata tradiție culturală a Banatului, generația de mijloc a perioadei postbelice impunând o nouă strălucire literaturii din această parte a țării. Din noua generație creatoare și constructoare de valori, care a exploatat din plin spiritul locului, sunt menționați autori de prim rang precum Ovidiu Cotruș, Sorin Titel și Livius Ciocârlie. Aceștia vorbesc despre un Banat fabulos, un topos în același timp „provincial” și eu-

ropean. Dintre criticii și istoricii literari, Alexandru Ruja se oprește la o serie de nume de referință, precum: Eugen Todoran, Ovidiu Cotruș, Cornel Ungureanu, Mircea Mihăieș, Vasile Popovici, Nicolae Ciobanu, Adriana Babeți și mulți alții. Din numărul foarte mare al poezilor, pot fi menționați: Aron Cotruș, Ștefan Augustin Doinaș, Șerban Foartă, Eugen Dorcescu, Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, Octavian Doclin, Vasco Popa, Simona Grazia Dima, Ioan Flora, Robert Șerban. Proza este reprezentată de Sorin Titel, Paul Eugen Banciu, Viorel Marineasa, Ion Arieșanu, Radu Ciobanu, Ion

Marin Almăjan, Livius Ciocârlie, Gheorghe Schwartz. Desigur, galeria de portrete este mult mai numeroasă. Exegețul nu uită nici de rolul jucat de trei instituții culturale majore: Universitatea, Editura „Facla” și revista „Orizont”.

Fără a avea pretenția de a epuiza un subiect extrem de vast și de complex, Alexandru Ruja are meritul de a ne oferi un tablou veridic al literaturii române contemporane din Vest. Beneficiind de o vastă experiență, autorul a reușit să ne ofere o carte utilă, în măsură să sugereze potențialul creator extraordinar al unui topos cultural specific.

Noi apariții la Editura „Școala Ardeleană”

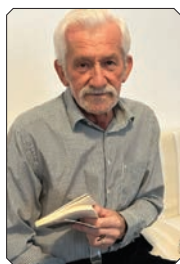
De la Editura „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca am primit volumele: „**Deschideri. Interviuuri, memorii**” de **Petru Poantă** și „**Omniscop. Medicină și societate**” de **Laura Poantă**.

Despre cartea in memoriam Petru Poantă (critic literar, eseist și echinoxist din prima generație), Irina Petraș și Laura Poantă precizează: „Am ales să alcătuim această carte cu interviuri și memorii, un fel de autobiografie indirectă, pentru a da iluzia unei *prezențe*, acum, la zece ani de *absență*”. Volumul este alcătuit din două secțiuni: „Memorii” – ce include fragmente cu încărcătură autobiografică din «Efectul Echinox sau despre echilibru» și din «Clujul meu. Ediție integrală», respectiv „Interviuri. Petru Poantă de vorbă cu...” – ce cuprinde dialoguri cu Nicolae Băciuț, Ion Cristofor, Flavia Teoc, Ioan-Pavel Azap, Ion Maxim Danciu, Daniel Moșoiu și Paul Boca.

Potrivit autoarei, textele din „Omniscop. Medicină și societate” „au apărut de-a lungul ultimilor ani în revistele *Steaua*, *România*

literară, *Tribuna* etc., precum și în volume colective editate, cele mai multe, de Filiala clujeană a Uniunii Scriitorilor. Revenind periodic asupra aceluiași teme, dar în contexte și cu argumentări diferite, anumite secvențe «călătorească» firesc, dintr-un text în altul”. Laura Poantă este medic, grafician, traducătoare din limbile engleză și italiană, autoare și coautoare la peste 20 de volume de specialitate (cardiologie, medicină internă, semiologie). Este membră a Uniunii Scriitorilor din România, a Societății Române de Medicină Internă, a Societății Române de Semiologie, a Societății Americane de Ecocardiografie, a Societății Americane de Psihosomatică și a Asociației Europene de Ecocardiografie. „Arta de a vindeca, de a ameliora disfuncții ale trupului omenesc în spațiul asept al clinicii ori al cabinetului nu exclude, ci presupune admirația, dar mai ales respectul pentru trupul omenesc sănătos, pentru peisajul natural exuberant și pentru metafora plastică”, precizează Laura Poantă.

Autorul în persoană și autorul închipuit

Virgil RAȚIU

Alexandru Jurcan este legitimat ca poet, prozator, traducător, „producător” de cronici de film și teatru etc., autor de eseuri cu chei măiestrit forjate. Un titlu (aproape nou, după anul apariției cărții) – potrivit pentru proze scurtissime –, neliniștitor: *Cineva ascute un cuțit* (Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2022). Pare că Alexandru Jurcan are intenția, și nu doar că o are, ci reușește să pună în pagini scheletul unei nuvele de întindere, fantomatic-onirică, desenată sub măști ale livrescului, concepută în ritm de puzzle din schițe, preparate ca mini-thrillere domestice. Un asalt de narațiuni cu desfășurări rapide, ingenios suscitare, ce se petrec ca între oameni „porniți”, dar și ca între personaje obișnuite, rareori politicești. Astăzi, doar vârful piramidei țării pare „asigurat” doar pentru sine, înțepenit, veșnic! Restul este propagandă de fațadă.

Alexandru Jurcan s-a dovedit de-a lungul anilor corect-inventiv prestator de texte, imposibil de asociat ideologiei *political correctness* – încă din 1997; și mai cunoscut a devenit prin proza scurtă practică cu luciditate, atent la detalii stânjenitoare, prin narații „cum tășuri circumflexe”. Se simte în schițele sale o dispersie a convenționalului și punerea în practică a unor ispite manevrate de ermetism sapiențial. Mi-l imaginez pe Alexandru Jurcan veșnic cu un bisturiu în mână (obiect pe post de orice, de la iatagan la pix-pensulă, de la aspirator la bormașină), înșurubat în imposibile acțiuni programate. Având mâinile în desfășurare continuă,

neastâmpărat, caută, cotrobăiește în vise nocturne și în reverii cu ochii deschiși (și prin ale celor din biserici, și prin ale celor ce bântuiesc cosmosul, ori prin camere de blocuri și prin săli de atenee sau prin livinguri private). Cu pompa de injecție preventivă în mână, gata-gata să... Ce să facă? Evident, să transmită, să difuzeze, să disperseze! Și pentru ce ascute cuțitul? Ca să taie, Doamne ferește, nu în carne vie, ci cu ironii acolo unde e „ambrozia”, nefăcutul, hăul, panarițiul, pojarul iubirii și covideala, *sarcofagul* secolului... Ce pregătind? Ce urmărind?... Ei, important este pe ce pune autorul accent cu „sculele” sale atotfăcătoare, bricolaj literar, livrări dedemane cu macarale trase pe fire de păianjen și *hei-smarturi* din rețelele demult încalcitate în indicații de familie și directive psihologice. Al. Jurcan se arată, pe spații mici, mai dihai decât Agatha Christie (mega-scriitoarea, actualmente victimă a consumatorilor europeni și americani de literatură pentru că a îndrăznit pe la mijlocul secolului trecut să publice o carte intitulată „Zece negri mitite!”... Și?...) Și pe ce mai pune accent Alexandru Jurcan? Pe nicio picătură de politică. Nici urmă de..., mânca-i-ar amarul, „inventivi” ai lui I. Iliescu, din 25 decembrie 1989, an tovărășesc, P. Romanski și Silviu Borcan...! *mari realizatori* care de atunci până mai încoace, *influenceri* dogmatizați și „criptici”, au picurat treptat în venele conlocuitorilor veșnice, netrebnice folosințe. Astea se observă și se recunosc în prozele lui Alexandru Jurcan, urmările „terapiilor” aplica-

te sistematic poporului, aparente metode ideologizante, socializante. De unde și nevoia avizării deschiderii pe întreg tărâmul țării a mii de farmacii. Ați observat bine asta! Doar un popor bolnav peste măsură necesită tratamente și medicație profesionale! Și mai pune accentul, din când în când, pe câte un autor vestit din literatura lumii.

Altminteri, note simple, fără exagerări despre te miri ce întâmplări întâlnite la aproape fiecare pas narativ, constituind amprentări de interes public. Prozele se adresează oricărei vârste ca un teatru de păpuși și marionete, niciodată moralizatoare, nici didactice, făcute să te arunce în vârtejul fenomenelor care contrariază sporind atracția către ceea ce este neverosimil, dar justificate prin măsuri proteguitoare. Desfășurări episodice în cadre glaciale, directe, ori în ambianțe înfierbântate de înțelesuri ascunse, care stârnesc precipitarea personajelor

până la nebunie. Adesea, eroii narațiunilor sunt îmbrăcați în „vi-ziuni” de mătase, conversând elegant ori susținut, sau tăcând cu subînțelesuri. Alteori, dimpotrivă, nici nu le vine a crede jocului de-a face parte din vreo narațiune, atât de transparente se ivesc, cum meduzele. Prozele se desfășoară la persoana întâi sau la latitudinea naratorului, scriitorului. Nu sunt mai lungi de o pagină, ba uneori nici atât. Se poate exemplifica:

În „Un cadou însângerat”, poetul Axei Jules nu și-a putut vinde noua carte de versuri din cauza blestematei crize mondiale. Disperat, încearcă să-și vândă volumul în tren, călătorind pe diferite rute. Dar călătorii sunt insensibili, îl privesc cu mirare și milă și-l iau pe poet peste picior. Cum a venit iarna, Axei a hotărât să ofere cartea cadou, considerând gestul său unul galanton, potrivit momentului din an. Lasă o carte împachetată și la ușa unui vecin, bun meseriaș și priceput la toate. Numai că bunul vecin se înființează la ușa poetului, reproșându-i că se simte jignit, înapoiindu-i „cadoul”, nu înainte de a-i da cu cartea peste cap până-i țâșnește sângele pe frunte.

Roxi, din proza „Vinovăție cu ramuri”, deși conducea mașina cu atenție, l-a accidentat grav pe domnul Codrin. Transportat urgent la spital, cel accidentat a decedat. De spaimă, Roxi a ajuns în tenebrele culpelor. Văduva, însă, doamna Monica, nu i-a adresat niciun reproș. Totuși, Roxi, simțind apăsarea vinovăției, reușește să o contacteze pe Monica, văduva, și se întâlnește la o cafea. Discută lejer.

Roxi este surprinsă de spusele văduvei, care chiar îi mulțumește că a scăpat-o de soțul Codrin, o javră, un libidinos insuportabil. Pe urmă, ambele se deplasează la un restaurant de lux pentru ca să serbeze tragicul „eveniment”!

O pasăre bate cu ciocul în geam. Concomitent, sună telefonul și e anunțat că i-a murit bunicul. Locuind departe de sat, într-un oraș aglomerat, recunoaște că nu și-a vizitat bunicul decât rar. Pune o coroană cu garoafe multe, roșii, în mașină și pornește la drum. În apropiere de sat, parchează la o margine de pădure, amintindu-și de-o cărare care scurta calea și conducea exact în ograda bunicului. Pornește cu coroana în mână. Începe să plouă. Un foșnet straniu îl urmărește, o pasăre (să fie aceeași, care a bătut în geam?) se așază pe coroană între garoafe și îl însoțește. Ud learcă, constată că a rătăcit cărarea, intenționează să se întoarcă, dar în spatele său zărește o ridicătură de pământ cenușie. Pasărea se agită agățată de coroană și zboară pe movila cenușie. Naratorul o urmează și înaintează cutremurat într-o grotă. În grotă apare bunicul ținând în mână lampa din copilăria lui. Pasărea stă așezată pe umărul bunicului. El simte că nu mai are puteri și... („Pasărea și coroana”)

Lumea e o mare plictiseală, însă poate fi și încoronată, sărbătorită. Noian de întâmplări vesele sau urâte, adesea neverosimile, îți înconjoară viața. Cui mai folosește etatea ta, fie și respectabilă, vârsta la care ai ajuns? Vremea e

prielnică ninsorii și simți nevoia să ieși la plimbare. Gândurile se compun și se descompun... Mai e poezia bună la ceva? La ce mai izbucnesc războaiele, epidemiile de tot felul?... Oare merită să mai fie scrise cărți?... La ce bun bibliotecile? Dar orașele, care o mai fi rostul lor?... Inevitabil te gândești și la moarte... Și te întorci acasă, visând să te cuibărești sub plapumă, să continui lectura unui roman. În fața blocului se adăpostesc câini. Prin geamul luminat de la parter poți vedea ce fac vecinii. Urci. Viața e așa și așa. La ușa vecinului de la patru identifici un zgomot. Cineva ascute un cuțit. Sunetul te urmărește până în casă. („Cineva ascute un cuțit”)

„Cum se vând cărțile? întrebați. Simplu. Ies cu geamantanul plin de cărți la colț de stradă. Aștept. Îi las pe curioși să răsfoiască. Îi urmăresc. Alături de volume țin pitit un cuțit imens. Care dintre ei refuză să cumpere cartea, nu ezit, harști!... direct la gât. Sunt om serios. Nu mai e vreme de pierdut.” (Cu un cuțit imens – citat din memorie)

Oare persoana care se aude cum ascute un cuțit (în schița ce deschide volumul) să fie autorul? Iar naratorul povestirilor să fie un închipuit?... Cu proze complexe ne încercăm Alexandru Jurcan, cu întâmplări aflate la granița dintre viață și moarte, uneori sub dușul ludic al existenței, alteori sub măști ale livrescului. Nervurile satiricului se lasă de fiecare dată întrezărite spre finalul lucrărilor sale, îngropate în umor cu miez, într-o carte cu miez

GYÖRFI-DEÁK György

Istov de septembrie*

Petőfi Sándor s-a căsătorit cu Szendrey Júlia la Arduș, în ziua de Sântămărie Mică 1847, după fix un an de la prima lor întâlnire. Cum mirele se împrietenește cu contele Teleki Sándor, acesta le-a propus să-și petreacă luna de miere în Colțău, un sălaș domnesc reconfortant, aflat nu departe de Baia Mare. Despre avatarurile patului nupțial de acolo au scris Beke György și alții, dar mult mai mulți au amintit masa de piatră de sub cornul bătrân, unde poetul a compus 28 de poeme, unele dintre ele adevărate mărgăritare ale liricii maghiare de dragoste. Dintre toate, chiar giuvaierul din fruntea diademei: „Sfârșit de septembrie”.

Surprinzător pentru un text din perioada unei presupuse împliniri afective și erotice, poezia este o elegie, o meditație a unui tânăr îndrăgostit, dar bântuit de o viziune tragică, posibilă presimțire a deznodământului bătăliei de la Albești (Fehéregyháza) din 31 iulie 1849.

Prima strofă debutează cu tabloul luminos, impresionist, al grădinii înflorite și al plopilor înverziiți, zăriți prin fereastra de la parter. Lor le este opusă linia culmilor înzăpezite ale munților. Deși își simte inima înflăcărată și este plin de entuziasm, poetul își descoperă primele fire albe din păr, semn că a trecut într-o altă etapă a vieții. Maturizarea devine o premiză a bătrâneții și un motiv de îngrijorată meditație.

Versul care enunță antiteza „stare de fericire / deznădejde a morții”: „elhull a virág, eliramlik az élet...” a fost socotit de Kosztolányi Dezső drept cel mai muzical din întreaga literatură maghiară. „Se scutură floarea, viața se duce...” (Goga) „Și florile se scutur, și viața noastră trece...” (Nikita) „Se stinge floarea, se destramă viața...” (Căprariu) „Se scutură florile-n zbor,

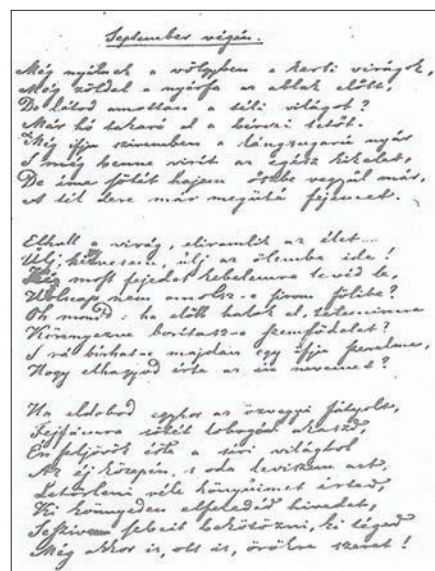
trece viață!” (Hodárnău) „Mor florile, viața se scurge deplină...” (Pintilie) O sentință care sună măsurat, ritmat, ca un clopot bătut în dungă.

Poetul își cheamă dragăstos tânăra soție, și-o așază în poală, îi reazemă căpșorul pe piept și se întrebă dacă, nu cumva, în viitor, ea se va apleca asupra mormântului său, iar apoi se va consola și se va recăsători. Într-adevăr, după ce au început luptele din toamna anului 1848, Petőfi a devenit aghiotantul generalului Bem și s-a alăturat trupelor care au învins armata împăratului și apoi s-au războit cu muscalii chemați în ajutor. Ultima dată, soții s-au întâlnit de Sânilie (20 iulie 1849) în Turda. Un an și o zi mai târziu, ea s-a remăritat în secret cu istoricul Horvát Árpád, acțiune dezaprobată de cam toată lumea din epocă.

În ultima strofă, poetul îi cere soției: „Marama de doliu de nu-i mai purta-o,/ Ca steag mi-o agață de crucea-mi de lemn...” (Costa Carei) El promite că va ieși din groapă și o va prelua, întorcându-se apoi mâhnit în lumea morților, dar cu aceeași dragoste în suflet. Romanticii prețuiau iubirea – urmașii lor moderni, mai puțin. Poetul Szócs Géza a persiflat imaginea în „Variațiuni la Petőfi”, unde soția revine în cimitir, dar nu află locul îngropării, deoarece crucea putrezise între timp, astfel încât mâna ițită din pământ nu găsește nimic. Scena e povestită de binecunoscutul urecheat din „Stă ciobanul pe măgar” (Megy a juhász szamáron).

„La finele lui septembrie” este poemul care a deschis seria de conferințe și de antologii intitulate „Cele mai frumoase 12 poezii maghiare”, coordonată de Fűzfa Balázs (printre care și „Kocsi-út az éjszakában”, „hurducăiala nocturnă” pe hârtoapele sălăjene a lui Ady Endre).

În exhaustiva bibliografie publica-

tă în 1980, Dorothea Sasu-Zimmermann a menționat 13 variante de traduceri în limba română. În 2007, Dávid Gyula a numărat 16 versiuni: Octavian Goga (1903), Barbu Constantinescu (1906), Gheorghe Nikita (1924), Iancu Miloman-Bonțanul (1937), Emil Giurgiuca (1947), Costa Carei (1948), Alexandru Căprariu (1958), Eugen Jebeleanu (1961), Octavian Hodárnău (1964), Avram P. Todor (1969), Nicolae I. Pintilie (cu două versiuni diferite: 1969, 1996), Petre Șaitiș (1969), Mihai Beniuc (1973), Verona Brateș/Bratesch (1973).

Cititorii dornici de o viziune existențială mai optimistă pot să citească „Toamnă-i iar...” (Itt van az ősz, itt van újra), scrisă un an mai târziu, cu o lună înainte de nașterea fiului Zoltán: „Toamnă-i iar, din nou e toamnă,/ Plină-i de-un frumos firesc./ Domnul știe de ce oare/ O iubesc. Dar o iubesc.” (Nicolae I. Pintilie) Din păcate, ea a atras prea puțin atenția talmăcitorilor...

* Titlul de mai sus a izvodit de la o însemnare a hatmanului Ion Neculce: „și după istovul nunții, petrecu domnia pe boieri...”

Fântâna blăstămată

– povestire în grai bătrânesc –

Augustin MOCANU

„... chinuita nație a românilor din Ardeal...
se ridică în picioare, groaznică,
înverșunată, amenințătoare.”

(Nicolae Bălcescu)

Trecuseră vreo câteva luni de la mișleasca ucide-re a lui Mihai-Vodă cel Viteaz. Cetele țăranilor răscu-lați se spulberaseră ca fumul de vânt. Unii au pribegit, alții s-au ascuns prin păduri, așteptând vremuri mai luminate și lovind cu sete când se nimerea să dea peste domnii pământești, dar cei mai mulți s-au întors la casele lor, înhămându-se iară la trudă pe la curțile domnești.

Dirigitorii țării și domnii pământești s-au bucurat prea tare de moartea nelegiuită pe care o clociseră vreme îndelungată și s-au apucat de vânturat la zvonuri și la minciuni cu care să-și acoperă blăstămăția, spunând că Mihai-Vodă a meritat să piară pentru că el i-ar fi sculat pe iobagii valahi asupra nobililor. El însuși nu era decât un țăran mândru și peste măsură doritor de mărire, care avea de gând să pustiască țara de nobili, dându-i pe mâna iobagilor și jelerilor să-i pră-pădească.

După ce s-au săturat de vorbe și de benchetuieli, domnii pământești au început să se întoarcă pe la curți ca să-i „miluiască” și pe țăranii sculați împotriva lor și să așeze rânduială bună pe domenii. Domnia sa, Puczy K. Iozsef, fost prieten de casă și slujbaș cre-dincios al Cardinalului, a zăbovit pe la niște neamuri ce le avea la Cluj, până la începutul lui dechemvrie. Atunci s-a săturat de toate și a hotărât să vie la Zălau și la Ceh ca să-și facă și dânsul rânduiala cea de cu-viință. Înaintea domniei sale au fost trimeși oameni de credință, care aveau date împuterniciri să cerceteze satele de pe domeniu, să pândească și să prindă pe toți răii ce s-au dat cu Mihai-Vodă și apoi să-i închidă strașnic în beciul cel mare, unde să-i ție în rugăciuni, până va sosi însuși să-i judece și să-i osândească după faptele lor.

Joi, la șase dechemvrie, în ziua Sfântului Nicoară, era data pusă pentru judecată. Stăpânul trimisese trei oameni aici, în sat, cu poruncă tare, ca negreșit demine-neață devreme să fie strânși la curte toți locuitorii și să nu lipsească nimeni: nici bătrân, nici muiere, nici copil, ca să vadă toți și să ție minte cât or fi și-or trăi ce pă-țesc cei care se ridică asupra domnilor lor și să nu mai îndrăznească nime niciodată ca, ascultând de vorbe deșarte, să se dea la o asemenea nelegiuire.

Trei zile mai înainte plouase mărunț și rece. Borde-

iele ude arătau ca niște mușuroaie uriașe, risipite pe subt prunii negri ca zgura. După miezul nopții, un vânt ascuțit s-a slobozit dinspre Pusta Ungurească și norii au alergat nebuni toată noaptea. Demineața, cerul era senin ca oul. Vântul se subțiasse și frigea, nu alta. No-roaiele s-au strâns și bordeiele au încremenit. Burate puțin și fără mișcarea omenească obișnuită, arătau ca niște mormânturi împietrite din veac, în care dorm oameni cum nu se mai află. Prunii argintii păreau co-borâți din limpezimea cerului.

Cu noaptea-n cap, haidăii domnești bătură la ușa părintelui Niculae Găru și, cu toată împotrivirea cuvi-oșiei sale, îl luară cu ei să strângă oamenii la curte, după porunca primită.

Auzind câinii lătrând și larmă dinspre biserică, băr-bații, cunoscând că nu-i așteaptă binele, și-au luat su-manele între umeri și botele la mână și, slobozindu-se pe Râpa lui Ariton, au intrat în pădurea albă ce sclipea ca o arătare de Rai.

Abia către amiază, haidăii domnești apucară să strângă la curte o samă de muieri și mulțime de co-pii mucoși, dempreună cu șase bătrâni nătrăfoși, care tremurau cu botele în mâhuri.

În fața curții de piatră sură, se aflau vreo doispreze-ce brazi frumoși, ce alcătuiau un cerc turtit de-o parte. Toată strânsura de oameni fu înghesuită între margi-nile acestui cerc și apoi înconjurată cu două funii de cânepă, ce treceau de la un brad la altul și alcătuiau un fel de țarc bine închis. În mijlocul țarcului se găsea o fântână de piatră roasă și înverzită de vreme.

În tăcerea și nemișcarea lor, oamenii îmbrăcați în haine groase de pănură arătau mai degrabă a niște butuci cioturoși decât a ființe vii. Câte gânduri și vise le-au trecut prin minte, nimeni nu va putea spune vre-odată! Erau muți ca piatra și priveau stinși fântâna din fața lor. Despre această fântână umblau prin sat fel de fel de povești, care de care mai năstrușnice. Mulți nu le credeau, dar, când se vedeau în fața ei, îi cuprindea o spaimă fără margini și atunci toate acele basme li se învăteau în minte, tulburând-o peste mă-sură... Se zicea că fântâna ar fi fost săpată tocmai pe vremea uriașilor și ar fi cu adevărat fără fund, capătul ei răspunzând chiar pe tărâmul de Dincolo. O muie-re spunea că a auzit de la buna ei că fântâna-i lucru cu anume înșelăciune, slujind domnilor drept cale de fugă la vreme de primejdie,... că, fiind fără apă, din fundul ei s-ar deschide drum pe sub pământ până la Izvorul Mortului, care se află tare afund în pădure... Și se mai ziceau multe, dar nimeni nu putea spune

care este adevărul cel adevărat... Din toate câte se auzeau, un singur lucru îl știa toată lumea ca adevăr, un adevăr aspru și întristător, care le umplea sufletele de o groază nemărginită. Și, fiindcă adevărul se știa, lumea păstra acea liniște de gheață și ar fi dorit să nu se întâmple ceea ce ei bănuiau, chiar de ar fi trebuit să stea în ger și vânt până va răsări încă o dată soarele. De aceea, nime nu se tulbura și, văzând că stăpânul întârzie, prindeau câte un fir de nădejde, crezând că s-ar putea chiar să nu mai vie deloc și bieții oameni să scape, dar asta numai Dumnezeu o știe cu adevărat. Așa, cu sufletele strânse între groază și nădejde, fluierați de vânt și arși de ger, stătură până spre ujină, când sosi domnul pământesc într-un fiacăr verde, tras de șase cai și înconjurat de doisprezece călăreți. La vederea lui, oamenii își înăspriră privirile, copiii se lipiră de muieri, iar acestea își petrecură cornurile năfrănilor negre peste gură, lăsând să li se vadă numai nasurile mierâi de frig și ochii roșii, căzuți în fundul capului.

Tânărul stăpân porunci să se dea călăreților câte o cupă de vin și însuși goli una plină ochi, apoi făcu semn să se aducă prinșii din beci. Haidăii se repeziră ca orbii și numaidecât împinseră afară șapte oameni zdrențuroși, nespălați și în mare ticăloșie, ce puteau a hoit. Nenorocii aveau bărbi mari, încâlcite. Părul lipit cu paie și tină le curgea peste grumazi și umeri. Erau sfârșiți de foame și bătai. Numai ochii lor roșii străluciau cu ură năpraznică.

Când domnul pământesc începu să le numere păcatele săvârșite, muierele scăpară câteva sughițuri de plâns și-și duseră mâinile la gură, bătrânii se cumpaniră de pe o opincă pe alta și-și schimbă botele în palmi, iar copiii scânciră stins. Mânios, stăpânul vorbea cu șuierat de șerpe și făcea spume la gură. Cuvintele grele se loveau de brazii și de inimile oamenilor, apoi cădeau, sunând ca pietrele pe pământul înghețat, însă „ascultătorii” nu le băgau în seamă, numai slujitorii domnești le sorbeau ca și când ar fi fost bune de hrană și însuși vorbitorul se gândea la suflet auzindu-le și se umfla tot mai tare în pene. O vorbă de ocară slobozită cu mânie chema altele și altele, încât grindina lor se întetea mereu și cădea tot mai mare și mai deasă. După ce osteni de vorbit, stăpânul făcu doi pași înainte, își holbă turbat ochii și zise:

- Spune tu, Ioan Prodan a' Villii, de ce te-ai sculat și-ai tras și alți mișei după tine?

Onu dădu puțin umerii înapoi, ridică, oarecum, într-o parte, capul și glăsui stins, dar cu adâncă limpezime:

- 'Poi... am socotit că cu vinirea lui Mihai-Vodă și-or găsi și năcazurile noastre capăt, că mult am răbdat și-am strigat, da' nime nu ne-o auzât, nici ne-o văzut.

Puczy K. Iozsef nu-l mai putu suferi pe iobag. Se întoarse iute și făcu semn haidăilor. Aceia se repeziră la Onu, îl lovira cu picioarele în coaste și-n foale și-l trântiră cu capul de îngrăditura fântânii. Stăpânul răcni

la ei, că nu aceasta i-a fost porunca, ci alta, pe care ei n-au înțeles-o. Cu mare grabă, țăranul fu dezlegat, ridicat deasupra fântânii și slobozit în întunerecul pământului. Omul n-a strigat și nu s-a văietat. A căzut ca un sac plin cu lut, s-a lovit surd de pietre, apoi nu s-a mai auzit nimic.

Oamenii dintre funii s-au smâncit înapoi ca loviți în piept, brazii s-au clătinat ușor și fărină de bură a plouat peste fețele plânse și mâinile înghețate ale năcăjiților de sub brazii. Părintele Găru, care stătuse nemișcat ca o stană de piatră, grăi cu glas sugrumat:

- Doamne, iartă-l și iartă-ne și pe noi, nemernicii!

Domnul pământesc îl fripse c-o uitătură tăioasă. Popa își înghiți vorbele noduri-noduri. După un răstimp, prinse iar glas și zise:

- Că lumina din întunec se face și dreptatea după nedreptate vine.

Cuvintele popii, rare și îndesate, au aprins din nou mânia stăpânului. Sări la popă și-l plesni peste obraz, și-l flocăi, și-l îmbrânci, dându-l pe mâna haidăilor, care-l legară de mâni și de picioare și-l trântiră lângă fântână alături de țărani. Toți fură bătuți iară, până ce haidăii se umplură de sudori și abia după aceea fură târați înapoi în beci...

După ce funiile fură dezlegate, muierele și copiii au fugit ca alungați, iar bătrânii s-au depărtat câținel, lovindu-și opincile de bruji înghețați...

Fiacărul stăpânului cobora prin sat, pe când călăreții mergeau împrăștiati printre bordeiele pustii. În spate, pe culme, curtea cu brazii, cu marile poiști și cu jirezile de fân, rămânea sus, ca spânzurată de cer. Soarele roșu, ca un bostan răscopt, se uita înapoi și acoperea cu jar culmea și curtea. Noaptea s-a lăsat dintr-odată grea și întunecoasă. Cerul se făcu negru, ca un fund de ceaun fără margini. Ici-colo, stelele sclipeau ca niște ochi mirați de copil...

Pe la cântatul cocoșilor, o lumină puternică năvăli în bordeie, săgetând fereștile mici cât palma. Ploua colb de cenușă. La curte, limbi de foc cât brazii și mai mari lingeau poalele cerului. Un fum alb ca laptele se încolăcea urcând către cer, dar iute cădea și se prelingea printre bordeie, curgând ca o apă ușoară spre Râpa lui Ariton. Treziți dintr-odată, sătenii se mirau de bobotaie.

- Arde curtea! făcu Măriuca lui Todor într-un târziu.

- Las-o să ardă!

- Da' ce, n-o las?

- Cine ști cum s-o fi aprins!

- Zice Raveca lui Pavăl că de la stele. Asară târzior s-o sculat să deie țâță la prunc, o ieșit o țărucă pân-afară și-atunci o văzut. Către Zălau o fulgerat din senin, apoi chiar din fundu' cerului s-o slobozât o stea cu coadă lungă, ca un măturoi, și-o căzut drept la curte, între brazii, la fântână.

- Mare blăstăm!

- Blăstămată fântână!

- Ba, aiasta-i blăstămu' mortului!

In memoriam

Augustin Mocanu (1932-2023)

Aurel LUNG

În data de 14 a lunii septembrie 2023, la două zile după ce a împlinit generoasa vârstă de 91 de ani, profesorul, etnologul, folcloristul, memorialistul, prozatorul și poetul **Augustin Mocanu** a plecat la cele veșnice, lăsând în urma sa proiecte nefinalizate, părăsind o lume pe care a iubit-o cu patimă.

Datele biografice dovedesc cu prisosință un parcurs al vieții dominat de o ambiție rar întâlnită, toate faptele având ca țintă formarea unei cariere didactice strălucite.

Augustin Mocanu s-a născut la 12 septembrie 1932, în localitatea Boju, județul Cluj, într-o familie de țărani cu șapte copii. Copilăria sa a fost frumoasă, ca a majorității copiilor de la țară, chiar dacă familia n-a trăit în belșug, ba chiar a simțit lipsurile provocate de vremurile tulburi de atunci și de cel de-Al Doilea Război Mondial. A făcut școala primară în satul natal și a urmat gimnaziul la „Inochentie Micu” din Cluj. Pasiunea pentru învățătură l-a determinat să urmeze Școala Pedagogică de Învățători din Cluj, în ideea că va deveni învățător. Neavând talent la muzică, s-a hotărât să devină profesor și s-a înscris la Facultatea de Litere a Universității din Cluj, la secția de limba și literatura română. Anii de facultate au constituit perioada marilor acumulări de cunoștințe și a formării pentru cariera aleasă. Și-a însușit cu sete învățătura de la marii profesori filologi ai universității clujene. A absolvit facultatea în anul 1957 și i s-a propus să rămână ca asistent la facultate, însă a refuzat această onorantă variantă de viitor. După cum și-a dorit, a fost repartizat ca profesor de limba și literatura română la Liceul de Cultură Generală din Cehu Silvaniei, unde a

funcționat fără întrerupere până în anul 1997, când s-a retras la pensie.

Cunoscutul etnolog Ion Taloș, cu ocazia aniversării vârstei de 80 de ani a fostului său coleg, scria: „Se întâmplă destul de rar ca un om să fie dăruit cu mai multe vocații în aceeași măsură. Augustin Mocanu e unul dintre acei fericiți.”

În încercarea de a face o evocare a marelui dispărut, vom evidenția cele două laturi ale personalității sale, aceea de cadru didactic, strălucit promotor al învățământului liceal din Cehu Silvaniei, și cea de etnolog și literat.

În urmă cu 26 de ani ne exprimam regretul că profesorul Mocanu își încheia oficial activitatea didactică în unitatea de învățământ în care a și început-o. Spuneam atunci că ne vine greu să nu-l mai avem coleg pe cel care și-a dedicat întreaga viață, toate resursele fizice și sufletești învățământului liceal din orașul de sub Codru. Liceul din Cehu se afla pe la începuturile sale, fiind înființat în anul 1956. Dl Augustin Mocanu s-a angajat, ca toți din generația sa, în efortul de ridicare a școlii cehane, de culturalizare a maselor din zonă. Datorită calităților sale de dascăl și bun organizator, a fost repede promovat, ocupând diferite funcții în domeniul învățământului. În anul școlar 1958-1959 a fost director adjunct al liceului, în 1960-1961 a ocupat funcția de director al aceleiași instituții, iar între 1961-1963 a fost transferat ca șef al Secției de Învățământ a fostului raion Cehu Silvaniei. Între 1963-1971 a ocupat funcția de director al Liceului de Cultură Generală din localitate.

În această perioadă și-a adus contribuția la progresul școlii din Cehu Silvaniei, care, prin dascălii săi, a devenit în scurt timp una dintre primele școli ale regiunii Maramureș. Cât Augustin Mocanu a fost la cârma acestei școli, s-au realizat lucrări fundamentale: construirea clădirii actuale a liceului, amenajarea internatului în forma în care a funcționat până la desființarea sa din 1998, introducerea apei în internat, construcția terenului de sport al școlii și al altuia la internat, organizarea laboratoarelor școlare și alte lucrări importante.

Pe lângă calitatea de conducător și educator, de strălucit profesor la catedră, Augustin Mocanu a fost inițiatorul primei reviste școlare, „Lyceum”. A coordonat primele patru numere ale acesteia, și a adunat în jurul ei elevii talentați la literatură, precum și pe cei pasionați de știință, istorie etc. Domnia sa a înființat și cenaclul literar al elevilor, pe care l-a condus cu competență și pasiune timp de cinci ani (1969-1974). Prin acest

act, a descoperit talente literare, a cultivat gustul elevilor pentru frumos, bine și adevăr.

A manifestat pasiune pentru cercetarea științifică, ceea ce s-a concretizat în activitatea de culegător al folclorului din zonă, prin intermediul elevilor. A fost colaborator la două culegeri de folclor: *Ceas pe ceas se alungă*, apărută la Baia Mare în 1970, și *Du-te dor și vino dor*, apărută la Zalău în 1972.

Pe lângă acestea, Augustin Mocanu a îndeplinit calitatea de metodist al Inspectoratului Școlar, calitate în care a coordonat lucrări științifice și metodice și a efectuat inspecții speciale de definitivat, gradul II și gradul I. Și în toate aceste activități n-a fost adeptul jumătăților de măsură.

Petrecându-și copilăria în mediul satului românesc transilvan, a primit o educație sănătoasă în familie și în comunitatea rurală din care provenea, ceea ce l-a ajutat să aibă o viziune clară asupra vieții, să privească problemele existențiale cu maximă luciditate, să discearnă cu competență între bine și rău, între dreptate și nedreptate, devenind prin aceasta un foarte bun conducător în colectivul în care a lucrat, un coleg de încredere și, pentru foarte mulți, un confesor, un sfătuitor în problemele profesionale și în cele ale vieții. Format la faimoasa universitate clujeană, prin renumiții dascăli pe care i-a avut, a devenit un profesor de rară competență, de o perseverență și o conștiinciozitate exemplare, un împătimit al limbii și literaturii, care a transmis elevilor săi dragostea de literatură și artă. Ca dascăl, a fost un exemplu pentru toți colegii, iar la catedră a demonstrat o pregătire temeinică, o mare dragoste față de meserie, o principialitate exemplară în relațiile cu elevii. Punctual, exigent, iubitor de elevi, a educat zeci de generații, cărora le-a oferit în viață modelul personal.

În calitate de director a fost un apărător al legii și al regulamen-

telor. A aplicat legea, chiar dacă aceasta era dură. N-a suportat niciodată dezordinea, domnia bunului plac, lucrurile confuze. A slujit cu devotament școala și nu s-a ferit nici de problemele obștești. Conducerea orașului nostru l-a avut ca om de încredere în problemele care privesc comunitatea, atât în perioada comunistă, cât și în cea postdecembristă. Ca semn al recunoștinței pentru activitatea sa pe plan local în vederea scoaterii din anonimat a localității, Consiliul Local i-a acordat titlul de Cetățean de Onoare al orașului Cehu Silvaniei (2022).

După 40 de ani de trudă pe ogorul educației, a ieșit la pensie și s-a stabilit la Slobozia, pentru a fi aproape de unica fiică, Ariana Ciobanu, și de unicul nepot, Călin Ciobanu.

A doua latură a personalității lui Augustin Mocanu o constituie activitatea de etnolog, folclorist, memorialist, prozator și poet. După stabilirea la Slobozia, liniștit sufletește, s-a apucat de lucru și și-a valorificat o pasiune de o viață, aceea de culegător de folclor și admirator al înțelepciunii populare. Ca profesor la Cehu Silvaniei, a explorat din punct de vedere sociologic zona de sub Codru și a cules, personal sau prin intermediul elevilor și al altor colaboratori, creații folclorice valoroase, pe care le-a organizat tematic cu multă migală și pertinență științifică.

Cărțile de autor ale lui Augustin Mocanu se împart în câteva categorii, în funcție de tematică, pe care le vom înșira în cele ce urmează.

O primă categorie o reprezintă lucrările de **etnologie și folclor**:

- **Pe cel deal cu dorurile** – *folclor poetic din județele Maramureș și Sălaj* (în colaborare cu Grigorie M. Croitoru) – Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2001, 296 p.;

- **Folclor din Țara Silvaniei**, Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2004, 198 p.;

- „**Floare de Rai**” – *antologie de poezie populară de dragoste* –

Zalău, Ed. Silvania, 2004, 266 p.;

- **Colinda „Fata de maior”**. *Corpus de texte*, Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2006, 186 p.;

- **Colinda „Fata de maior”**, ediția a II-a revăzută și adăugită, Slobozia, 2007, 404 p.;

- **Folclor poetic**. *Antologie din aria Codru – Valea Sălajului*, Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2007.;

- **Epică populară în versuri. Balade și colinde-balade din zonele Codrului și Sălajului**. *Corpus de texte poetice* (în colab. cu Pamfil Biltju), Baia Mare, Ed. Ethnologica, 2007, 240 p.;

- **Colinde mioritice din zonele Codrului și Sălajului**. *Corpus de texte poetice*, Baia Mare, Ed. Ethnologica, 2008, 264 p.;

- „**La fântâna lină**”. *Colinde străvechi din Câmpia Soarelui* (în colaborare cu Cristian Obrejan), Slobozia, 2009, 218 p.;

- **Cultură populară tradițională**, I, Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2009, 360 p.;

- **Cultură populară tradițională**, II, Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2013, 296 p.;

- „**Mult mă-ntreabă inima**”, *Antologie a cântecelor de dragoste și dor din aria Sălaj – Codru*, Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2010, 166 p.;

- **Colinde românești**. *Texte poetice din zonele Sălajului și Codrului*, Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2011, 290 p.;

- **Folclor literar din zona Codrului**. *Texte extrase din revista Memoria Ethnologica* (în colaborare cu Ștefan Mariș), Baia Mare, Ed. Ethnologica, 2011, 284 p.;

- **Folclor literar din vechiul județ Sălaj**. *Texte extrase din revista Școala Noastră, anii 1924-1940*, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2013, 138 p.;

- **Cântece de colindat**. *Texte poetice din zonele Codrului și Sălajului*, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2017, 120 p.;

- **Colindatul, colindele și urările de Crăciun**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2017.;

- Florica Pop, Aurel Lung,

Augustin Mocanu – **Bulgari – o istorie sentimentală**, Zalău, 2017 (capitolul **Folclor poetic din satul Bulgari**), 436 p.;

- **Cântece ale tinereții. Din lirica populară românească**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2018;

- **Cultură populară tradițională din Boju, județul Cluj**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2021;

- **La fântâna dorului**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2022;

- **Poezie populară**. Articole și studii, Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2023.

A doua categorie sunt **monografiile**:

- **Boju – 790 de ani. Eseu geografic, social-istoric și etnofolcloric**, București, 2005, 340 p.;

- **Boju – 800 de ani (1214-2014). Eseu geografic, social-istoric și etnofolcloric**, ediția a doua, Cluj-Napoca, Ed. Tradiții Clujene, 2011, 418 p.;

- **Nadiș – 620 de ani. File dintr-o monografie**, Baia Mare, 2007, 247 p.

A treia categorie sunt lucrările de **lingvistică**:

- **Nume de persoane în județul Ialomița**, Slobozia, Ed. Helis, 2009, 172 p.;

- **Glosar regional din Ardeal**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2015, 264 p.

A patra categorie sunt **lucrările beletristice, concretizate în proză scurtă, memorii, cronici, note, versuri**:

- **Negru Roșu Negru**, Slobozia, 2010, 94 p.;

- **Frânturi de memorie – materiale privind antropologia socială și culturală**, Slobozia, 2013, 326 p.;

- **Între sat și oraș. Frânturi de memorie cu valoare antropologică**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2013, 290 p.;

- **Negru alb negru – proze mărunte** – Slobozia, Ed. Star Tipp, 2014, 196 p.;

- **Negru alb negru**, ediția a doua mult extinsă, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2016, 254 p.;

- **Între sat și oraș. Vreme de război, vreme de pace**. Ediția a doua restructurată și extinsă, Slobozia,

Ed. Star Tipp, 2014, 380 p.;

- **În curgerea vremii** – proză scurtă – Slobozia, Ed. Star Tipp, 2017, 286 p.;

- **Strângere de mână. Cronici, note critice, versuri**. Slobozia, Ed. Star Tipp, 2017, 150 p.;

- **Copilărie în vreme de război – însemnări memorialistice**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2020;

- **Din alte vremuri. Frânturi de proză memorialistică**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2021;

- **Amalgam de versuri risipite**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2022.

Ultimul gen de creații îl reprezintă **jurnalul**:

- **Amalgam în prag de seară. Caiet de însemnări**, Slobozia, 2014, 290 p.;

- **Amalgam în pragul nopții. Caiet de însemnări**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2016, 295 p.;

- **Amalgam. Frânturi alese**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2016, 150 p.;

- **O lume într-o vreme**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2015, 176 p.;

- **În curgerea vremii** – proză scurtă, Slobozia, 2017;

- **Amalgam în miezul nopții. Însemnări de ultimă oră**, Slobozia, Ed. Star Tipp, vol. I, 2018, vol. II, 2019;

- **Însemnări calendaristice**, vol. 3 – 2 ianuarie 2019 – 1 august 2021, **Scrisori, scrisorele și alte scrieri ca ele**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2018;

- **Calea școlii**, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2019;

- **Amalgam în miezul nopții**, vol. IV, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2023.

Augustin Mocanu a contribuit la realizarea unor volume colective: **Ceas pe ceas se alungă – Folclor poetic** (Baia Mare, Casa Creației Populare, 1970), **Du-te dor și vino dor. Folclor literar din Sălaj** (Zalău, Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă, 1972), **27 de scriitori sălăjeni** – antologie (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2023).

A redactat și îngrijit două cărți: **Mico-May alias M. Blumenfeld: Cronici rimate și alte creații în**

versuri și proză (Slobozia, Ed. Star Tipp, 2017), Traian Sârca: **Reflecții de-a lungul vieții** (Slobozia, Ed. Star Tipp, 2022).

De-a lungul vieții a colaborat la o serie de reviste: **Caiete Silvane, Sylvania, Asculțialomița, Memoria Ethnologica** (Baia Mare), **Helis** (Slobozia), **Răstimp** (Drobeta-Turnu Severin), **Fereastra** (Mizil), **Literadura** (Buzău), **Tabor** (Cluj-Napoca), **Normaliștii clujeni**.

Pentru activitatea sa multilaterală în domeniul învățământului și culturii, i-au fost acordate, în timp, numeroase distincții și diplome, fiindu-i recunoscute meritele pe plan județean și național.

Pe omul Augustin Mocanu l-am cunoscut încă de pe când eram elev la liceu, apoi, devenind colegi de catedră, am ajuns să-l cunosc și mai bine. Profesorul milităros care fusese s-a dovedit a fi un coleg cu un suflet plin de căldură, care m-a îndrumat în procesul de formare a mea ca dascăl de română, m-a apreciat și s-a împrietenit sincer cu mine. Într-un dialog telefonic din urmă cu doi ani, m-a făcut să mă simt onorat când mi-a spus: „Să știi că tu ești cel mai bun prieten al meu dintotdeauna.” Aș vrea eu să-l mai aud la telefon și să-mi răsune în urechi apelativele sale șagălnice: „Măi Aurică!” sau „Măi tipule!” Avea un simț al umorului de neîntrecut, ceea ce contrasta cu seriozitatea cercetătorului, a etnologului și dascălului meticulos și sobru ce era.

Acum, când Dascălul a plecat dintre noi, suntem cuprinși de regrete și ne gândim la ceea ce a lăsat în urma sa. A pus bazele unei instituții de învățământ solide și eficiente, a dirijat un mare număr de elevi spre facultăți cu profil filologic, deveniți buni dascăli la catedră, i-a învățat pe toți elevii săi să stăpânească și să folosească corect în societate și în viață limba oficială a țării noastre, limba română. Ne-a lăsat apoi culegerile sale de folclor, cărțile de memorii care ne trimit într-o perioadă a istoriei

trăite, celelalte cărți care conturează și o personalitate culturală complexă.

A dispărut o persoană iubită de toți cei cu care a intrat în contact de-a lungul vieții. Poeta americană Emily Dickinson spunea atât de frumos: „Cei iubiți nu pot muri. Pentru că iubirea înseamnă nemurire.”

Drum bun în eternitate, maestre Augustin Mocanu!

Bibliografie:

Aurel Lung, **Liceul Tehnologic „Gheorghe Pop de Băsești” din Cehu Silvaniei. Istorie și valori**, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2019.

Paginile de Facebook ale **Bibliotecii Județene Sălaj „Ioniță Scipione Bădescu”, Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj** și a revistei „**Caiete Silvane**”

Ion Taloș, **Augustin Mocanu la 80 de ani**, apud Augustin Mocanu la 80 de ani (memoria-ethnologica.ro).

Un omagiu tăcut

Viorel MUREȘAN

Nu despre directorul de liceu, aspru fără-ndoială, când intransigență se impunea, dar deferent și drept în aceeași măsură cu toată suflarea școlii, aș vrea să vorbesc acum, la despărțirea de Augustin Mocanu. Nici despre profesorul de literatură, atât de riguros la lecții, încât, cu o minte bine lucrată, pe parcursul unei singure ore, nimic nu scăpa din ceea ce era marcă originală a unei opere, ori semn înnoitor, adus de un scriitor. Și nici despre hărnicia benedictină cu care a cules și interpretat tot ce era scânteie poetică sau eres în ținutul codrenesc. De fapt, a vorbi e numai un fel al nostru de-a ne arăta și altora gândurile. Eu nu vreau să vorbesc aici, ci numai să tac. Și tac acum, când el tocmai și-a început tăcerea, despre profesorul meu, care mi-a indicat cu degetul spre un părelnic destin scriitoricesc. A fost de-ajuns să scoată din rutina zilnică și să stârnească o ceată de elevi, din când în când, în câte o după-amiază, citindu-le răsplat, așa cum vorbea și la lecții, ceea ce el scrisese, ori să-i îmbie să facă și ei la fel. A fost de-ajuns să însăileze o mică publicație dactilografiată și să le-o încredințeze, pentru ca tinerii aceia să trăiască, fie și o trecătoare clipă de tinerețe, bucuria scrisului și prima lor experiență livrescă. Și a fost de-ajuns să mă aleagă și să mă trimită, de două ori, în tabere naționale pentru creatori elevi. Despre toate acestea aș vrea astăzi să tac, mulțumindu-i în gând.

În colecția „Roman” a Editurii „Caiete Silvane”, a apărut, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, volumul semnat de Paul Beldi Ladislau, „Răzvrătirea nebunilor”.

„Lumea aceasta largă pare prea mică și strâmtă pentru prietenul meu, scriitorul Paul Ladislau Beldi. Născut dintr-o întâmplare tocmai în Maramureșul Istoric, mulți ani locuitor al urbei Lăpușene și-o perioadă și al urbei Băimărene, a rămas cu rădăcinile sale tot în județul Sălaj, în orașelul părinților și bunicilor săi, unde, în tihnă, azi caută a se tot adăpa din seva rădăcinilor strămoșilor de odinioară. Se pare că și reușește. De acolo, de dincolo de timpuri și neguri, vine cu o nouă carte înspre Noi. O carte de «dincolo»... Noul său roman «Răzvrătirea nebunilor» are sevă și substanță, acțiune și enigmă, mult umor și dramă. Cartea se citește ușor, dintr-o răsuflare! Se pătrunde mai greu și se înțelege doar într-un final. Citiți-o și pătrundeți-o în tota-

litate. Vă asigur că NU veți regreta!...” (Zorovavel Petrehuș)

De același autor: „Dincolo de adevăr” (roman), Editura Gutinul, Baia Mare, 1998; „Dincolo de mirarea îngerilor” (roman), Editura Gutinul, Baia Mare, 2001; „Se-ntorc păsările mele” (poezii), Editura Helvetica, Baia Mare, 2002; „Nu-l mai răstigniți pe Cristos” (roman SF), Editura Gutinul, Baia Mare, 2003; „Pustnicul din Valea Soarelui” (roman), Editura Gutinul, Baia Mare, 2003; „Bucla” (roman SF), Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2005; „Evadare pe arca lui Noe” (mini roman SF și alte povestiri), Editura Galaxia Gutenberg, Tg. Lăpuș, 2006; „Am fost agent C.I.A.” (roman SF), Editura Gutinul, Baia Mare, 2006; „Înapoi în viitor” (roman SF), Editura Scriptorium, Baia Mare, 2009; „Și mama a zis: Iisus Christos rămâne!...” (cinci povestiri), Editura Esenis, Baia Mare, 2010; „1948... ultimul șuier de tren Regal” (roman istoric), Editura Enenis, Baia Mare, 2010; „Născuți la Auschwitz II” (roman), Editura Enesis, Baia Mare,

2012; „Bufonul regelui Mihai I” (bufoniadă contemporană), Editura Enesis, Baia Mare, 2013; „Copiii baronului Jozsef” (roman), Editura Eikon & Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015; „Se-ntorc moșierii...” (mini-roman), Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016; „Ospețele fantomelor” (roman), Editura Pandaprint, Baia Mare, 2021.

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Cu gândul mereu la ceea ce am avut (sau nu am avut), la ceea ce am putea avea, pierdem din vedere tocmai ceea ce avem. Ceea ce avem în prezent s-ar putea să fie suficient pentru ceea ce ne este necesar. Căci necesitatea este doar o măsură *sui-generis* a dorinței. „Slavă preafericitei Naturi care a făcut ca lucrurile necesare să fie ușor de atins și ca lucrurile greu de atins să nu fie necesare” (Epicur).

Mai bine să fii mulțumit realizând puținul decât să fii nemulțumit nerealizând preamultul. Fericirea este o proporție justă între dorințe și necesități, între puterile și „dorința de dorințe”, cu o sintagmă tolstoiiană. Nefericirea – faptul de a-ți face din dorințele pantagruelice și sibiritice necesități. Ne propunem preamultul, absolutul, doar pentru ca ulterior să ne plîngem că nu îl putem realiza, nefericindu-ne cu metoda. Nu ești sărac cînt încă mai poți face un bine și nu ești bogat cînd nu mai poți face, pentru bogăție, decât răul. Doar văzîndu-le multele neajunsuri ale unora dintre cei bogați se pot bucura și alții de îndeajunsul puținului pe care îl au. Ești bogat atunci cînd, oricît ai avea, indiferența față de ceea ce ai rămîne constantă. Săracul care știe că oricît ar avea nu va fi niciodată suficient a scăpat deja de sărăcie. (După cum una este să dăruiești din multul inutil și alta să dai din puținul necesar). Dacă cineva ar ajunge să posedă toată lumea și-ar da seama că, de fapt, nu posedă nimic. La fel cum este o nebunie să mai dorești ceva după ce nu mai ai nevoie de nimic, să ai doar pentru că poți avea, să posezi doar de dragul posesiei, aplicînd doar „o filosofie a tubului digestiv”. „Căci comorile pot submina mintea de multe ori, dar mintea care nu este subminată de comori poate trăi mai ușor și mai liber fără nici o comoară” (Sf. Augustin). Ca atare, înțelept este acela care poate transforma un neajuns într-o binefacere. Înțeleptul știe să se îmbogățească nu doar cu ceea ce are, ci chiar și cu ceea ce nu are. Totuși, diferența e că din starea de bogat poți fi oricînd sărac, pe cînd din starea de sărac nu poți fi oricînd bogat.

Sărăcia și bogăția – două moduri opuse de a sfida relativismul normalității, două modalități antitetice de a ne raporta la ceea ce nu avem. Tîndem să acumulăm în exterior pe măsura golului interior. Poți obține totul doar în măsura în care nu dorești nimic. „Am înțeles că un om poate avea totul neavînd nimic și nimic avînd totul” (M. Eminescu).

*

Bancurile și bășcălia au constituit, în trecutul totalitar, forma *eroismului* nostru național, felul nostru de a ne lua scepticismul peste picior, dar și o atitudine cu valențe psihanalizabile, de terapie socială, un duios evazionism existențial, modalitatea noastră balcanică de a da cu tifla istoriei. Bancurile au reînceput să circule cu un picior în nostalgia trecută și cu altul în hilaritățile prezentului, căci prima reacție la maleficiile oricărei realități e aceea de a „face haz de necaz”, și nu exersarea unei posturări inexorabile. Numai să nu ne vină să rîdem cînd ar trebui să plîngem. Or, și mai grav, să nu ne prăpădim de rîs în timp ce chiar ne... prăpădim.

*

Să trăiești senin într-un deplin paralelism cu lumea, în confortul marginalității, retras total în exordiul și armonia propriei singurătăți – iată o posibilă cale adiabatică de a-ți prezerva datele ipseității. Cele mai multe contacte sociale îți afectează personalitatea, te contaminatează cu dorințe deșarte și cu ambiții de turmă. Poți fi tu însuși doar cînd folosești lumea ca simplă vecinătate, ca rezonanță a unei aperturi proxime. Cînt spectacol egomorfic conține retractilitatea, inactivitatea, statul pe gânduri, faptul de a nu face – cu atîta profit cogitativ – nimic în mod imperativ. Ce miracol poate fi, chiar și pentru o secundă, propriul tău absolut meditativ, propria abisalitate interogativă în care nu mai încap nimeni și nimic. Dacă ar intra intempestiv în această lume interioară, chiar și Dumnezeu s-ar simți stingher și inutil. Căci „niciodată nu sînt mai puțin singur decât atunci cînd sînt doar cu mine însumi și nu sînt niciodată mai ocupat decât atunci cînd nu fac nimic” (Cato cel Bătrîn).

*

Condiția *sine qua non* a oricărei uniri este diversitatea, pentru că problema unirii nu se poate pune decât într-un registru adversativ, contradictoriu. Unirea este punctul nodal al forțelor ambivalente care se provoacă stimulat, pragul care face posibilă adeziunea și fuziunea contrariilor, alăturarea și sintonizarea diferențelor – *coincidentia oppositorum*. Menirea unirii e aceea de a pune diversitatea la lucru, de a crea premisele unei alterități stimulative. Viața este aglutinarea tuturor contradicțiilor care o fac posibilă. Limita unității absolute este moartea. Fiecare moarte demonstrează inutilitatea vieții. Am trăit, am murit. Rămîn restant cu o înviere – așa ar putea suna un posibil epitaf.

Alice Valeria MICU

Scrisoare unei mame

Dragă mamă a mamelor,

Aș putea să-ți spun mamă supremă, dar unii ar crede că vorbesc despre Mama Gee, cea născută după Chaos, când eu mă gândesc la tine, mama obișnuită să faci ordine în orice haos. În mitologia și istoria popoarelor sunt atâtea mame celebre, de la Regina mamă a Vestului din China antică, la Maica Tereza de Calcutta, din zilele noastre, care nu a fost mamă biologică, ci o călugăriță total dăruită cauzei. Dar eu vorbesc cu tine, mama eroină rămasă necunoscută.

Îți voi spune mamă simbol, ție, care ai acceptat ca din carnea și sângele tău să naști fii și fiice, să-ți lași deoparte ori măcar pe un plan secund viața, interesele, preocupările pentru viața, interesele și preocupările celor născuți de tine. Unde ești? Ce mai faci? Chiar dacă sunt zile calde, frigul de peste noapte sigur stârnește dureri în oasele tale, cele deformate de sarcini, de nașteri, de muncă, de cărat sacoșe, prunci, bărbați neputincioși, părinți îmbătrâniți și slăbiți de puteri. De unde ai putere să te trezești în fiecare dimineață, când abia ai apucat să dormi puțin, cu gândul la ce a rămas nefăcut, la ce va trebui să rezolvi mâine, dar mai ales la ceea ce nu poți reuși. În special cu ceea ce e important, grav uneori.

Te întreb pe tine, mamă care nu mai găsești înțelegere și mângâiere de la cei din jur, ce te face să deschizi ochii, să privești răsăritul de soare și să o iei de la capăt, când cei pentru care ți-ai da zilele și chiar o faci, te privesc cu dispreț sau indiferență? Și tu, mamă care te însoțești cu singurătatea și te hrănești din bucuriile fiilor, ce frumuseți îți înseni-nează privirea și ce-ți face inima să vibreze de fericire? Ori pentru tine s-au sfârșit? Dar tu, mamă care ți-ai îngropat copilul, ce te-a ajutat să nu te arunci pe tine în pământul acela? Balsam, rană, ce sunt amintirile? Luăm din fiecare zi ceea ce ne-a durut și acoperim răni mai vechi cu unele noi, până când devenim cu totul un monument viu al durerii, cu cicatrici la vedere. Oare există mame fericite?

Poți tu să-mi spui câte zile au fost doar ale tale de când te numești mamă? Întreb nu privind la ultimii 25 de ani din viața mea, ci la tine, una din cele multe. Îți știu preocupările din grupurile de mămică de social media, te știu din autobuze și troleibuze, din trenuri și avioane, din sălile de așteptare ale spitalelor și cabinetelor medicale, de pe coridoare-

le tribunalelor, de pe aleile cimitirelor, din magazine, din cartiere. Da, pe tine te cunosc. Mama care aleargă de la serviciu la cumpărături, din bucătărie la patul părinților, de la întins și călcat rufe la asistat copiii la teme, voi sunteți eroinele neștiute. Statul te umilește cu alocații mizere pentru copii. Soțul te umilește adesea cu violența, cu bețiile, cu nevoile și preocupările personale. Angajatorul te ține tot mai mult la muncă, încât săptămâna de muncă e cea mai lungă din Europa. Funcționarii te umilesc cerând mereu acte suplimentare și te plimbă prin toate birourile după câte o șampilă. Politicienii te mint, te momesc, îți promet ceea ce știi că nu vor face niciodată. Și tu îi crezi. Copiii îți promet că vor veni mai des să te vadă, deși știi că munca îi doboară și abia mai găsesc și ei putere să trăiască uneori. Dar tu îi crezi.

Nu v-am uitat pe voi, mamele care nu ați primit darul maternității, dar ați adus în casele voastre copiii abandonați de cele care n-au avut destulă iubire. Ați avut voi. Mai știu că multe ați născut după ce copiii adoptați au trecut de câțiva anișori, semn că iubirea împărtășită celor singuri e la mare preț. Nu-i așa că micuții ce n-au crescut în pântecul vostru încep să semene cu voi?

Cu femeile ce-și abandonează copiii mi-e greu să vorbesc. Poate că vina e împărțită, căci câte sunteți singure cu adevărat? Aveți în jur pe alții care n-au știut să vă învețe ce presupune maternitatea. Pe voi, care ați lăsat copiii în grija altora sau v-a trecut prin minte s-o faceți, vă compătimeșc pentru golul din suflet, căci n-ați avut cine să vă însoțească pasul spre împărtășirea unei bucați de pâine.

Și totuși, spre cine se îndreaptă mâna care ajută? Spre cine gândul mângâietor? Cine are nevoie de doctorul sufletelor și al trupurilor dacă nu mama cea uitată, neglijată, needucată, singură, agresată, mințită, trădată. Cuvintele mele ar trebui să poată suplini măcar o clipă, atenția, grija de care ai tu nevoie. Poți să-mi scrii, să mă oprești pe stradă și să-mi spui că ți-e greu. Cere-mi un vers de mângâiere și din puținătatea priceperii mele voi căuta ceva. Din cât am apucat eu să învăț, din experiența mea maternă, voi ști să șterg o lacrimă, să dau un sfat bun. Cel puțin va fi cineva să-ți asculte durerea, să-ți îngâne plânsul, căci mașină de plâns sunt eu și-nre pereții ratărilor mi-am dus multe din zilele mele.

Opinii despre exprimarea corectă

Viorel GH. TĂUTAN

Recent, în timp ce mă luptam cu praful adunat pe șirurile de cărți din biblioteca familiei, am dat peste două „cărțițele” de lingvistică românească, destinate, prin urmare, exprimării corecte, scris și oral. Prima, cu paginile îngălbenite de trecerea timpului, redactată de Fulvia Ciobanu și Lidia Sfârlea: **Cum scriem, cum pronunțăm corect**; Norme și exerciții, Editura Științifică, București, 1970; a doua, Alexandru Graur: **„Capcanele limbii române”**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976. Este o dovadă succintă a preocupărilor firești pentru impunerea normelor de utilizare a limbii române curate, armonioase, corecte din punct de vedere ortografic și ortoepic. Sublinierile din loc în loc mărturiseau faptul că citisem sânguinos și, neîndoielnic, aplicasem recomandările autorilor în relațiile mele profesionale. Doar obținusem licența cu o lucrare din domeniul lingvisticii generale.

Citesc și citez din studiul cunoscutului lingvist Al. Graur, care scrie astfel în ultimele două paragrafe (p. 88): „/.../ ocazii de a greși se ivesc la tot pasul; adevărul este că nimeni nu e în întregime ferit de ele. Pentru a nu stâlci limba, prima măsură de luat este să ne cultivăm în general; /.../ a doua treaptă este studierea gramaticii, a ortografiei și, în general, acordarea unei atenții susținute la ceea ce spunem și mai ales la ceea ce scriem. /.../ Ar fi normal ca în fiecare casă să se găsească un dicționar normativ și să ne deprindem a-l consulta de câte ori se simte nevoia. /.../ Mai mult decât toate însă ne poate feri de greșeli deprinderea de a vorbi și de a scrie nepretențios, așa cum se exprimă în general oamenii culti, care nu socotesc că au nevoie să caute expresii bombastice (care sunt de multe ori greșite) pentru a speria lumea cu știința lor.”

Cei mai mulți vorbitori ai limbii române știu că *Dicționarul explicativ (DEX)*, în variantă clasică, tradițională, pe hârtie, sau online, este un instrument care s-ar cuveni să facă parte din dotarea oricărei familii angajate instinctiv, sau apriori, în procesul de asimilare/îmbogățire individuală a vocabularului limbii materne, astfel încât să ieșim, mai mult sau mai puțin lejer, de sub stăpânirea maladivă a defectelor de limbă. De pildă, tentația răspândirii facile a truismelor. Acestea, la rândul lor, sunt structuri glisând frecvent în componența unor limbaje speciale, cum, bunăoară, argoul și jargonul.

Conform dicționarelor, **truismul** este un „adevăr banal care nu merită să fie spus”, „loc comun”, „platitudine”, „prozaism”, „lipsă de originalitate” (DEX online).

Iată câteva exemple: „Dacă nu ar fi fost mort, ar fi în viață”; „În condițiile potrivite soarele răsare”; „Munca e muncă, odihna – odihnă!”; „Eu sunt cine sunt”. După perioada de acomodare la cele mai recente mijloace de comunicare, a crescut într-un ritm spectaculos numărul utilizatorilor de telefoane mobile, tablete, laptopuri (într-un cuvânt – device-uri), începând cu preșcolarii mici și terminând cu octogenarii. Este de înțeles bucuria miraculoasă de-a reuși să conversezi *video* cu prietenii, rudele (amici și... inamici) de la mii de kilometri distanță. Bănuim că unii dintre posesorii acestora nu fac „efortul” de-a consulta dicționarele online.

Unul dintre defectele stilistice subordonat truismului este **tautologia**, definită ca o greșală de limbă constând în „repetarea inutilă a aceleiași idei, formulată cu alte cuvinte, cerc vicios, pleonasm...”. Diferențele dintre tautologie și pleonasm sunt atât de firave, chiar și în definirea lor, încât nu merită o atenție deosebită. Câteva exemple sunt suficiente pentru a ne descreți frunțile: „Solistul *cântă un cântec*”; „Fratele meu *urcă sus* în podul casei”; „*Știu eu ce știu*”; „Copiii *avansează înainte* pe culoar”; „*leși afară!*”; „*Taci din gură!*”; „*A înviat din moarte!*”

Două fenomene lingvistice percepute de oarece timp, taxate de către lingviști ca erori, sunt populărizate fie în direct, pe viu, fie prin intermediul televiziunii: folosirea pronumelui relativ „care” și expresia comparativ-asociativă „de genul acesta”. În primul caz, pronumele nu mai este perceput ca flexionar, în ipostază adjectivală, pe de o parte, sau se omite forma de acuzativ cu prepoziție (cu „care”, de „care”, pe „care”, în „care”). În cazul expresiei, este vorba de comoditate și supunerea dezinvolt-ludică la modelul „chique” (șic); „*ceva de genu!*”

Apariția și răspândirea internetului oferă pământurilor de pretutindeni deplină libertate de manifestare. Prin intermediul programelor, al motoarelor de căutare, portalurilor, site-urilor etc., oricine este interesat, inspirat, ambițios, să posteze imagini sub diverse forme, printre care și texte de toate genurile, multe încărcate cu greșeli gramaticale, ortografice, pleonasm și cacofonii, fără grijă. Îngrijorarea-mi pare inutilă, pentru că unora dintre aceștia nu le pasă, alții își materializează caracterul și lipsa de educație civică prin intermediul vocabularului impregnat cu amenințări sau, în cel mai fericit caz, aluzii obscene, iar a treia categorie îți blochează accesul la adresa personală.

Adela
RUSU

Fotografi de talie internațională promovează Sălajul

Așteptată cu nerăbdare, tabăra internațională de fotografie „Sălaj – Frumusețe, Tradiție, Poveste”, de anul acesta, a fost plină de culoare, de bucurie, de simboluri și de povești!

Casele tradiționale în care am intrat ne-au povestit despre vremurile de altădată, iar oamenii care ne-au așteptat îmbrăcați în costume populare ne-au transpus într-o lume care nu va fi niciodată uitată, atâta timp cât există respect și dragoste față de trecut și față de valorile care ne definesc existența. Bisericile de diferite confesiuni pe care le-am vizitat ne-au transmis că, atâta vreme cât există credință, există viață! Podgoriile și pivnițele de vin ne-au arătat bogăția și abundența viței-de-vie din zona Sălajului, fiind renumite atât în țară, cât și peste hotare, iar meșteșugurile și monumentele istorice din zonă ne-au transmis spiritualitatea locurilor!

Tabăra „Sălaj – Frumusețe, Tradiție, Poveste”, ajunsă anul acesta la ediția a șasea, s-a desfășurat în perioada 19-25 mai 2023 și a avut o participare de prestigiu, cu fotografi de talie internațională, din diferite țări, care au rămas impresionați de frumusețile locurilor, a oamenilor și a tot ce înseamnă tradiție! La această ediție au participat: Nora Mahler (Egipt), Derya Yazar Atasever (Turcia), Ljiljana Vrzic (Serbia), Ahmed Mohamed Hassan (Egipt), Mohammed Arfan Asif (Emiratele Arabe Unite), Nenad Nikolic (Serbia), Méhes Miklós (Ungaria), Bikfalvi Zsolt, Adela Rusu și Ovi D. Pop (România), care prin fotografiile lor promovează frumusețile județului Sălaj, atât prin postări pe rețelele de socializare, cât și prin participarea lor la saloane internaționale de fotografie.

Tabăra a fost organizată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj (manager Daniel Săuca), Asociația Foto Club Varadinum Oradea (vicepreședinte Adela Rusu) și Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „Țara Silvaniei” (manager Daniel Stejeran). Parteneri în organizarea taberei au fost: Consiliul Județean Sălaj, Primăria Șimleu Silvaniei, Primăria Pericei, Primăria Vârșolț, Primăria Crasna, Primăria Măeriște, Primăria Bobota, Primăria Bocșa, Primăria Hereclean, Primăria Șamșud, Primăria Nușfalău, Primăria Valcău de Jos, Primăria Plopiș, Primă-

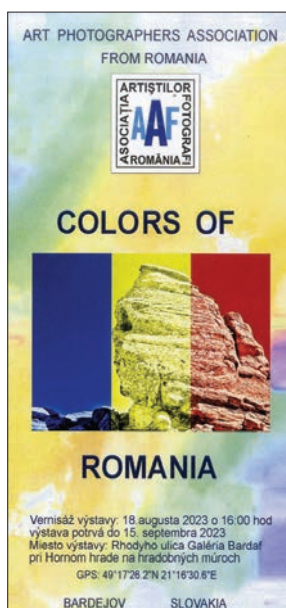

ria Carastelec, Primăria Camăr, Aeroclubul Crasna, Asociația „Alexandra-Etno Iaz”, Asociația „Salvăm Casele Albastre Pe Valea Barcăului” și Casa Memorială „Iuliu Maniu” Bădăcin.

S-au vizitat și s-au fotografiat zone și obiective frumoase din Sălaj: Casele albastre de pe Valea Barcăului din Valcău de Jos, Muzeul de Artă Populară „Ligia Alexandra Bodea” din Iaz, Biserica reformată din Uileacu Șimleului, Biserica ortodoxă de la Bobota, Biserița de lemn de la Zalnoc, Casa tradițională din localitatea Doh, Casa tradițională din Sici, Domeniile Vinastia, Biserica reformată din Șamșud, Muzeul Etnografic și Casa de Cultură din Șamșud, Pivnițele de vin din Șamșud, Fabrica de vin spumant din Șimleu Silvaniei, Atelierul meșterului olar Csibi Csaba din Borla, Biserica romano-catolică din Carastelec, Casa tradițională și Iacul din Carastelec, Casa Memorială „Iuliu Maniu” din Bădăcin, Podgoria Fort Silvan, Biserica reformată din Nușfalău, Casa tradițională din Plopiș și Aeroclubul Crasna.

A fost o ediție reușită, în care s-au făcut mii de fotografii, din care s-au ales cele mai reușite și mai reprezentative, care vor arăta frumusețile Sălajului prin expoziții, prin albume și calendare și prin participările la saloanele internaționale de artă fotografică din lume.

Una din fotografiile realizate în tabăra de către Adela Rusu, care îl reprezintă pe David Tomole din satul Doh (comuna Măeriște), a fost selectată, alături de alte

39 de fotografii care au reprezentat România, într-o frumoasă expoziție de artă fotografică intitulată „Culorile României”. Respectiva expoziție de fotografie a fost organizată în perioada 18 august – 15 septembrie 2023, de Asociația Artiștilor Fotografi din România (președinte Eugen Negrea), în istoricul orașel Bardejov din Slovacia.

Prima expoziție cu fotografii realizate în cadrul taberei din anul 2023 a fost deschisă publicului în perioada 5 septembrie – 5 octombrie 2023, în Piața Unirii din municipiul Oradea, unde în cele 12 panouri au fost expuse 150 din cele mai frumoase imagini surprinse de către artiștii fotografi de talie internațională. Fiecare fotograf participant la tabără a avut un panou cu fotografii proprii realizate în cadrul ședințelor foto din județul Sălaj. Două panouri au fost dedicate fotografiilor din edițiile precedente ale taberei, care au fost premiate în cadrul unor concursuri internaționale.

Următoarele expoziții cu prezentarea fotografiilor realizate în județul Sălaj vor avea loc în luna februarie 2024, la Castelul Károlyi din municipiul Carei (județul Satu Mare) și în luna iunie 2024, la Festivalul de Fotografie din Egipt.

Scopul taberei internaționale de fotografie „Sălaj – Frumusețe, Tradiție, Poveste” a fost promovarea județului Sălaj, prin prezentarea zonelor etnografice, geografice și culturale, care au potențial în atragerea turiștilor.

EXPO PHOTO

Sălaj
Frumusețe, Tradiție, Poveste
2023

Retrospectiva
2017-2022

Adela RUSU
Oradea

Derya YAZAR
Tuzla

Liljana VRZIC
Sofia

Nora MAHER
Igei

BIKFALVI Zsolt
Tuzs

MÉHES Miklós
Ungaria

Mohammed Arfan ASIF
Emiratelor Arabe Unite

Nenad NIKOLIC
Serbia

Ahmed Mohamed HASSAN
Egipt

Ovi D. POP
Oradea

Galeria Outdoor Varadinum Piața Unirii Oradea
Vernisaj, marți 5 septembrie 2023, ora 17⁰⁰
5 septembrie - 5 octombrie 2023

ideart PROPER DeMedia agroind J.A. AMERICA S.A. CANTIERUL INDUSTRIAL SĂLAJ

ORADEA

Ioan Ardeleanu Senior – 115 ani de la nașterea sa

Marin POP

Acum 115 ani, la 28 octombrie 1908, în localitatea Supuru de Sus vedea lumina zilei Ioan Ardeleanu Senior, personalitate marcantă a Sălajului. A fost dascăl, director de școală, redactor al revistei culturale și pedagogice „Școala Noastră”, inspector general al învățământului sălăjean, funcție din care a fost epurat politic la doar câteva luni după numire, în anul 1945 și autor al unor lucrări de referință pentru istoriografia sălăjeană. De asemenea, în perioada 1945-1947, a îndeplinit funcția de secretar general al organizației PNT Sălaj.

Tatăl său, Vasile Ardelean, a decedat în timpul Primului Război Mondial, în anul 1916, pe când copilul său, Ioan, avea vârsta de numai opt ani. Astfel, mama sa, pe care o chema Floarea, născută Farcău, a rămas văduvă de tânără și a făcut eforturi deosebite pentru a-l întreține la școală.¹

A urmat cursurile școlii primare din Supur, în perioada 1918-1922, avându-l ca învățător pe Laurențiu Ardelean, după care s-a înscris la Școala Normală de învățători din Zalău. Aici i-a avut ca profesori, printre alții, pe Cornel Pop, directorul școlii, Pompei Țolca și pe Gheorghe Matieșanu², fost prefect al județului Sălaj în timpul guvernului condus de Nicolae Iorga (1931-1932).

A absolvit cursurile școlii normale în anul 1928 și a fost numit învățător suplinitor la școala din Sighetu Silvaniei, unde a funcționat până în toamna anului 1929, când a fost încorporat în armată, în cadrul Batalionului 88 Infanterie din Carei. Aici a satisfăcut stagiul militar, până în anul 1931.

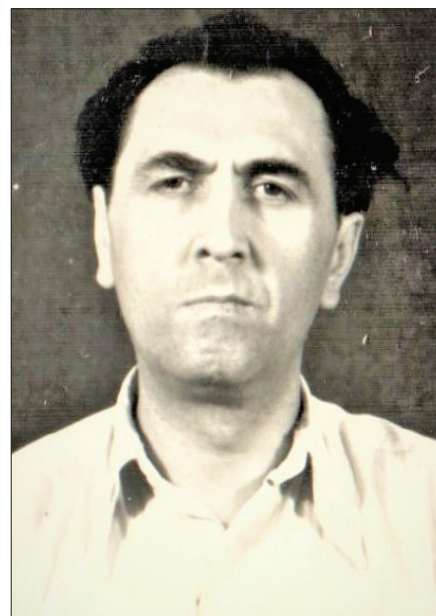
După eliberarea din armată a fost numit ca învățător în Eriu-Sâncraia, unde a funcționat doar un an de zile, după care, în anul școlar 1932-1933 a funcționat ca învățător la școala primară din Siciu.

În perioada 1933-1936 a funcționat ca învățător în localitatea Sărăuad, iar din anul 1936, până la Dictatul de la Viena, din 30 august 1940, a funcționat ca învățător și director de școală în Tășnad, după care s-a refugiat la Blaj.³

În anul 1936 s-a căsătorit cu învățătoarea Sofia Mazilu, născută la 12 decembrie 1912, în comuna Cesești Muncel, fiica lui Nicolae și Maria, născută Popeasca. Din fericita lor căsătorie s-au născut cinci băieți: Laurențiu, născut la 28 decembrie 1936, în Tășnad; Titu, născut la 20 iulie 1942, în Blaj; Doru, născut la 7 noiembrie 1943, în Blaj; Vasile, născut la 6 februarie 1946, în Supuru de Jos; Iuliu, născut la 16 august 1949, tot în Supuru de Jos.⁴

Pe lângă activitatea școlară, Ioan Ardeleanu Senior a desfășurat și o prodigioasă activitate culturală, publicând două lucrări de referință pentru istoriografia sălăjeană: *Istoria învățământului românesc din Sălaj*, apărută în anul 1936 și *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor*, apărută în anul 1938, ambele la tipografia „Luceafărul” din Zalău. De asemenea, a fost un colaborator constant al revistei cultural-pedagogice „Școala Noastră”, iar în ultimii doi ani de apariție (1939-1940) a îndeplinit funcția de redactor.

În timpul refugiului a funcționat ca învățător la Școala Normală de învățători din Blaj și a îndeplinit funcția de secretar general al Asociației refugiaților și expulzaților ardeleni din județul Târnava Mică. De asemenea, a îndeplinit funcția de director al Cooperativei „Ardealul” a refugiaților și expulzaților din Blaj și cea de cercetător la Biblioteca Centrală din Blaj. S-a îngrijit, ca un adevărat părinte, de cei peste 600 de elevi refugiați, printre ei găsindu-se

Ioan Ardeleanu Senior (1908-1974)

și micul copil orfan, Octavian Lazăr Cosma, fiul foștilor săi colegi-martiri, învățători în Treznea, uciși cu bestialitate de către trupele horthyste în hotarul satului Bodia. L-a crescut alături de copiii săi și a ajuns o personalitate marcantă a culturii românești, un reputat muzicolog și membru al Academiei Române.

Fiind printre primii dascăli care s-au reîntors în Sălaj, și ținând cont de activitatea sa deosebită pe care a desfășurat-o în perioada interbelică, Ministerul Educației Naționale l-a numit în fruntea învățământului sălăjean. În această calitate, a încercat să-i ajute pe învățătorii români, care se întorceau din refugiu, să-și ocupe posturile pe care au fost nevoiți să le părăsească în urma Dictatului, ceea ce nu a fost pe placul „iredentei” maghiare, care a făcut tot posibilul să-l înlocuiască din funcția de inspector general al învățământului sălăjean.

Apăruseră deja „celebrele” comisii de epurare care, sub pretextul căutării „fasciștilor”, i-au înlocuit din funcțiile publice pe cei care

nu se înscriau pe linia noului regim printr-o astfel de comisie de „purificare” a Corpului Didactic primar încă de la Blaj, după cum rezultă din adeverința eliberată la data de 3 februarie 1945.⁵

Ioan Ardeleanu Senior a trecut printr-o astfel de comisie de „purificare” a Corpului Didactic primar încă de la Blaj, după cum rezultă din adeverința eliberată la data de 3 februarie 1945.⁵

Cu toate acestea, la 26 februarie 1945, la Poliția de Reședință Zalău era depusă următoarea reclamație împotriva sa, din partea Grupării Evreilor din Tășnad:

„Domnule Prefect,/ Având în vedere că dl. Ardeleanu Ioan fost director la Școala Primară de Stat Tășnad până la cedarea Ardealului de Nord, în prezent inspector școlar al județului Sălaj –

Avem onoarea a Vă raporta următoarele: Susnumitul a făcut parte din partidul Cuzist cu «Izbânda» și prin atitudinea sa Național-Hitleristă ajunsese chiar Primarul (viceprimar – n.n.) acestei comune. În acest timp și calitate, a batjocorit populația, copiii de școală, colegii săi de altă părere politică cât și pe minoritari.

La cedare s-a refugiat. Acuma a îndrăsnit să se întoarcă ca inspector școlar al județului Sălaj, crezând că oamenii sunt proști și au uitat de toate faptele rușinoase săvârșite de el.

Cu onoare Vă rugăm să binevoiți a dispune ca acest element periculos al democrației și al păceii între popoarele conlocuitoare să fie imediat scos din acest post important al județului. Să părăsească cât mai repede acest teritoriu. În caz contrariu vom folosi a lua măsuri pe alte căi mai drastice și mai neplăcute pentru a scăpa de acest fascist. Sperând că cererea noastră va fi cât mai urgent satisfăcută semnăm.

Cu deosebit respect
ss. Varnai Mihai
președinte

L.S.

Kolya Ștefan ss.

Președinte FND din plasa Tășnad”.⁶

După părerea noastră, este o cerere tipic stalinistă, prin care comuniștii căutau să elimine elita interbelică românească, afirmând tot felul de ineptii. De altfel, peste câțiva ani, pe Varnai Mihai îl găsim

în funcția de căpitan al Securității județului Sălaj. La 17 aprilie 1950 cerea subalternilor să o condamine cu orice preț pe Cornelia Maniu, sora lui Iuliu Maniu: „Rugăm dispuneți măsuri de deferire Justiției a numitei în cauză din partea organelor de Miliție, urmărind totodată mersul procesului ca numita să fie judecată în spiritul luptei de clasă. Raportați rezultatul”. De asemenea, să ia „măsuri de recrutarea unui informator în anturajul ei cât mai urgent”.⁷

Ioan Ardeleanu Senior dezmințe cu vehemență, în memoriul său⁸, acuzația de antisemitism, subliniind că în acele vremuri tulburi a încălcat chiar legile nedrepte adoptate împotriva evreilor. Menționează că în iunie 1938 a prezidat un examen de sfârșit de an la o școală minoritară și că a tolerat existența unei școli evreiești, care funcționa clandestin în Tășnad. De asemenea, amintește că în casa lui din Tășnad, copiii rabinului Maximilian Brisk erau pregătiți pentru învățământul primar, „pentru a se putea pregăti în cele rituale”. Deci, acuzația de antisemitism nu rezistă, așa că s-au căutat alte capete de acuzare.

În data de 10 martie 1945, la numai o zi după instalarea administrației românești în Ardealul cedat Ungariei horthyste, în anul 1940, la Cluj are loc o importantă ședință a Frontului Național Democrat, în cadrul căreia s-a luat hotărârea epurării prefectilor puși în funcție în toamna anului 1944, recunoscuți chiar de către Comandamentul militar sovietic. Printre ei s-a numărat și prefectul județului Sălaj, Augustin Pinte, care a fost demis a doua zi, la 11 martie 1945.⁹

A urmat epurarea altor funcționari publici sălăjeni, printre care s-a numărat și Ioan Ardeleanu Senior. Destituit în mod ilegal din funcția de inspector general al învățământului sălăjean și rămas chiar fără loc de muncă, Ioan Ardeleanu Senior înaintează un memoriu ministrului Educației Naționale, la care anexează o serie de acte, care îi dovedeau nevinovăția. Printre acestea se regăsea actul care dovedea trecerea sa prin comisia

de „purificare” din Blaj și un certificat eliberat de Poliția din Blaj, care adeverea că nu a luat parte la rebeliunea legionară din ianuarie 1941 și că nu a făcut parte din nicio organizație „cu caracter subversiv”.¹⁰

Noua conducere a învățământului sălăjean l-a transferat abuziv ca învățător în Șimleu Silvaniei, dar Ioan Ardeleanu Senior nu acceptă postul, „pentru a nu se risipi pe drumuri”, având un „cortejiu de greutăți și datorii acumulate într-un refugiu de 4 ani și mai bine” și astfel a acceptat detașarea la Economatul Funcționarilor Publici din Zalău.

Prin decizie ministerială, în anul 1946 a fost transferat ca învățător la Școala Nr. 1 din Zalău, iar în data de 8 iulie 1946 înainta un nou memoriu ministrului Educației, prin care solicita numirea lui în funcția de director al acestei școli. Sublinia faptul că detașarea lui a echivalat cu „o punere pe linie moartă”, pe care trecutul și activitatea sa nu îl îndreptăteau să mai fie, dar pe care „a stat și răbdat cu resemnare”. Nădăjduia că „acest canon s-a terminat” și că era un „act de dreptate socială și umană revenirea în cadrele școlii pentru care am contribuit și eu cu ceva în 17 ani de activitate”. Motiva că face această solicitare și pentru că are o situație materială grea, având patru copii, iar în calitate de director de școală ar beneficia de drepturile acordate prin lege directorilor de școli: locuință, iluminat și încălzit, pe lângă salariu.

Noul inspector general al învățământului sălăjean adnota pe marginea memoriului că l-a desemnat în funcția de director al școlii pe învățătorul Macedon Olaru, subliniind că Ioan Ardeleanu Senior era „un element” care nu se încadra „în ritmul vieții politice”, aducând acuze mincinoase că ar fi fost un membru marcant în organizația legionară „Totul pentru țară”.¹¹

Dintr-o notă informativă trimisă Siguranței din Zalău, la 2 martie 1947, aflăm că Ioan Ardeleanu Senior era funcționar principal la Economatul funcționarilor publici din Zalău. În nota informativă

vă se subliniază că era un „înfo-cat” membru al Partidului Național Țărănesc, îndeplinind funcția de secretar general al organizației județene, „manifestându-se și în prezent contra actualului regim, căutând cu orice ocazie să preamărească partidul Maniu și să evidențieze legăturile acestui partid cu Anglia și America (pe care le considera – n.n.) singurele noastre salvatoare”. Totodată, i se face urmărirea caracterizare: „Este un om foarte capabil și inteligent și știe a se feri de oricine pentru a nu cădea în vină, iar dacă este prins cumva atunci se manifestă ca un foarte devotat democrat. Datorită șireteniei sale a reușit de multe ori să se eschiveze din incorectitudinile provocate de el și astfel să nu poată suferi rigorile legii. Lucrează cu mult tact și pricepere, motiv pentru care este și apreciat de organizația P.N.Ț. Maniu. Este văzut numai în rândul membrilor marcantă ai acestui partid, propagând ideile lor din om în om, dar numai la cei de încredere”.¹²

În urma Capcanei de la Tămădău, din dimineața zilei de 1 iulie 1947, întreaga conducere a Partidului Național Țărănesc, în frunte cu Iuliu Maniu, a fost arestată. De asemenea, s-a trecut la arestări și în cadrul organizațiilor județene.

Ioan Ardeleanu Senior a fost și el vizat, după cum reiese dintr-un raport al Poliției de Siguranță din Zalău. Astfel, din raport aflăm că Ioan Ardeleanu Senior s-a adresat poliției, aflând că este căutat. El subliniază că era bolnav, la pat, urmând a se interna la Clinica medicală din Cluj și că se retrage din viața publică și politică: „Bolnav, mistuit zi de zi de un ulcer duodenal neiertător, cu greutăți materiale neasemuit de grele și usturătoare, urmărit și amărât în executarea profesiei mele, căreia i-am adus numai cinste și jertfă, simt că sub blestemul acestui destin nu mai pot trăi.-

Pentru aceasta mă retrag pentru totdeauna din viața publică-politică, neînțelegând a-mi asuma nicio răspundere pentru programul și acțiunile niciunui partid politic”.

Amintește de dublul discurs al comuniștilor. La instalarea în funcția de prefect al județului Sălaj, în data

de 17 iulie 1947, Miron Mechiu „a enunțat cât se poate de plastic”, că guvernul Groza nu urmărea „să distrugă pe nimeni, ci să îndrepte”, spunând că „a greși e lucru omenesc, a perpetua în greșală e lucru deavolesc, a te întoarce e lucru îngeresc”. În sensul acestor declarații făcute de către prefect, Ioan Ardeleanu Senior cerea să i se îngăduie să revină „acolo unde nevoile usturătoare de părinte și de dascăl mă cheamă, pentru familie și școală”. De asemenea, promite că după ce se va însănătoși, dacă era nevoie, se va prezenta la Poliția din Zalău, „pentru orice alte lămuriri”.¹³

Pe moment, Ioan Ardeleanu Senior a scăpat de prigoana începută de regimul pro-comunist asupra elitei interbelice, dar a venit apoi anul 1948 și legea învățământului după model sovietic, iar Ioan Ardeleanu Senior a fost detașat ca profesor de limba română la ciclul II al școlii din Supuru de Jos.

A fost nevoit să se înscrie și în noile organizații „de masă”, îndeplinind, în perioada 1948-1950, funcțiile de președinte al Crucii Roșii a RPR, filiala Supuru de Jos, responsabil cultural al filialei ARLUS, din plasa Supuru de Jos, responsabil al grupei sindicale din Supuru de Jos și responsabil cu asigurările sociale pentru toți salariații din învățământ, din fosta plasă Supur. Din anul 1950 a scăpat de această corvoadă, fiind numit director al școlii de 7 ani din Supuru de Jos și dirijor de cor.¹⁴

Pe când se părea că lucrurile au intrat cumva pe un făgaș normal, Securitatea încearcă să inventeze tot felul de scenarii, pentru a-l pune sub acuzare. Printre acestea și obținerea unor note informative că i-ar fi bătut pe unii elevi săraci și că s-ar comporta abuziv cu personalul auxiliar din școală. Iată o astfel de mostră perfidă a Securității: „După cum reiese din declarațiile alăturate se vede că acest pretins domn director al școlii din Supurul de Jos, pe nume Ardelean Ioan senior, care în trecut a fost candidat la Maniu, iar azi bate copiii indiferent că sunt ai celor săraci, îi ridică sus de urechi, va să zică el nu uită regimul în care a fost crescut, mai ales

cu servitorii școlii se poartă urât, arde lemne mai multe decât toate clasele sau sălile unde se învață. Deci nu ține cont nici de partid, după cum reiese din declarații. Am propus ca Județeană să intervină la Inspectorat pentru a-l transfera în altă parte”.¹⁵

Alt părinte declară că i-a bătut copilul pentru că „a zgâriat puțin peretele”, iar într-o notă informativă i se aduce o acuzație aberantă: „zahărul (din școală – n.n.) îl mănâncă secretara cu copiii directorului, zahărul care a venit pentru copiii săraci de la școală”.¹⁶

Totuși, într-o altă notă informativă i se recunoaște munca profesională, dar este acuzat că nu se implică în politica partidului: „Muncește foarte mult pe linie profesională, prin care caută să se sustragă din viața politică a satului. Nu ține legătura cu Partidul și nici cu organizațiile de masă”.¹⁷

O altă acuză adusă de către Securitate a fost aceea că nu s-a implicat în organizarea zilei de 23 august, act istoric care, după cum știm, a fost confiscat de către comuniști, iar Ioan Ardeleanu Senior încerca să nu se implice în astfel de festivisme comuniste. Iată ce se spune într-un raport informativ din 25 august 1951, înaintat de către plutonierul de Securitate Velea Gheorghe: „Din informațiile primite de la informator reiese că ziua de 19 când a fost sărbătorită ziua de 23 (august – n.n.) a fost slab organizată (pe) motiv că directorul Ardeleanu Ioan, secretar al PNȚ Județean Sălaj, care nu numai că nu dă interesul pentru ridicarea nivelului cultural al populației din comună, ba chiar este un element care pentru școala maghiară din acea comună nu își dă nici un interes (sic)”.¹⁸

A venit apoi acea zi de tristă amintire, ziua de 15 august 1952, când a fost arestată întreaga elită sălăjeană ce scăpase până atunci doar cu amenințări și marginalizări. Cu o zi înainte de arestarea lui Ioan Ardeleanu Senior, organele securității din Baia Mare cereau Parchetului Militar din Cluj să aprobe efectuarea unei percheziții domiciliare la Ardeleanu Senior, „unde suntem informați că se găsește material cu caracter subversiv ce

interesează ordinea și securitatea statului”. Însă, după cum reiese din procesul verbal încheiat de către sergentul de Securitate, Bara Crăciun, la 15 august 1952, nu au reușit să-și atingă scopul și să găsească nici un document compromițător: „Percheziția a fost efectuată în amănunțime și conform prezentului ordin. Rezultatul este Negativ”.¹⁹

Cu toate acestea, Securitatea l-a arestat și l-a închis la Carei, unde a fost supus la numeroase interogatorii. După cum reiese, de exemplu, din interogatoriul efectuat de către anchetatorul lt. Herța Vasile din Baia Mare, la 30 august 1952, acuzațiile „grave” care i se aduceau erau cele legate de funcția sa administrativă de ajutor de primar (viceprimar) al Tășnadului, în timpul guvernului condus de către Octavian Goga și, în mod special, faptul că a fost secretarul general al organizației PNT Maniu din Sălaj, în perioada 1945-1947. Astfel, cu toate că a deținut aceste funcții într-un regim democratic, perfect legal, a fost condamnat la cinci ani pedeapsă administrativă, adică închisoare politică.²⁰

Interesantă este una dintre caracterizările care i se fac în urma interogatoriilor, din care reiese verticalitatea și curajul său: „Susnumitul este un element nesincer, a căutat tot timpul anchetei să nege legăturile lui avute cu fostele partide: gogist și PNT Maniu. Este un element perfid, nefricos, un temperament revoltător”.²¹

A efectuat muncă forțată în lagărul de la Ghencea, ferma Dudu-Chiajna, la grădinarit, în anul 1953, după care a fost transferat la Văcărești, de unde a fost eliberat, la 30 iunie 1954, fără a mai avea dreptul să profeseze în învățământ, doar să se angajeze în întreprinderi de Stat. În acest context, ajunge contabil la Între-

prinderea Minieră din Șărmășag, unde a lucrat până la pensionare, efectuând naveta de la Supuru de Sus, în condiții foarte grele, ceea ce și-a pus amprenta asupra sănătății sale.²²

După eliberarea din închisoare a fost încadrat cu informatori, după cum aflăm dintr-un raport al Securității, în care se spune că, până în anul 1956, „obiectivul a fost lucrat prin agentul „Mureșan Ioan, care din acel an domiciliază în Supurul de Jos”.

În anul 1957, Securitatea ia hotărârea de a-i deschide dosar de verificare individuală, verificare ce urma să se desfășoare în perioada 13 martie – 13 septembrie 1957. Pe baza acestor verificări, la 27 iunie 1958 i s-a deschis dosar de acțiune individuală, care a fost înregistrat la Secția „C” a Direcției Regionale MAI Crișana, fără a fi înregistrată la secția „C” Baia Mare.²³

În urma „dirijării” informatorilor cu nume de cod „Popescu Niță”, „Crișan Vasile” și „Lupu Grigore” pe lângă Ioan Ardeleanu Senior, Securitatea nu reușește să obțină nici un material compromițător. Aflăm că era preocupat doar de serviciu, având un program infernal. Făcea naveta, când îi permiteau condițiile climatice, cu bicicleta, iar cu ocazia încheierii lunare rămânea mai multe zile la locul de muncă.²⁴

Totuși, Securitatea din Tășnad a „reușit” să găsească un material „compromițător”, după lungi eforturi, „pe linie informativă”: în localitatea Supuru de Sus au descoperit un exemplar al cărții sale *Oameni din Sălaj*, în care era acuzat că „scoate în evidență pe unii preoți originari din fostul județ Sălaj, care au făcut parte din P.N.Ț. Maniu, dintre care se cunoaște Cupcea Petru, care a fost și candidat de deputat pe lista P.N.Ț.”.²⁵

Dintr-o notă informativă a agentului cu nume de cod „Lisandru”,

aflăm că în anul 1965 îndeplinea funcția de șef serviciu financiar la Întreprinderea Minieră „Sălajul” din Șărmășag, fiind înaintat de la funcția de contabil de sector, pe care a avut-o până atunci. Informatorul sublinia că în cadrul sectorului unde a lucrat înainte „a fost văzut și apreciat bine de către muncitori, întrucât a avut o comportare bună cu ei”.²⁶

Întrebat fiind de către informatorul „Lupu Grigore” de ce nu reintră în învățământ, Ioan Ardeleanu Senior îi răspunde că secția de învățământ din Carei nu vrea să-i dea post în satul natal, Supuru de Sus, iar posturile ce i s-au oferit erau mult mai îndepărtate de casă decât mina de la Bobota-Șărmășag, unde era angajat.²⁷

În puținul timp rămas liber, se ocupă de studiul documentelor istorice, ceea ce dă de bănuț organelor de securitate, „având în vedere faptul că acționatul în trecut s-a ocupat de scrierea unor cărți”, dar nu aveau nici o dovadă, pentru că Ardeleanu Senior le ținea, deocamdată, „la sertar”, așteptând vremuri mai bune. În acest sens, în cursul anului 1965, șeful secției raionale Carei a Securității, maiorul Matei Ioan, propune efectuarea unei percheziții domiciliare, „motivând că suntem informați de faptul că ar avea unele obiecte ce nu-i aparțin, cu care ocazie în caz că se va găsi manuscrisele scrise (sic) de el sau manuale cu caracter antidemocratic să se facă proces verbal și să se ia măsuri ca atare împotriva lui, iar în caz că nu se va găsi nimic, propunem să fie închisă acțiunea ca material de mică importanță și să fie luat în evidență ca fost membru P.N.Ț. și să fie lucrat activ”.²⁸

Printre altele, lucrarea „O conscripție urbarială în Bobota la anul 1785” a fost considerată de către Securitate „o lucrare de sertar cu conținut dușmănos, pentru

care fapt a fost urmărit în mapă de lucru”. Însă, după ce Ardeleanu Senior le-a arătat lucrarea și originalul documentului, care era în limba latină, organele de securitate încep să-și schimbe părerea despre activitatea lui de cercetare și chiar o încurajează, pe linia istoriei „oficiale”.

În urma unor „discuții”, la care a fost „invitat” de către Inspectoratul de Securitate Județean Satu Mare, dintr-un raport datat 21 ianuarie 1970 aflăm că a fost chiar întrebare sau mai bine spus testat, „de ce nu s-a afirmat mai din timp cu astfel de documente”, la care le-a răspuns că deși a avut aceste documente acasă, până prin anii 1964-1965 nu a avut curajul să le scoată, pentru că a fost considerat de organele de stat ca element periculos, având în vedere activitatea desfășurată de el între anii 1945-1946. În continuarea raportului, se subliniază că „începând cu anul 1968 s-a preocupat mai mult de activitatea culturală, a căutat să antreneze și intelectualii din comună la inițierea Muzeului Satului, fiind apreciat de organele locale și județene de partid și încurajat să scrie documente istorice în cooperare cu Comitetul de Cultură și Muzeul din Satu Mare, despre viața social, politică, cultural economică a țăranilor români din cele mai vechi timpuri”.

Concluzia raportului ni se pare, iarăși, foarte interesantă: „Ardeleanu Ioan este un element inteligent și în comună nu sunt oameni de aceeași talie. Informatorii noștri sunt mult sub nivelul acestuia”. De asemenea, se afirmă că „a stârnit invidia unor cadre didactice din comună, pe motivul că tocmai Ardeleanu se ocupă de „descoperirea istoriei”.²⁹

În acest context de presupus „dezgheț ideologic”, Ioan Ardeleanu Senior reîncepe colaborarea cu

Grațian Mărcuș, Leontin Ghergariu, Constantin Daicoviciu etc., totul fiind atent supravegheat de către Securitate. Așa reintră în atenția lor, în anul 1968, când s-au aniversat 50 de ani de la Marea Unire, deoarece îi trimite o scrisoare lui Corneliu Coposu, fost secretar personal al marelui om politic Iuliu Maniu. În scrisoare își manifestă indignarea că Iuliu Maniu, artizanul Unirii Transilvaniei cu România, pe care îl numește codificat „cel din capul unghiului”, nu era nici măcar amintit în scrierile comuniste. De asemenea, nu se spunea nimic despre protopopul Valentin Coposu și alți semnatori ai Unirii.³⁰

În anul 1969, alături de directorul școlii din Supur, Ioan Ciutan, reușește să organizeze o întâlnire cu „Fiii satului”, tipărind și trimițând peste 200 de invitații, după cum reiese din rapoartele Securității. Cu această ocazie a fost inaugurat Muzeul satului, iar în cuvântul său, Ioan Ardeleanu Senior a prezentat câteva secvențe din istoria satului, anunțând că are în lucru, în colaborare cu preotul Teodor Pilca, o monografie a satului Supuru de Sus.

Observând că desfășoară o activitate culturală atât de prodigioasă și că are contacte cu tot mai multe personalități, Securitatea intenționa să-i deschidă un nou dosar de urmărire informativă, sub numele de cod „Istoricul”, începând cu data de 1 iulie 1973. Însă, Postul de Miliție din Supur raporta Securității din Satu Mare că Ioan Ardeleanu Senior a decedat, la 13 iunie 1974, în spitalul din Tășnad, în urma unui infarct miocardic.³¹

Prin trecerea lui la cele veșnice, rămânea un gol imens în viața culturală a Sălajului, pe care a slujit-o cu credință, chiar și după ce a avut de suferit în temnițele comuniste. Era încă unul dintre reprezentanții elitei sălăjene interbelice, care a

avut de suferit în urma instaurării regimului totalitar comunist în România. Deși a avut merite incontestabile în ridicarea nivelului învățământului și culturii sălăjene interbelice, după război a fost înlăturat din funcția în care a fost desemnat, condamnat la închisoare, marginalizat și a sfârșit într-o nemeritată uitare.

Note:

¹ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), fond Informativ, dosar I. 98519, vol. 1, f. 110.

² *Ibidem*, f. 111.

³ *Ibidem*, f. 156.

⁴ *Ibidem*, f. 155.

⁵ *Ibidem*, vol. 2, f. 36.

⁶ Idem, fond Penal, dosar P. 77330, f. 51.

⁷ Vezi, în acest sens, A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar I. 973.328, f. 26.

⁸ Vezi, pe larg, Marin Pop, *Epurarea lui Ioan Ardeleanu Senior din funcția de inspector general al învățământului sălăjean – 1945*, articol dat spre publicare în revista „Satu Mare. Studii și comunicări”. Seria istorie-etnografie artă, 2023.

⁹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (S.J.A.N. Sălaj), fond Colecția personală Leontin Ghergariu, dosar 69/195, f. 7.

¹⁰ A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar I. 985410, vol. 2, f. 35.

¹¹ *Ibidem*, f. 5.

¹² Idem, fond Penal, dosar P. 77330, f. 44.

¹³ Idem, fond Informativ, dosar I. 985410, vol. 1, f. 163.

¹⁴ *Ibidem*, f. 112.

¹⁵ Idem, fond Penal, dosar 77330, f. 34-35.

¹⁶ *Ibidem*, f. 36-39.

¹⁷ *Ibidem*, f. 40.

¹⁸ Idem, fond Informativ, dosar I. 985410, vol. 1, f. 101.

¹⁹ Idem, fond Penal, dosar 77330, f. 60-61.

²⁰ *Ibidem*, f. 4-8.

²¹ *Ibidem*, f. 58.

²² Idem, fond Informativ, dosar I. 985410, vol. 1, f. 110-112.

²³ *Ibidem*, f. 1-8.

²⁴ *Ibidem*, f. 9 și 37.

²⁵ *Ibidem*, f. 134.

²⁶ *Ibidem*, f. 56-58.

²⁷ *Ibidem*, f. 70.

²⁸ *Ibidem*, f. 167.

²⁹ *Ibidem*, f. 184-188.

³⁰ Vezi, pe larg, Marin Pop, *Ioan Ardeleanu Senior către Corneliu Coposu (23 noiembrie 1968)*, în „Caiete Silvane”, nr. 105, octombrie 2013, p. 35-37.

³¹ A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar I. 985410, vol. 1, f. 243-248.

Andrei Gazsi

Scara de incendiu

Copilărint pe fâșia dintre două nemărginiri,
ciuleam adesea urechile pe stâlpii de telegraf,
curios să aud conversația oamenilor mari
arcuiți între punctul A și celălalt punct A.

În atelierul de îndreptat iubiri liceene, bunicul
mi-a deșurubat aripile, încât zborul meu
s-a topit ca norul
în frunze, apoi în mine.

De atunci voiam să mă fac actor,
spre disperarea mamei. Coboram și urcam
pe scara de incendiu a adolescenței,
căutând drumul meu cu gust de femei, ușor speriat
de zăpezile cioplite în trup, dar continuam
să alunec printre coapsele lor
ca un pervers strop de sudoare înfierbântat,
neînțelegând cărdășia dintre *a fi și a nu fi*.

Acordeonul de nisip

Acordeonul de nisip atârna de placenta mamei
legat de o funie împletită în opt care desena cu
umbra ei
un vițel târcaț, zburdalnic, pe țărmul dezmembrat
din roata de foc rostogolită pe sternul meu curbat și alb.

E o lună de jucărie, mă îmbună mai tânărul poet din
Dej,
*nu da ascultare pălăvrăgelilor, te invit, în schimb, să
privești
din deal, de pe acea culme a îngăduinței, arhitectura
cuvântului,
prin ochii mai limpezi ai năvoadelor în astâmpăr
și urma rinocerului năvalnic pe drumul nesfârșirii,
goana lui prin pustiul care ne alătură.*

Acum,
trage aer în piept și spune-mi: Ce auzi?
Aud cum pe nisipul de culoarea acordeonului sforăie
în tihnă
raci decapitați și verzi, aud plânsetul reginelor
desperecheate,
aud meduze borțoase, vesele ovule fecundate
în bordelul de peste drum.

E mult mai virginal, mă asigură același poet al
neastâmpărului,
*doar prin anatomia disecției, pe drumul nesfârșirii,
poezia se scrie ușor cu buricele degetelor înmuiate*

*În șiroaiele de sânge care, iată, încă țâșnesc ca o
cântare mărunțită
dintre pliurile negre și scămoșate ale acordeonului.*

Din spațiul zilei de mâine, se mai aude, dragul meu,
râțul bisturiului scurmând pe linia dunelor
dintre degetele chirurgului ce desenează, la rândul lui,
pecetea rinocerului, trecerea lui, ca un cartuș
sălbatic,
prin palma din dreptul inimii.

* Din volumul *Acordeonul de nisip*, de Andrei Gazsi,
Editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, 2023.

Parodie de Lucian Perța

Andrei Gazsi

Scara de incendiu

Copilărint pe fâșia dintre două sate transilvane,
oarecum
mi s-au dezvoltat toate simțurile în mod armonios,
dar între devenirea mea de la punctul A de atunci la
B de acum,
recunosc că auzul mi-a fost de cel mai mare folos.

Mi-am ciulit urechea la toate lecțiile și cursurile
predate
începând cu bunicul, apoi la școala generală și liceu
și în sfârșit, gândindu-mă la facultate,
mi-am pus problema ce vreau să fiu și eu.

Aveam **libertatea**, ca un semn la câtă **carte*** am
să-mi aleg actor, sau profesor sau inginer,
ca pe o scară de incendiu coboram și urcam
printre dorințe și odată am căzut și vă spun sincer

că atunci în cădere, Dumnezeu, cine altul,
mi-a pus în mâini un **acordeon de nisip**, discret,
și m-a învățat să cânt și să fac printre cuvinte saltul
de la neînțelegere la înțelegere, de la *a nu fi* la *a fi*
poet!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac
referire la titluri de volume ale autorului.

Pîrvu Ionică

//biografii//

Într-o zi, nu mai sîntem potriviți sau îmbătrînim și ne dărîmăm, cumva.

Rămîne o urmă. Unii vor zice: aici a fost cineva. Alții vor zice: știu cine a fost.

Urma se șterge și ea, înlocuită de altcineva.

//cercetare//

Nu-i nimic atît de demn încît să merite să fie văzut. Toate, atît de aidoma se arată, încît privirea nu găsește pricină să adaste. Alerg, și eu, purtat de fuga privirii, și un fel de nemulțumire se strecoară. Undeva, acolo ar trebui să fie o minune, un lucru nemaivăzut și care va pieri fără să fie știut.

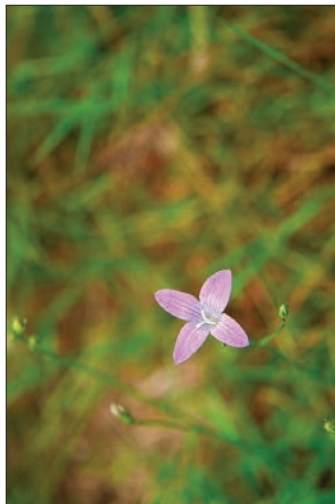
Găsesc puterea să mă înfrînez, să mă cobor acolo unde minunile ar putea să stea ascunse. Dintre toate cîte sînt, una-i pe potrivă privirii mele și-atunci răsuflu-ncet și-o las să mă cuprindă.

//peisaje//

Sînt multe feluri de a privi lumea. Unele, poate cele mai multe, sînt de la înălțimea umană, de foarte de sus și foarte repede. Altele, la fel de multe, sînt prin ferestrele orașelor noastre, pe care le purtăm cu noi, oriunde ne-am duce.

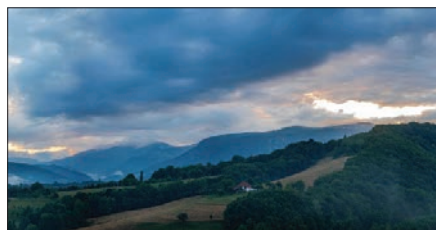
Uneori, ne găsim curaj să privim lumea în felul ei, descoperind cîtă frumusețe simplă poate să conțină. Abia atunci începem să facem parte, și noi, din lume.

//convenția trecerii//

Cred că, în lipsa oglinzilor, nici n-am ști că există timp. Ar fi doar o trecere a culorilor, una după alta, o trecere a luminii pe cer, a umbrelor pe pămînt.

De fapt, nici măcar nu avem un simț anume pentru timp așa că, de ce nu ne-am mulțumi cu faptul răsăritului și cu întîmplarea apusului?

//matematica simplificării//

N-avem răbdare... nu mai avem răbdare... totul trebuie să fie gata repede... ceea ce vedem sau auzim trebuie să fie într-un mod care să ne suprasatureze percepția din prima secundă...

Ne lipsim, pe noi înșine, de detalii, de nuanțe, de curiozitate. Ne reducem la linii de contur, la tușe groase, devenim simboluri ale propriilor ființe... La final, cîndva, din noi va rămîne un fel de neant, un cel mai mic numitor comun al nimicului.

//iubirea tortură//

Treci cu degetul.
E bine și e plăcut.
Mîngîierea ta mă bucură.
Mai treci o dată
Și încă o dată,
Din nou,
Din nou,
Iarăși,
Treci cu degetul,
Peste același loc,
De nenumărate ori.
Curge sînge.
Iubirea ta,
Aceași.

Din volumul „Așezări interioare”, de Pîrvu Ionică, apărut la Editura „Caiete Silvane”, Zalău, 2023.

Andreea Negoianu

Soare nemuritor

O, tu, soare nemuritor!
Suavul meu leac în plin război din mine,
Redă din forța ta,
Slăbitului meu gând ce-ți strigă fecioria,
Dezrobește sufletul ce-mi plânge-n colivie.

Nu mă părăsi, Zeu al luminii!
Tu nu știi despre visul urât de-a vorbi cu muritorii,
Tainele povestite de tine,
În auzul zânelor trufașe.

Iată, negura se-apropie!
Nu mai sunt nici păsări, nici cântări...
Mă vei prinde trează să-mi descătușezi inima, iară?
Ori vie, să-mi mai îngădui din ale mele întâmplări?
Nu pot să văd, e mult întuneric.
Nu mă părăsi, nu mă părăsi!

Dorm icoanele-n morminte

Dorm icoanele-n morminte,
Anii vieții-s scriși pe cruci,
Rogu-te, omule și ia aminte!
Moartea-i una, morții-s mulți.

Nu zadarnic ticăie-n pereți,
Pasul ei cu-al Cerului tot plâns,
Se-ascunde ziua-n pădurile verzi
Și-mi ascultă rugăciunile la prânz:

- Doamne, fă după voia ta!
Aievea-mi sunt cu visul meu bătrân.
Când voia ta, e și voia mea?
Nu mai pot să scriu, nu mai pot să râd!

În oamenii fără de vise

În oamenii fără de vise,
E câte-o damă-n doliu părăsită de Dumnezeu,
Ce zâmbește primejdiilor lumii
Și cere socoteală vieții pentru daruri.

În oamenii fără de vise,
Este întruparea unui scamator care-și jonglează sufletul cu propriile mâini,
În fața nimănu.

În oamenii fără de vise,
S-au făcut cele mai mari păcate,
Când l-au părăsit pe cel din care trebuia să rămână,
Un praf de vis.
Când ei nu erau nici praf,

Nici vis,
Nici suflet.

În oamenii fără de vise,
Necredinciosul este cel mai credincios om.
Cu privirea-n înalte meditații,
El anunța biruință
La porțile descântecului și-n umbra unui Dumnezeu
Lipsit de Dumnezeu.

Tânăra rămân!

Cât timp frunze de cireș îmi vor face coroniță,
Iar noaptea-nalță luna ca s-adulmece dureri,
Eu tânără cutreier epoci,
S-adun din lacrimi, primăveri.

Cât timp norii-mi poartă vestitele Cerului ploii,
Iar din lacuri îmi voi face maiestuoasele oglinzi,
În dimineața pală, arborii îmbrățișați,
Vor răsufila-n ochii mamei triști.

Și-așa, tânără rămân...

Cât timp blânde mângâieri, iubirii dau amploare,
Iar soarele îl apuc cu mâinile întinse,
Copiii toți joacă-n zi de sărbătoare
Și-aromele florilor dorm pe piele-nchise!

Noi, cei care nu uităm

Noi, cei care nu uităm
Ne vom aminti mereu de voi
Cei mândri, desfrânați și nepăsători.
Voi, cei care abandonați uitării viața, lumea...
Pe oricine și tot ce mișcă în jurul vostru.

Voi, ucigași ai clipelor, ai dragostei
Câtă nevoie avem de voi!
Noi, cei care nu uităm.

Lumina soarelui tău și-al meu
Nu va mai avea aceeași lumină
Și în inima noastră, oricâte stele ar străluci
Pe inima ca un cer foarte roșu,
Voi nu vă veți aminti
Și veți ucide din nou, însetați după același sânge
Pe care noi îl pătam cu amintirea voastră.

O, câtă pasiune în crima voastră!
Câtă râvnă vie în memorie!

O, câtă nevoie avem de voi!
Noi, cei care nu uităm.

Alessio Brandolini

L'allegria della luce

Ho lasciato che le cose accadessero
ora mi ritrovo nel bosco e il sole
non purifica. La notte non dormo
e di giorno corro a valle tra le foglie
che bruciano e il fumo è un segnale
di addio. Guarito ma non posso
sollevare un braccio per fuggire dal male
che sa di sangue infetto, di ulivi
mutilati dal gelo e per salvarli
occorre potare *a corto*. Uno sguardo
alla corsa e l'inarrivabile meta taglia
in quattro. Nulla di grave eppure
si vive nel presente, tutti i giorni
come se fosse avvenuto un disastro.

Avrei voluto un movimento trasparente
più vicino a noi. Il frutto dell'amore
non è il vuoto o la rabbia, la bocca piena
di terra: serve la giusta intesa tra cuore
e mente. Strappo erbe infestanti tuttora
sorpreso dall'incessante allegria della luce.

Bucuria luminii

Am lăsat lucrurile să se întâmple
acum mă regălesc în pădure și soarele
nu purifică. Noaptea nu dorm
și ziua fug în jos printre frunze
care ard și fumul e un semnal
de adio. Sunt însănătoșit, dar nu pot
ridica un braț ca să fug de răul
care are gust de sânge infectat, de măslini
mutilați de ger și pentru a-i salva
trebuie să-i tai până la sânge. O privire
către cursă și către țelul de neatins tăiat
în patru. Nimic grav și totuși
se trăiește în prezent, în fiecare zi
ca și cum s-ar fi întâmplat un dezastru.

Aș fi vrut o mișcare transparentă
mai aproape de noi. Fructul dragostei
nu e golul sau furia, gura plină
de pământ: e nevoie de acordul potrivit între inimă
și minte. Smulg buruieni și acum
surprins de nestăpânita bucurie a luminii.

Frași gioiose nel cielo stellato a Laura

Non voglio più restare chiuso nell'antica
casa, lotto a mani nude contro la bufera.

Alessio Brandolini s-a născut la Frascati, în 1958, și trăiește la Roma, acolo unde și-a luat și licența în Litere. A publicat mai multe volume de poezie: *L'alba a piazza Navona* (1992, Premiul Montale – categoria inedit), *Divisori orientali* (2002, Premiul Alfonso Gatto – pentru opera de debut), *Poesie della terra* (2004), *Il male inconsapevole* (2005), *Mappe colombiane* (2007; și în spaniolă: *Mapas colombianos*, Columbia, 2015), *Tevere in fiamme* (2008, Premiul Sandro Penna), *Il fiume nel mare* (2010, finalist al Premiului Camaio), *Nello sguardo del lupo* (2014; și în spaniolă: *En la mirada del lobo*, Mexic, 2018), *Il volto e il viaggio* (2017, cu desene de Stefano Cardinali) și *Il tuo cuore è una grancassa* (2022). În 2016 a fost publicată antologia *Il futuro è un campo incolto* (1992-2014) și în 2021, antologia *Città in miniatura* (2004-2020, și în engleză: *Miniature Cities*, Statele Unite, 2023). În Costa Rica au fost publicate antologiile: *En el ojo del lobo* (2009) și *Desde otro planeta* (2014), în Columbia *Llamo desde otro planeta* (2016) și în Argentina *El camino de regreso* (2019). În 2013 a publicat volumul de povestiri *Un bosco nel muro*. Traduce din spaniolă în italiană și din 2006 coordonează *Fili d'aquilone*, revistă online de „imagini, idei și Poezie”. În 2011 a fondat Editura *Fili d'aquilone*.

Il futuro è l'ombra che nasconde l'intimo
lavoro, la polvere celata sotto il tappeto.
Non riesco a capirti, strappi gli appunti:
fai bene, sono storie strane venute fuori
dall'insonnia, dal disastro. L'acqua lima
i sogni che scorrono, lo sconcerto esalta
l'urlo, spezza le linee d'ombra del paese
il ronzo delle strade ma se poi si muore
a che serve lasciarsi i ricordi alle spalle?

Via in canoa ma la corrente
frena il viaggio, ogni giorno
in attesa che il bene si svegli.
Ascolto e capisco: purtroppo
ho sulle spalle più male del tuo.
Esitano i rimorsi, allora ti dico:
regalami di nuovo tutto
il tuo amore e domani scriverò
frasi gioiose nel cielo stellato.

Fraze vesele pe cerul înstelat pentru Laura

Nu vreau să mai rămân închis în vechea
casă, lupt cu mâinile goale împotriva furtunii.
Viitorul e umbra care ascunde intimul
lucru, praful ascuns sub covor.
Nu reușesc să te înțeleg, rupi notițele:
faci bine, sunt povești ciudate ivite
din insomnie, din dezastru. Apa ajustează
visele ce curg, disconfortul exaltă
urletul, rupe liniile de umbră ale întinderii
zumzetul străzilor, dar dacă apoi se moare
la ce folosește să lași amintirile în urmă?

Evadez într-o canoa, dar curentul
frânează călătoria, în fiecare zi
în așteptarea ca binele să se arate.
Ascult și înțeleg: din păcate
am pe umeri mai mult rău decât tine.
Ezită părerea de rău, și atunci îți zic:
dăruiește-mi din nou totul
iubirea ta și mâine voi scrie
fraze vesele pe cerul înstelat.

Traducere de Lucia Ileana POP

Ca o trompetă, felia de pâine ardelenescă

Monica SĂVULESCU VOUDOURI

Îi venise ideea asta de multă vreme. Crescuse în ea, de la o zi la alta. Totdeauna căutase momentul prielnic. Când să-ți aduni toate forțele. Să te simți capabil.

A deschis robinetul. Și-a trecut mâinile prin șuvoiul de apă. A luat un pahar. Adică... așa... Vorbea singură, fără glas. Vasăzică, e ca și când curge apa la robinet. Și-o lași să curgă. Până când vezi că se umple paharul. Și-atunci? Ce faci atunci? Închizi robinetul. Gata. Pare atât de simplu, că-ți vine să râzi. (Și chiar a tras un mic hohot, făcându-i cu mâna un semn de adio urâtei aceleia grase care-o privea din oglindă. Și care acum se retrăgea parcă într-un întuneric compact.) N-a aprins lumina. A pus doar paharul pe pipăite pe marginea chiuvetei. Și tot pe pipăite a descoperit alături, într-un necesar al regățeanului, aparatul de ras. Un aparat simplu, cu lame...

Întâi a simțit o durere cumplită. Un urlet fără glas în tot trupul, care parcă i-ar fi luat foc. Oare așa se pleacă? De parcă ar da naștere, din nou, în dureri?... Apoi, ca într-un film, undeva pe o băncuță sub un arțar... Sebi... uniforma ei de școală ruptă pe săni... și... ce ciudat... un cățel pe care l-a luat în brațe, fiindcă scâncea... sfâșietoare tandrețe...

Domnului Ciprian i s-a părut că râde cineva, în spatele lui. S-a uitat spre ușa de la baie, de unde s-a auzit sunetul acela ciudat. Dar la baie era lumina stinsă. Deci nu era nimeni. A dat televizorul mai încet, să vadă dacă nu cumva zgomotul ecranului îl acoperea. Nu. Probabil i se păruse.

Peste vreo oră au venit din vecini copiii. Înainte de-a intra ei în baie, el s-a ridicat de pe canapea. Să apuce să se ducă primul pentru toaleta de seară. Fiindcă ei, după

cum le era obiceiul, lălăiau cu orele până să se potolească și să se retragă în camera lor. Unde e mama? a întreat băiatul. Sau bunica, mă rog. Oricare din ele. Să ne mai dea ceva să mâncăm.

Ni s-a făcut foame.

Căutați-le în camera lor, a spus regățeanu'. Și s-a îndreptat spre sala de baie. Până să ajungă la comutatorul din hol, i s-a părut că în dreptul ușii era o pată. Chiar a călcat cu papucii de casă cu tălpi subțiri în ceva vâscos. A aprins lumina. Și-a început să tremure din toate încheieturile. Voia să strige, dar din gât nu-i ieșea niciun sunet. Stătea holbat la pata de sânge care se prelingea pe sub ușă din baie.

*

Mortzi, Bubu, Daria... nu mai erau capabili de nicio reacție. Rămăseseră toți cu ochii în pământ. Tăcerea pusese stăpânire pe colțul de cameră în care doar câteva becuri erau aprinse, de sus din plafon.

În lumina lor Daria și-a deschis poșeta. Și-a scos din ea un plic. Părea un plic mai vechi. Din plic a scos o scrisoare. (Hârtie ruptă dintr-un caiet de școală.) Și, cu un glas care parcă nu mai voia s-o asculte, i-a dat citire:

Draga lelii,

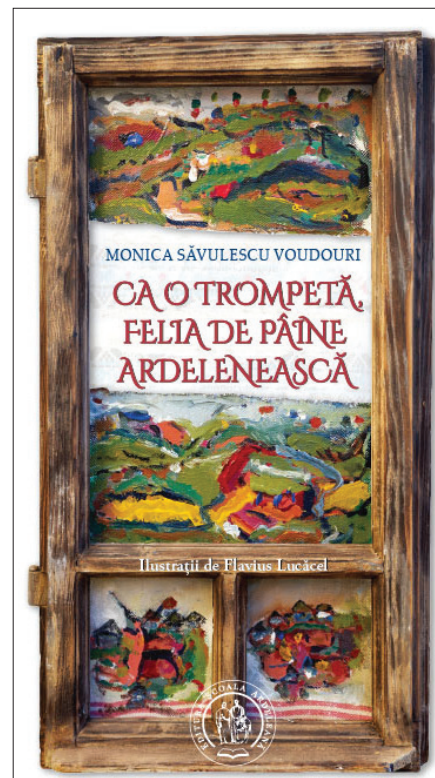
Află de la mine că îs bine și sănătoasă, care sănătate ți-o doresc și ție de la bunul Dumnezeu.

Și mai vreau să-ți spun numa' atâta, c-o fost la noi în alszeg mare năcaz. Fiindcă ungueroaica ceea frumoasă, de-ați umblat voi la școală cu ea, și-o făcut sama. Fugit-o regățanu' cu ea în brață pă deal, la spitalul cel nou. Da dejaba. S-o stâns.

Și-ți scriu cu tăta durerea, Lele-ta, Rodovica.

*

Vă rog să mă iertați, dar trebuie să stingem lumina.

Ca prin vis au auzit-o pe fata de la bar care vorbea o engleză perfectă. *Da* – a repetat ea, *va trebui să stingem lumina.*

Cum? a întreat Bubu, parcă sculat din somn.

Ce anume să stingeți? s-a dezmeticit Mortz.

Da, desigur, puteți s-o stingeți! – Daria, deși glasul îi era atât de slab, că nimeni n-a auzit-o.

Pe geamul din dreptul colțului de încăpere în care se așezaseră ei încă de la primele ore ale serii se vedea soarele.

... Și se închide și localul, le-a spus barmănița. *Fiindcă eu am fost în serviciul de noapte. Dimineața se deschide restaurantul de la etaj. Pentru micul-dejun.*

Au urcat toți în holul mare cu liftul de serviciu. La recepție era același băiat tânăr și serviabil dinaintea c-o seară. L-a privit mirat. Mai ales de faptul că păreau toți abătuți, cu privirile în pământ. Clienții care peste noapte rămâ-

neau să consume la barul de la subsol veneau de acolo sau zdruncinați de beție, țipând și făcând scandal, sau veseli peste măsură. Băiatul stătuse, așadar, cu grijă atâtea ore, pentru colega lui cea tinerică, știind-o acolo o noapte întreagă. Ea, odată ieșită din lift, parcă prinsese aripi. Părea sigură pe ea de-abia acum, în lumina zilei. Era frumușică, cu părul împletit într-o coadă pe spate, cu mersul săltat.

Carmen, ai stins lumina?

Băiatul de la recepție o strigase în momentul când ea dădea să iasă pe ușile mari, din sticlă, spre stradă.

Da, am stins-o. Tu, Marcel, nu ieși din tură?

Nu mi-a venit încă înlocuitorul. Țasta-i Claudiu.

Mereu aceeași poveste.

În fața recepției, unde își așteptau cheile de la camere, Daria, Mortzi și Bubu rămăseseră consternați. Faptul că auzeau în holul mare de la intrarea unui hotel elegant din Milano vorbindu-se românește li se părea o iluzie auditivă. Fiecare credea în sinea lui că e un efect al nopții nedormite. Și-al poveștilor grele pe care le depănaseră ei ore și ore în șir. Ei, cei reîntâlniți peste zeci de ani. Ei, copiii din alszeg, care își evocaseră anii din România. Ei... care de mult nu mai erau însă aceiași. Fiind totuși aceiași.

Cum, a murmurat Bubu, nevenindu-i parcă să creadă, dumneata vorbești românește?

Da, i-a răspuns băiatul de la recepție, privind totuși cu oarecare rezervă în jur. Da. Și eu, și și Carmen suntem români. Și nu numai noi. Mai sunt și alții angajați în hotelul ăsta. Și la barul de sus. Și și la restaurant, unde șefa de sală e nevasta mea. Suntem mulți aici. Ca peste tot, de altfel. În tot cartierul. În tot orașul. În toată Italia. Unde se pare că zilele astea se va schimba legea. Noi, românii, fiind într-un număr atât de mare, vom fi declarați prin lege o minoritate a statului italian.

Și de ce nu ne-ai spus asta în primul moment? Doar ne-ai auzit că vorbim între noi limba țării tale. Știi, a spus Marcel, uitându-se

circumspect în jur, *nu facem caz de asta. De faptul, adică, așa cum v-am spus, de-a fi de altă etnie. Mai ales cei angajați în servicii publice sau la patroni. Nu ni se pune-n vedere să renunțăm la limbă. Dar e și-o problemă de recunoștință. N-am venit aici să le scoatem ochii cu etnia noastră. Nici nu văd ce profit am avea.*

S-a lăsat un moment de tăcere. În care tânărul părea că încearcă să le scruteze expresia. După care, tot el a continuat:

Mă iertați, poate că dumneavoastră vedeți altfel lucrurile. M-am uitat și eu, de curiozitate, în pașapoartele pe care vi le-am înregistrat. Doar două mai sunt românești. Deci, ceilalți sunteți și dumneavoastră care pe unde. Știi ce înseamnă să fii străin. N-am simțit-o asta la noi acasă. Eu sunt dintr-o comună din Transilvania. Păi acolo trăiam toți la grămadă. Din această pricină nu ne-a fost greu să ne adaptăm aici. Totuși, nu vrem să ieșim în față cu faptul că suntem de altă etnie. Ca și când ne-ar fi cu ceva obligați...

Vă doresc în continuare un sejur plăcut, a mai spus Marcel în engleză, afișându-și zâmbetul profesional. Fiindcă din lift cobora o familie gălăgioasă cu geamantane și cutii de cadouri de firmă, îndreptându-se spre recepție.

Da, o altă etnie... da... o altă etnie... uite, peste ani și peste meridiane... te confrunți cu etnia... doar că a celor din neamul tău... care nu-i oropsesc pe localnici... sau poate... nu, băiatul acela, Marcel... și fetișoara devenită spre dimineață sprintară, după ce o noapte îi străjuise la bar... frumușica aceea care prinsese culori la ieșirea din tură, Carmen, sau cum o mai cheamă... vorbitoarii aceștia de limbi străine... care deveneau acum, la mii de kilometri de țara lor, o etnie în neamul altui popor... și mai apoi copiii acestora... care vor trăi altă istorie, sau oricum, o istorie privită dintr-o altă perspectivă...

Etnia... cuvântul care-i schimbase ei viața... în care se poticnise complet nepregătită... într-o lume unde se aștepta cel mai puțin... Și care, în alt timp și-n alt loc, vizibil

sună a doagă...

Ei, românii ăștia din Italia, care în scurt timp vor deveni o minoritate, o parte, adică, constitutivă a populației țării. Deși sunt de altă etnie... Ei fiind, de fapt, ceea ce sunt, astfel încât nimeni nu-i va mai putea numi cu alt cuvânt. Fără să le treacă prin cap să se simtă insultați de asta.

Bubule, de ce să nu poți, adică, să-i spui unei mățe măță? Îl întrebuse odată pe Bubu.

Poate pentru că, o derutase total răspunsul lui Bubu, măța aceea vrea să crezi tu despre ea că ar fi altceva, și nu măță...

Tovarășul, îi spusese atunci șeful ei din televiziune, e de altă etnie. Or, tu ți-ai permis...

Da, oare, nu vom deveni toți niște simple etnii în curând? Etnii ale unui imperiu paneuropean. Care ia în zilele noastre naștere... Pe teritoriile unite ale altor imperii, deja ruinate. Aici, acum, acasă, pe micul continent...

Ieșită din lift, Daria nu mai nimeria să potrivească defel cartela, pentru a deschide ușa camerei ei. Oricâte încercări făcea, aceasta se încăpățâna să refuze comanda. L-a sunat pe Marcel la telefonul mobil.

Please, can you help me...

Pe coridor, prin dreptul ei, se îndrepta spre lift un grup de englezi. Coborau, probabil, la micul-dejun. Unde vor fi întâmpinați de o șefă de sală, care și ea... *how can I help you?*

A încercat să se odihnească preț de câteva ore. N-a luat-o somnul. Sau, și dacă ațipea câteva secunde, prin fața ochilor îi treceau Mokuska... Și Sebi... Și Pițu... Și Bubu... Și Mortzi... Cu felia de pâine ardelenească ținută în mână ca o trompetă. Ieșind pe porțile mari în stradă. În zona de la capătul podului de fier peste apele Crasnei. Acolo unde se întâlneau ulița românească cu cea unguerească și cu cea evreiască.

Îi vedea clar, ca într-un film. Un minut, două.

După care imaginea se ștergea.

Volum aflat în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca, sub egida Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Shakespeare în critica literară

Ioan BUNTA

Lectură critică (Close reading)

Șapte ani după moartea lui Shakespeare, colegii lui, John Heminges și Henry Condell¹, au adunat opera lui într-un volum în folio, publicat în 1623, cu următoarea mențiune: „To the great variety of readers” (Se adresează marii majorități a cititorilor). Ceea ce ei doreau să spună era: „Citiți-l, așadar, mereu!” Ei gândeau în paradigma secolului al XVII-lea, când cuvântul „variety”² însemna varietatea tuturor cititorilor și se referea la cei care știau, cel puțin, să silabisească; dar ideea lor e valabilă și pentru cititorul secolului al XXI-lea. Cei ce-l citesc pe Shakespeare au fost și sunt cititori avizați, prin cititori avizați înțelegându-se lectura și înțelegerea textului. Lectura avizată înseamnă curajul de a pune întrebări despre context și text.

Scopul respectivei abordări este de a-l încuraja pe cititor să-l „recitească” pe Shakespeare, în ciuda greutăților privind înțelegerea vocabularului (această chestiune a fost discutată în revista „Caiete Silvane”, în nr. 213/octombrie 2022, p. 14-15, de către semnatul acestui articol). În contextul culturii actuale, care se bazează predominant pe vizual, mai degrabă, decât pe scris, lectura înseamnă, în sens larg, „construirea” înțelesurilor cu ajutorul semnelor care nu au nevoie să fie tipărite pe o pagină. Un semn vizual poate să fie mai revelator decât cuvintele, deoarece Lady Macbeth știe, când îl întâlnește prima dată pe soțul ei, după confruntarea cu vrăjitoarele, că „Fața ta ... (my thane), este ca o carte unde bărbații/ Pot citi lucruri ciudate”³. În această scenă, cuvintele comunică interpretarea a ceea ce se vede. Frumusețea limbii lui Shakespeare e vizibilă doar prin folosirea metodei lecturii critice directe. Pentru cititorii moderni ai acestor texte, care au fost scrise acum 400 de ani, există pericolul de a înțelege greșit sensurile cuvintelor. Întâlnim cuvinte care și-au schimbat sensul, ca de exemplu cuvântul „modern”, prin care Shakespeare dorea să spună „obișnuit”, „comun”, sau jocuri de cuvinte de laudă cu sensuri obscene și cuvinte aluzive care vizează aria politică, religioasă, socială, care pentru noi nu au niciun sens⁴.

1. Lectura în context

Lectura operei lui Shakespeare începe și se termină cu cuvintele tipărite pe pagină, dar ca să fie eficientă, lectura nu poate avea loc într-un vacuum. Textul face parte dintr-un context. Cuvintele folosite de Shakespeare fac parte dintr-un text dramatic, scris anume pentru a fi prezentat pe scenă și înțeles de un public care este în continuă schimbare de-a lungul

timpului. Auditorul din acele vremuri era obișnuit să asculte predicile religioase care țineau ore în șir, și, indiferent că erau educați ori nu, erau atenți la structura discursului și la detaliile verbale, la care noi nu mai acordăm importanță. Lectura analitică ne pune pe un picior de egalitate cu ei, în sensul că putem opri discursul ca să ne întoarcem pentru unele detalii, care ar putea să fi scăpat atenției publicului de atunci. Totuși, noi nu putem citi textul lui Shakespeare așa cum am citi un poem sau un roman. În primul rând, fiindcă e o piesă scrisă pentru scenă și un anumit teatru.

Opera dramatică și cea narativă folosesc ca tehnici de bază povestea/narațiunea, și, la fel ca poemele lui Shakespeare, piesele de teatru folosesc măsura și ritmul, adeseori într-un limbaj metaforic, dar, prin faptul că sunt piese dramatice, ele se desfășoară într-un interval de timp (două ore), fapt ce nu se întâmplă cu un roman sau cu o poezie. Structura este crucială și „unde” reprezintă elementul structural (locul) unde se spune ceva, iar „ce” reprezintă povestea ce se spune în acel loc. Din punct de vedere semantic, cuvântul „see” (a vedea) apare atât la începutul, cât și la sfârșitul piesei *King Lear* (Regele Lear), dar acesta are sensul pe care i-l conferă regele muribund, examinând fața Cordeliei și rugându-i pe cei prezenți să privească la buzele ei, așa cum a făcut când a jurat că el nu va avea o astfel de frică, „nor shall ever see/ the face of hers again” („N-o să-i mai vedem fața niciodată”, tr. n.), (1.1, 264-5). Peste toate plutește un aer ironic, o ironie care se schimbă în tragedie prin cele văzute și nevăzute, undeva între sensul real și cel metaforic.

Într-o piesă contează foarte mult cine vorbește și cui. „Obișnuit” înseamnă ceva diferit spus de Gertrude, asigurându-l pe Hamlet că moartea tatălui său este în ordinea naturală a lucrurilor, față de cuvântul aruncat înapoi către mama sa: „Ay, madam, it is common, that is crude” („Ei, doamnă, este ceva obișnuit, adică crud”, tr. n.), de către Hamlet (1.2, 22-4). Diferența măsoară prăpastia dintre atitudinile lor. Hamlet folosește aici cea mai mare schimbare de registru dintre toate personajele piesei. El folosește, ca atare, un limbaj diferit pentru oameni diferiți. La fel face și Prince Hol când vorbește cu tatăl său, King Henry IV – până când el însuși devine rege – și un altul când vorbește cu Falstaff și tovarășii lui de taină. Interacțiunea dintre personaje poate să producă transformări, așa cum limba personajului Othello se apropie de limba folosită de Iago sau când Enobarbus, romanul, loial, este motivat de memoria Reginei Egiptului, Cleopatra, la Cydnus, să țină o cuvântare (*Antoni și Cleopatra*, 2.2, 196-224). Dar dacă relația

dintre limbă și personaj este importantă, trebuie, de asemenea, să fim conștienți că cerințele de ordin tematic și estetic necesare piesei ca un întreg ne pot face să nu acceptăm caracterizarea.

2. Contextul cultural-teatral

Pieseile lui Shakespeare au fost scrise pentru teatru și ceea ce se aude nu poate fi separat de ceea ce se vede. Așa că, în mod clar, cuvintele au un rol primordial. Ele au un impact emoțional, în legătură cu o scenă pe care nu o vedem deloc, așa cum se întâmplă în descrierea făcută de Gertrude despre înecul Ofeliei (4.7, 137-54). În acest caz, cuvintele au o putere emoțională, de a crea ceva care se vede și nu se aude, precum descrierea făcută de Edgar unei stânci inexistente, al cărei vârf poate fi locul de sinucidere în orice moment (*Regele Lear*, 4.6, 1-27). În monologurile lui Hamlet, indicarea mișcării gândirii, care are loc în mintea personajului, este acțiunea care are loc în mintea lui. Lectura critică presupune conștientizarea felului în care anumite condiții speciale și convenții ale teatrului din epoca respectivă îi influențează textele.

Percepția că „toată lumea e o scenă” („all the world is a stage”) stă în spatele numelui teatrului „The Globe” (Globul), pentru care Shakespeare a scris. În *Iulius Caesar*, care este, probabil, prima tragedie care s-a jucat la Teatrul The Globe, suntem martorii uciderii lui Caesar și, totuși, acest fapt devine în cuvintele lui Cassius, o scenă importantă „pentru a fi jucată de mai multe ori pe tărâmurile inexistente, încă și limbi necunoscute” („a lofty scene to be acted over, / in states unborn and accents yet unknown”, tr. n.). Nu exista decor în sensul modern al zilelor noastre. Ideea de loc necesar unei piese este redată cu ajutorul cuvintelor (al limbii), cum ar fi: „un interval plin de zgomote/ Și muzici cu aer parfumat” („...an isle full of noises/ Sounds, and sweet airs”, tr. n.), în *Furtuna* (3.2, 130-1). În fiecare piesă există un loc unde se petrece acțiunea, în Roma sau în Egipt (în *Antoniu și Cleopatra*), sau în Pădurea Arden (în *Cum vă place*), Illyria (în *A 12-A Noapte*) și Veneția (în *Neguțătorul din Veneția*); toate aceste locuri au o importanță, din punct de vedere tematic, dar nu același lucru se întâmplă din punct de vedere geografic și al condițiilor meteo sau al autenticului istoric, ca elemente emoționale și morale. Condițiile din Danemarca sunt descrise în primele rânduri ale piesei Hamlet: „Acest vânt rece/ Și mi-e rău la inimă” („The bitter cold, / And I'm sick at heart”), spune Francisco (1.1, 9). Pieseile se jucau la lumina zilei, la Teatrul Globe, doar limba avea rolul de a produce efectele de lumină la scurt timp după invocarea lui Lady Macbeth: „Come sick night and pall thee in the dunnest smoke of hell” („Vino, noapte densă și fii tu fumul cel mai negru al iadului”, tr. n.) (1.4, 48-49).

Sosirea regelui Duncan la castelul familiei Macbeth devine un moment memorabil de liniște și lumină. „This castle has a pleasant seat. The air/ Nimbly and sweetly recommends itself” („Acest castel are o poziție frumoasă./ Aerul, dulce și înmiresmat se recomandă

de la sine”, tr. n.) (1, 1.6, 1-2). Dar întunericul domină lumea interioară și exterioară a familiei Macbeth.

Atunci când citim textul trebuie să fim conștienți de modul cum acesta a fost influențat de condițiile sociale și politice ale vremii. În cazul lui Hamlet, de exemplu, se pare că Shakespeare a decis că „piesa în întregime ar fi mult mai reușită fără solilocviul Prințului” din actul IV, scena 2. Shakespeare nu și-a considerat textele ca fiind proprietatea sa spirituală, ci ele aparțineau trupei de teatru.

Schimbările privind stilul lui Shakespeare pot fi judecate atât ca efect, cât și cauză a schimbărilor din interpretarea actorilor elisabetani, într-un spațiu variind de la un stil formal la unul informal. Limba dintr-o piesă ca *Titus Andronicus* cere o abordare declamatorie specială ca stil. În piesele mature par a fi gândurile, ideile și vocile personajelor (Stanley Wells, *op. cit.*, p. 395). Hamlet îi instruieste pe actorii trupei ambulante cum să declame rolurile și modul de a juca rolul, care „holds as... 'twere the mirror up to nature” (*Hamlet* 3.2,20), („scopul teatrului, al cărui rost a fost și este să-i țină lumii oglinda în față”, trad. de Leon Levițchi și Dan Duțescu, Editura Univers, București, 1986, p. 375). Textul poate deveni o astfel de oglindă, care ne dă posibilitatea să urmărim felul diferit în care mintea se mișcă în direcția actului uciderii lui Brutus (în *Iulius Caesar*), sau în *Othello*, sau în *Macbeth*.

Shakespeare a fost fericit să-l vadă pe Richard Burbage⁵, ca mare actor, jucând aceste roluri. Dar cine poate spune că nu textele au fost cele care l-au făcut pe el un mare actor?

Lectura critică nu ne va duce spre interiorul lui Burbage, dar ne va permite să pătrundem în lumea artei lui Shakespeare. Acceptând ideea de a înțelege cel puțin unii factori determinanți, interni și externi, care condiționează textul, ce scop are lectura avizată a cuvintelor din fiecare piesă? Cred că are un rol foarte important.

Bibliografie generală

The Complete Works of William Shakespeare, edited by W.J. Craig, M.A., London, 1992, VIY 7L D.

Leon Levițchi, *Studii Shakespeareiene*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976.

Shakespeare: An Oxford Guide, edited by Stanley Wells and Lena Cowen Orlin, Oxford University Press, 2003.

Note: Citatele din piesele lui Shakespeare sunt din *The Complete Works of William Shakespeare*, editat de W.J. Craig. M.A., publicat de Magpie Books, 1992.

¹ John Heminges (1566-1630) și Henry Condell (1576-1627), actori și editori ai primei ediții în Folio, din 1623, a lui Shakespeare; există un grup statuar dedicat lor în Londra.

² *Shakespeare: An Oxford Guide*, edited by Stanley Wells and Lena Cowen Orlin, Oxford University Press, 2003, p. 391-409.

³ *Macbeth* 1.5 60-1, *The Complete Works of William Shakespeare*, edited by W.J. Craig. M.A., published by Magpie Books, 1992.

⁴ Pentru studiul dedicat pe larg acestei probleme, a se vedea *Studii Shakespeareiene*, de Leon D. Levițchi, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976, capitolul I, p. 4-45.

⁵ Richard Burbage (1567-1619), unul dintre cei mai renumiți actori ai teatrului „The Globe”, care a interpretat marile roluri din piesele lui Shakespeare.

Înainte de furtunii...

Teodor SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU

Trecură vreo două-trei zile cu tot felul de informații destul de controversate. Tudor se bucură când reprezentantul IGO veni și-i înmână cheile de la chichinetă. Făcură împreună inventarul spațiului. Rămase însă dezamăgit după ce făcu primii pași într-un holuț în care trebuia să te apleci cu grijă ca să te poți descălța.

Presupusa bucătărie era o fâșie de un metru pe vreo trei pași cu ciment pe jos. În afara chiuvetei, care era până în geam, nu încăpea mai mult de un aragaz, fiindcă ușa deschisă obtura cam o treime din spațiu. Ușa din dreapta dădea înspre un dormitor mic, unde abia aveai loc să te învârți.

Tudor înțelese de îndată de ce fusese evacuat fostul profesor, de fapt un maestru instructor de la liceul din oraș. Parchetul era aproape putred și emana un miros înecăcios. Profund mișcat de starea așa-numitului apartament, dar care figura și în acte „chichinetă”, pe drept cuvânt, Tudor nu se putu abține să nu-l întrebe pe funcționarul de la IGO de ce a ajuns spațiul acela într-o asemenea stare:

- Și noi am rămas cruciți când, anul trecut, am făcut inspecția spațiilor din acest bloc, unde toți locatarii stau cu chirie și majoritatea sunt veniți din alte zone ale județului sau chiar din afară. O apropiată a tovarășului maestru, care-i mai spăla rufe contra cost, mi-a spus mai cu jenă că se îmbăta foarte des, după ce l-au părăsit nevasta și copilul, și când intra cu greu în apartament, se urina din mers; uneori termina înainte de a ajunge la baie.

Baia era extrem de mică, de ultim rang, ca un L întors și țesit pe latura mai lungă, fără geam, doar cu o încropire ca gură de aerisire, prin interiorul căreia treceau de fapt țevile de la canalizare.

În stânga băii se mai afla un spațiu care semăna mai mult cu o cămară de alimente, cel puțin asta era impresia lui Tudor, poate și pentru că pe jos erau împrăștiate mai multe sticle și borcane, unele având în ele încă rămășițe din conținut.

Chiar dacă ar fi fost aranjat, în spațiul respectiv nu puteai înghesui mai mult decât un pat de copil, eventual cu unul etajat. Îi apără în față această imagine, gândindu-se probabil la cei doi copii ai săi și la modul cum va reuși să gestioneze cât mai bine spațiul acesta, care numai spațiu nu putea fi numit.

Funcționarul de la IGO se simți puțin jenat de această situație și îi promise lui Tudor că dacă vrea să facă reparațiile necesare îl poate ajuta cu o echipă, chiar de a doua zi. Cum Tudor nu cunoștea pe nimeni

să-l ajute, a fost chiar încântat de propunere și a acceptat bucuros.

*

Miercuri seara, înspre ajunul Crăciunului, Tudor le făcu o vizită surorii și cumnatului său în Zalău pentru a se pune de acord cu câteva lucruri ce țineau de ajutorul pe care trebuiau să-l acorde părinților. Fiind destul de în vârstă, trebuiau aprovizionați din când în când cu tot felul de lucruri trebuincioase care nu se găseau în sat.

Printre altele, cumnatul îi supuse unui tir de întrebări pe Tudor, legate de zvonurile auzite. Insistența cumnatului nu venea neapărat din curiozitatea expresă cu care-l dotase natura, cât mai mult pentru că avea niște nedumeriri legate de ceea ce i se întâmplase cu vreo două zile în urmă.

Îi povesti lui Tudor că l-a sunat un fost coleg de la Facultatea de Drept, care acum era procuror-șef în Timișoara, și despre care nu mai știa nimic după întâlnirea de 10 ani de la terminarea facultății. Îl rugase, dacă poate, să-l primească pentru câteva zile la el, deoarece simte nevoia să iasă din oraș.

Văzând că nu-l mai sună înainte de a veni, îi spuse că s-a învrednicit să-l sune el pe tovarășul maior, însă la celălalt capăt al firului era tot timpul ton de ocupat.

În timp ce cumnatul îi relata cele întâmplare, gândul lui Tudor călători spre satul natal unde îi rămăsesse mezina, la părinți, până la vacanța de iarnă. Deși fusese la ei în duminica în care putea circula, i se făcu dor de fiică, poate și pentru că evenimentele și informațiile pe care le primea îi bulversau modul de a acționa și de a se comporta. Era un tip de om sigur pe sine, dintr-o bucată, fără compromisuri și ascunzișuri.

A simțit nu o dată pe pielea sa că nu întotdeauna îi este favorabilă o asemenea atitudine, dar nu se putea desprinde de etichetă.

Reveni la realitate numai după ce cumnatul recurse la al doilea apel cu întrebarea ce-l frământa:

- Să fie oare o coincidență?

Întrebarea rămase cumva suspendată în arealul posibilului ei răspuns, deoarece Tudor făcu doar o grimasă, ridicând ușor din umeri. Confidențele lor se terminară în coadă de pește. Știa fiecare dintre ei că timpul le va răspunde într-o oarecare măsură, ori va pune lacăt pentru ca venele istoriei să sângereze mai puțin.

*

Discuția cu cumnatul său îi mai trase o linie pe tabla însemnărilor din ultimele zile. Își dorea ca zilele să se scurgă mai repede, să se poată mobiliza pentru lungul drum pe care avea să-l facă la fostul loc de muncă.

Lucrurile mai mari, mobila și strânsura de aproape un deceniu, îi rămăseseră la Galați, iar în vacanța de Crăciun își propusese să-și aducă „zestrea”, acum că primise și un spațiu locativ. Dorința lui era motivată și pentru că de-abia aștepta să părăsească spațiul acela cu ploșnițe și cu mucegai în care fusese găzduit de Casa de copii până la rezolvarea situației. Peste toate acestea, dorința cea mai motivată o avea pentru reunitarea familiei.

Plecuse de la cumnatul și de la sora lui oarecum împovărat, poate pentru că cenzura destul de acut nebuloasă în care se afla. Suferea și pentru faptul că depindea foarte mult de mrejele sistemului și nu se simțea defel în largul lui, mai ales că neputința se repercuta asupra familiei.

Își smulsese soția din locurile ei natale, unde oamenii trăiau și aveau cu totul alte mentalități, alte obiceiuri, iar acum parcă vedea mai bine drumul dezrădăcinării și urmările ei. Era conștient și convins că urmașii lui direcți, băiatul și fetița, nu vor suferi prea mult, copiii fiind entitățile care se acomodează destul de repede chiar cu ambientul necunoscut.

Nu aceeași situație era cu Maia. Conștient fiind de acest lucru, se zbatea să-i aducă mai repede lucrurile cu care se obișnuise, ca să mai diminueze din starea generală de încordare.

Afară era destul de rece, ba chiar aspru. La intersecția spre Cehu Silvaniei îi făcu cineva semn cu mâna, dar preferă să rămână singur cu gândurile lui.

Cum motorul torcea liniștit, mușcând ușor din fâșia cenușie, lăsând în urmă doar întunericul, gândul lui Tudor se întoarse din nou în satul natal. Un sat de munte, aproape de Stâna de Vale, o fâșie de aproximativ un kilometru printre munți cu aripile întinse peste râul lada.

Își aminti de discuția cu bătrânul, mai mult de insistența acestuia și supărarea pe care o avea că Tudor nu prea știe ce se întâmplă, nici în afară, nici înăuntru. Bătrânul asculta în fiecare seară Europa Liberă și credea cu sfințenie în discursurile de acolo. Ba, mai mult, îi cunoștea pe toți, chiar cu tabieturile lor.

Când văzu că nu are sorți de izbândă cu Tudor, că nu pleacă urechea la spusele lui, se simți dator să spună și el ce crede:

- Tudore, țara nu merge bine. Trebuie neapărat o schimbare, dar cine s-o dreagă, că voi dormiți în papuci. Îmi pare rău că n-am mai multă carte, că nu înțeleg toate ce se spun acolo. A bună seamă, spune-mi, ce-s alea agenturi străine, că despre asta se vorbește acum, și despre tovarășul Ceaușescu, că vrea să-și facă bancă internațională...

În zadar se chinui bătrânul să-l urnească pe Tudor în discuție, că, așa cum proceda de cele mai multe ori, puse capac frământărilor tatălui său:

- Lasă, tată, că mă informez și, când vin în vacanță, stăm de vorbă.

În sinea lui nu a fost chiar indiferent la ceea ce-i spusese tatăl. Știa că bătrânul a fost mai tot timpul reacționar, cu o poziție destul de dură pentru soarta și viața pe care a avut-o.

Poate că genele acestea transmise și lui îl făceau să renunțe adesea la spiritul tolerant, și nici nu putea reacționa altfel, după ce petrecuse un deceniu departe de locurile natale, de cei care-l ajutaseră să devină „domn”, cum îi plăcea mamei lui să spună.

*

Trecură cele câteva zile până la vacanță, fără ca Tudor să se mai frământa prea tare. Se gândea mai tot timpul la drumul pe care urma să-l facă de-a lungul țării. Nu era prima dată când făcea acest lucru, dar acum parcă avea o strângere de inimă.

Vinerea spre Crăciun puse în rezervor benzina pe care o economisise de ceva timp și porni către satul natal ca să-l lase pe Doruk, fiul lui, la bunici. Se gândi că odată ajuns va trebui să se țină de promisiunea făcută bătrânului, însă parcă și el aștepta oarecum momentul, aproape convins că tatăl lui s-ar putea să-l surprindă cu informații pe care el nu le deținea. Nu se înșelase defel. Bătrânul era pus la punct cu aproape tot ce se întâmplase, de la Europa Liberă. Îi povesti cu entuziasm despre Timișoara liberă, de parcă fusese și el acolo, dar se vedea că are o rezervă pentru ceea ce ar putea urma la nivelul întregii țări.

Cu toate că se bucura pentru oaza de libertate care se întrezărea, nu a fost de acord cu această atât de riscantă călătorie a lor de-a lungul țării. A încercat să-l convingă pe Tudor să mai aștepte până se liniștește furtuna.

Când a văzut că nu are nicio șansă, a apelat la coarda sensibilă, copiii. Tudor a încercat să-l convingă că de fapt tocmai pentru ei o face, să nu mai sufere că nu au măcar strictul necesar.

Și-a pregătit mașina cu tot ce credea că este util pentru o călătorie în condiții de iarnă. S-a simțit mai în siguranță când, după ce a umplut rezervorul care era modificat pentru a încăpea o cantitate mai mare de combustibil, i-a mai rămas preț de o canistră.

Combustibilul reprezenta problema permanentă a celor care dețineau un mijloc de transport. Unii se mulțumeau și cu rația pe care o primeau, mai ales cei mai în vârstă. După ce a verificat dacă nu a uitat ceva, și-a ridicat privirea spre cer, cerând protecție divină: „Ajută, Doamne!”

Fragment din nuvela „De la Vest... la Est!”, care va face parte din volumul de proză scurtă, aflat în pregătire, „La braț cu destinul”.

Până la adânci bătrâneți

Silvia BODEA SĂLĂJAN

„Păsările care au trăit o viață întreagă în colivie,
a zbura cred că este o boală.”
(Alejandro Jodorowsky)

Se scursesese un timp în care priveau lumea doar prin geam și li se părea straniu când cineva trecea râzând pe stradă. Zile și nopți, nopți și zile, într-o înșiruire monotonă, fără rost. Părea că se așternuse așteptarea peste tot și peste toate. Așteptare! Dar ce anume se aștepta nu era foarte clar. Dacă până nu de mult fricile veneau pe rând, înlănțuite unele de altele, cu unele momente de respiro, acum fricile veneau de-a valma, unele peste altele, aglomerând în suflete teroarea, convingerea că viitorul se deschide ca un hău, căruia omenirea nu i se putea sustrage. Străzi pustii, parcuri în care doar vântul aducea câte o suflare de viață, orașe bântuite de temeri, oameni copleșiți de durere, ori pentru că pierduseră pe cineva drag, ori că suferințele îi ajunseseră și pe ei, toate acestea formând imaginea unei lumi aflate în derivă.

În ziua aceea, el vorbea abia șoptit, așa cum se vorbește la o confesiune, în care ești doar tu și Dumnezeu. Sprijinit de pernele clădite unele peste altele, atât de sus încât aproape că era ridicat în șezut, părea un om ajuns la epuizare, un om care se abandonează hazardului.

- Toată viața am trăit cu teama că s-ar putea să mă părăsești! Am intrat în alertă ori de câte ori vreun bărbat intra în atenția ta, așa că am făcut lucruri prostești pentru a mă autoconvinge, poate, că aș putea oricând să te recuceresc, dacă s-ar întâmpla să ajungem într-o astfel de situație. Te-am iubit! Te-am iubit mereu și te iubesc și acum!

Fusese frumos și plin de viață, în prezența lui totul se anima, totul părea scaldat în lumină și-n bucuria ce inundă sărbătorile. Într-un timp scurt a traversat experiențe fundamentale, care l-au afectat profund. Acum, doar ei doi în casă, timp de aproape un an, claustrați de anunțurile sumbre cu privire la un virus ucigaș, și-au spus multe, și-au rememorat momentele esențiale ale vieții petrecute împreună. Ea încerca să-i ghicească gândurile, să-i ofere clipe de mici bucurii, aducându-i pe o tăviță cafeaua, care-i plăcea atât de mult, sau o salată mică de fructe. În timp ce savura aceste bunătăți, ea căuta pe canalele TV emisiuni cu cântece și dansuri populare din zona în care el s-a născut și a copilărit.

Așa se năștea în el o bucurie aproape copilăreasă. Iar când se lăsa copleșit de unele regrete, ea îl asigura că viața lor a fost frumoasă, că ei doi au fost

jumătățile de sferă perfecte, care au format întregul.

- Nu m-am gândit niciodată că aș putea să te părăsesc! Te-am iubit și te iubesc și acum. Ai fost jumătatea mea!

Ea stătea așezată pe marginea patului, aproape de el, aproape de inima lui, așa cum obișnuia uneori să spună. Avea în palme cutia cu medicamentele pe care trebuia să i le administreze și încerca să-și stăpânească emoțiile. Vedea și ea că starea lui de sănătate se degradase mult în ultimul timp, dar refuza să creadă că asta ar putea să prevestească sfârșitul.

- Să nu-mi spui că nu te-ai gândit! N-am fost un înger, iar tu ai bănuit sau ai știut mereu asta.

- Haide să nu mai vorbim despre lucruri care oricum nu mai contează și nu pot fi schimbate! A fost și a trecut! Noi am rămas mereu împreună, Dumnezeu ne-a dăruit o familie de care să ne bucurăm, ne-a dăruit sănătate să ne vedem copiii realizați. Ce rost mai are acum să ne otrăvim viața cu amintiri pe care le dorim îngropate? Uite, ai aici medicamentele!

El se foiește și cu palma deschisă respinge cutiuța cu pastile.

- Nu mai vreau să iau medicamente! Nu eu trăiesc, ci chimicalele din ele trăiesc în mine! Eu nu mai sunt! Nu mai sunt din ziua aceea groaznică, în care am ajuns în spital. Era mai bine dacă se termina totul atunci! Restul a fost doar agonie! Acum nu mai vreau! Gata!

Ochii ei s-au umezit, iar colțurile gurii s-au strâmbat într-o grimasă dureroasă de plânsul pe care nu-l putea stăpâni.

- Eu vreau să trăiești! Noi toți vrem să trăiești! Te iubim! Nu s-a terminat! Nu vrem să se termine! Tu trebuie să fii prezent la nunta noastră de aur! Cum aș putea să sărbătoresc nunta de aur fără tine?

Cuvintele ei aveau un tremur ușor, încât păreau cântate, nu rostite. Un nod de lacrimi îi strangula gâtul și fiecare silabă ieșea forțat, ca o notă muzicală ce se încâpățâna în dorința de a avea sunet, deși coarda care-i dădea viață era ruptă.

- Nu plânge! Nu fi tristă, că mă distrugi! Nu pot să te văd necăjită! Ți-e greu cu mine! Știu! Nu mai vreau să-ți împovărez viața! Ce poți să mai aștepti de la un om cu o sumedenie de boli, care nu știe de unde și cum au apărut! Cum poți să spui că mă iubești, când eu mă urăsc din toată ființa mea? Niciodată n-am urât pe nimeni, cum mă urăsc pe mine!

- Mă sperii! Ce-i cu vorbele acestea? Cum poți să gândești și să spui asemenea lucruri? Nu poți să te urăști, de vreme ce noi toți te iubim! Nu, dragul meu,

nu mi-e greu! Tot ceea ce fac sau am făcut cu drag nu a fost și nu este pentru mine o povară. Da, nu este o fericire să fii bolnav, dar trebuie să ne obișnuim cu ideea că bătrânețea așa vine, cu dureri de tot felul, cu neputințe și cu multe dezamăgiri sau regrete. Regretele însă sunt inutile! La ce bun, când ceea ce am ales este bun ales?

- Regreți că m-ai ales pe mine? Șuieră ca o rafală de vânt întrebarea, în timp ce palma înfierbântată îi mângâie părul ușor umezit de transpirație.

- Nu! Nu regret și nu am regretat niciodată! Nu cred că eu te-am ales, ci ai fost ales de Dumnezeu pentru mine. Acum îmi vin în minte cuvintele Maitreyiei, când a făcut logodna la Lacuri cu europeanul Allan. Jurământul acela nu este doar al indienei, ci este al tuturor cuplurilor care trăiesc autentic acest sentiment. Deci este și jurământul nostru! Și a încălca un jurământ este un foarte mare păcat! Ori noi, noi am încercat să ne onorăm jurămintele. Cred că în asta constă longevitatea familiei noastre.

- Mda! Însă dincolo de cuvinte sunt oamenii, cu toate gândurile și faptele lor! Acolo, de unde îmi vorbești tu, acum, este literatură, ficțiune. Aici, arată el spre patul lui de suferință, aici este viață, așa cum este ea, ciopârțită, chinuită, bătută de uragane, arsă de soare, cu lumini și cu umbre, cu urcușuri și cu multe, mult prea multe coborâșuri!

Îmi vin în minte câteva cuvinte geniale, care nu știu cui aparțin: „Boala este modul în care moartea iubește viața”... și fiecare dintre noi purtăm în ființa noastră nu numai viața, ci și moartea, încă de la naștere.

- Dragul meu, nu cred că acestea sunt subiectele cele mai fericite alese pentru a discuta acum! Poate doar starea de izolare sporește tristețea din noi! Va trece însă, cum trec toate și ne vom bucura încă de viață împreună! Știu sigur asta!

- Sigur că știi, că doar tu ești Mama Omida! Încearcă el să facă o glumă pe seama previziunilor ei. Sau mai știi? Cred tot mai mult că am trăit o viață împreună și n-am reușit să ne cunoaștem îndeajuns! Oamenii pretind că au ajuns să cunoască universul, dar nu se cunosc pe ei înșiși.

- Ne luăm acum cu filosofia, bat-o focul ei! Lasă că ne cunoaștem atât cât este necesar! Încearcă ea să oprească această discuție ce aducea după ea și mai multă tristețe.

- Draga mea, cred că este momentul să-mi cer iertare, nu scuze, ci iertare pentru unele lucruri pe care le-am făcut, sau le-am repetat de-a lungul vieții! Cred că este momentul să știi cu cine ai trăit o viață întregă!

- Nu vreau să-mi spui nimic! Știu ceea ce trebuie să știu și gata! Ai greșit? Nu-i nicio problemă! Toți greșim! O greșală care se repetă, însă, devine un fel de obișnuință, un fel de obicei, iar eu îți știu obiceiurile, poate mai bine decât crezi tu.

- Nu, draga mea! Nu le știi! Le-ai bănuț doar! Se spune că dacă vrei ca drumul vieții, atât cât mai este, să nu-ți fie greu, trebuie să te despovărezi de regrete și

de dezamăgiri. Ori eu asta vreau să fac acum. Vreau să mă despovărez! Vreau să nu mai fii tristă, pentru că de multe ori nu am fost cel pe care l-ai iubit, cel pe care l-ai acceptat ca partener de cursă lungă, ci acela care ai fi dorit tu să fiu.

- Dacă simți nevoia să te confesezi, îl sun pe preotul de la biserica noastră!

- Nu, nu lui vreau să mă confesez, ci ție. Față de el nu am greșit cu nimic. Am greșit însă față de tine, așa că totul este între noi doi.

Discuția lor a rămas neterminată, deoarece ea a trebuit să răspundă la telefon, iar convorbirea a durat ceva mai mult.

Vorbea la telefon și privea prin geam, gândindu-se că natura își urmează cursul ei, indiferentă la ceea ce se petrece în lume. Liliacul a înflorit și parfumul lui pătrundea prin geamul deschis. Ea îl privea cu o revoltă nedisimulată, pentru că el înflorea în timp ce lumea se ducea de-a berbeleacul. O privighetoare își făcuse obiceiul de a cânta în fiecare seară la geamul lor. Când a terminat convorbirea, el i se adresează, citindu-i parcă gândurile:

- Ce frumos cântă privighetoarea! Știi că doar masculii singuri cântă, pentru că așa încearcă să-și atragă perechea? De data aceasta, cuvintele lui par mai însuflețite, tocmai pentru că avea o adevărată pasiune pentru viața animalelor și a păsărilor, despre care știa o mulțime de lucruri, deși meseria lui nu avea nicio tangență cu ceea ce-l pasiona.

- Wow! Privighetoarea mascul înseamnă că își face un fel de reclamă!

- Da, este un fel de promisiune! Trilurile atât de armonioase au scopul să le asigure pe femelele interesate că vor fi buni familiști. Așa se poate spune și despre Lupul Alfa, care este un bun familist, este monogam, loial lupoaicei. El își protejează familia cu dragoste și cu bunătate. Vezi, draga mea, poate că oamenii mai au încă multe de învățat de la păsări și animale. Și eu, care știam atâtea, din acest punct de vedere, nu am fost un foarte bun familist.

Ea este de-a dreptul surprinsă de cuvintele lui, pentru că simțea că reia discuția pe care o începuse mai devreme, așa că s-a așezat în genunchi lângă pat, pentru a fi mai aproape de el, îi cuprinde capul cu palmele și privindu-l în ochii ce până nu de mult erau de un verde intens, încearcă să-i alunge astfel de gânduri:

- Ai fost un foarte bun tată și soț! Ai fost cel mai bun tată și soț din lume! Să-ți intre bine în cap asta!

- Nu cred că există un asemenea calificativ pentru vreun bărbat! Mai ales pentru mine! Tu spuneai adeseori că fiecare dintre noi îi măsurăm pe ceilalți cu propria noastră măsură, așa că, după măsura mea, cred că bărbații nu prea rezistă ispitelor.

Fără vreo altă introducere, el a început o poveste, de care părea că se detașează pe măsură ce o depăna. A început o confesiune lungă și dureroasă pentru amândoi.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Nebun după tine

Despre Parisul anilor nebuni la superlativ!

Edith NEGULICI

Câțiva ani de amor nebun, câțiva ani de suspiciuni cumplite și apoi o imensă tristețe și suferință. Totul la superlativ, imens, grandios.

Éric-Emmanuel Schmitt

Sacha Guitry (1885-1957) a fost actor de teatru și film, regizor, scenarist și prolific dramaturg francez al teatrului boulevardier. Fiul actorului francez de prim rang, Lucien Guitry, și-a urmat tatăl în profesia de teatru și și-a făcut debutul pe scenă în compania tatălui său, la vârsta de cinci ani. A îmbrățișat cu entuziasm și cinematograful. Guvernul francez i-a acordat titlul de comandant al Legiunii de Onoare. De asemenea, a fost membru al Academiei Goncourt. A fost căsătorit de cinci ori, întotdeauna cu actrițe în ascensiune, ale căror cariere le-a promovat.

Cea mai cunoscută soție a lui a fost actrița și cântăreața franceză, **Yvonne Printemps** (1894-1977), alături de care a jucat în multe spectacole memorabile. Printemps a debutat pe scena din Paris la vârsta de 12 ani, iar la 21 de ani a fost remarcată și distribuită în roluri principale de către Sacha Guitry. **Nebun după tine** aduce în scenă cântecele *Plaisir d'amour*, *J'ai deux amants*, pe care Yvonne Printemps le-a făcut celebre.

În acord cu dramaturgia lui Sacha Guitry, **Éric-Emmanuel Schmitt** a scris o piesă „à la Guitry” despre Guitry, făcând din cuplul Yvonne Printemps – Sacha Guitry o comedie de Guitry. Această piesă tribut – o pasișă compusă din extrase din Guitry – povestește aventurile cuplului legendar al teatrului francez, care a dominat Parisul și întreaga lume în perioada anilor '20 și care a jucat în toată lumea, inclusiv la Londra și New York, unde au fost catalogați drept „The Guitrys”. Au fost în centrul atenției presei, au umplut sălile de spectacol și au avut lumea întreagă la picioare. Regi, regine, oameni politici i-au aplaudat frenetic. Chiar și Charlie Chaplin, celebrul Charlot, cu toții au venit să-i aplaude pe Guitrys.

Yvonne Printemps aprinzându-i o țigară lui Sacha Guitry (1927)

Éric-Emmanuel Schmitt deschide succesiv trape narrative spre viața fiecăruia dintre artiști, înainte de a deveni un cuplu, în timpul maximei înfloriri și, implicit, la sfârșitul relației. Pentru Sacha Guitry, linia care desparte viața reală de teatru și amintiri începe să se șteargă. Yvonne Printemps să fie cu adevărat o amintire de-a lui Sacha Guitry? Sau o fi fost împrumutată dintr-o piesă scrisă tot de Sacha Guitry?

Spectacolul despre viața acestor staruri înseamnă mai mult decât săli de teatru de o eleganță strălucitoare, costume fermecătoare, ecouri ale hiturilor și bisuri. Dincolo de tot ceea ce s-a conservat în arhive, dincolo de autobiografii, povești mondene, istorii personale și cancanuri apărute în ziarele de scandal, Éric-Emmanuel Schmitt imaginează povestea acestei relații, în care cele două vedete se transformă în per-

sonaje credibile, iar actele lor capătă alte justificări. În lumea teatrului, destinele artiștilor stau sub semnul efemerității. E un mediu concurențial atroce. Iubirea adevărată este rară, iar timpul și cei din jur nu-i ajută întotdeauna să reziste.

Nebun după tine este un spectacol despre lumea ca o scenă, viața în teatru, teatrul în teatru, despre istoria adevărată a celebrului cuplu legendar francez, Sacha Guitry și Yvonne Printemps, interpretați excepțional de către **Maia Morgenstern** și **Armand Calotă**, care prind viață altfel decât sub reclamele luminoase, devin mai umani, dar și mai seducători. Întâlnirea dintre cei doi protagoniști este programată de-o viață.

Cuplul rezistă în lumina orbitoare a propriei faime, găbind timp de 14 ani un echilibru fragil între viața personală și cea artistică. Amândoi reușesc să se impună și să triumfe grație talentului, fiind adorați de public. Cei doi artiști joacă în spectacole de mare succes. Lumea teatrului le recunoaște talentul și îi consacră definitiv. Succesul are un preț? Desigur. Pe cei doi îi va despărți exact ceea ce inițial i-a unit. În lumea teatrului, la lumina strălucitoare a reflectoarelor, relațiile se nasc ușor, însă se erodează inevitabil sub presiunea celor din jur, a geloziei și a propriilor demoni lăuntrici. „Fericirea în doi durează până numeri la trei.” (Sacha

Guitry) Momentele de maximă tensiune alternează contrapunctic cu cele de fericire și calm relativ. „Dragoste cu năbădăi, pasiune, certuri și împăcări, scilicet și suferință, suișuri și coborâșuri. Paiete și cioburi/reproșuri. Scandal și spectacol. Muzică, muzică, muzică și dans.” (Maia Morgenstern)

Debordând de energia vitală extraordinară, în ritmul coregrafic al muzicii de charleston și jazz, creat de coregrafa **Victoria Bucun**, regizoarea **Antonella Cornici**, alături de scenografa **Alina Dincă-Pușcașu** reconstruiesc universul și atmosfera retro-vintage a anilor '20, prin ținute care pun în valoare interpretarea magistrală a actriței **Maia Morgenstern**, secundată de **Isadora Băltățeanu/ Oana-Maria Dragne**, adevărate *flapper girls*, excelând prin emancipare, comportament libertin și sfidarea normelor societății. Ele interpretează mai multe roluri, oferă de fiecare dată apariții spectaculoase pe scena transformată în ring de dans și se fac remarcate, dincolo de calitățile actricești formidabile, prin accentele art deco strălucitoare, bențițe Charleston, rochii cu franjuri, paiete, evantaie cu pene și perle la gât, mănuși și pantofi stiletto cu toc perfect pentru dans. Impecabil este, la rândul său, actorul **Armand Calotă**, creionând un Sacha Guitry șarmant, legenda unei epoci. Aflat întotdeauna la teatru, scriindu-și repede piesele la mașina de scris, pregătind întotdeauna un nou spectacol, artistul impresionează plăcut prin prezența scenică glamour cu alură de dandy, dress-ul code șic, accesoriizat cu redingotă, pantaloni charleston, pălărie și baston.

Dragi spectatori, veniți să vedeți **Nebun după tine!** Veniți să fiți martorii mării pasiuni a unui geniu pentru o privighetoare care nu a suportat să trăiască într-o colivie de aur. Și, așa cum declara Sacha Guitry: „Eu și Yvonne..., de fapt nu ne-am despărțit niciodată”, nici voi nu vă veți despărți de povestea acestei căsnicii străbătută de pasiune, gelozii, fericire, certuri și trădare. Fiecare scenă sentimentală sau dramatică la care asistați, fiecare replică spumoasă cu care vă delectați, fiecare frison pe care-l simțiți, are suflet. Sufletul dramaturgului care le-a creat, sufletul actorilor care le interpretează și sufletul vostru, al celor care savurați această comedie dulce amăruie despre viața trăită ca pe scenă, într-o atmosferă de petrecere până în zori, într-un cabaret din anii '20. O petrecere de lux la care uitați de inhibiții și sunteți invitați la distracție.

Semnificativă din punct de vedere cultural, istoric și estetic, comedia **Nebun după tine** este un regal de frumusețe ce reușește să contureze farmecul și atmosfera Parisului anilor nebuni și poate fi înțeleasă în mai multe chei: din perspectiva psihologiei relațiilor umane, din perspectiva relațiilor de cuplu, din perspectiva istoriei teatrului universal, a unei anumite perioade istorice. Această multitudine de perspective și de voci face spectacolul emoționant, fascinant, vibrant. Félicitations! Bravo! Chapeau!

Filmografiile Simonei

Amour (2012)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Gen: dramă

Durată: 2h 7m

Regizor: Michael Haneke

Scenarist: Michael Haneke

Roluri principale: Jean-Louis Trintignant, Emmanuelle Riva, Isabelle Huppert

Filmat în: Franța

Limbă care se vorbește în film: franceză

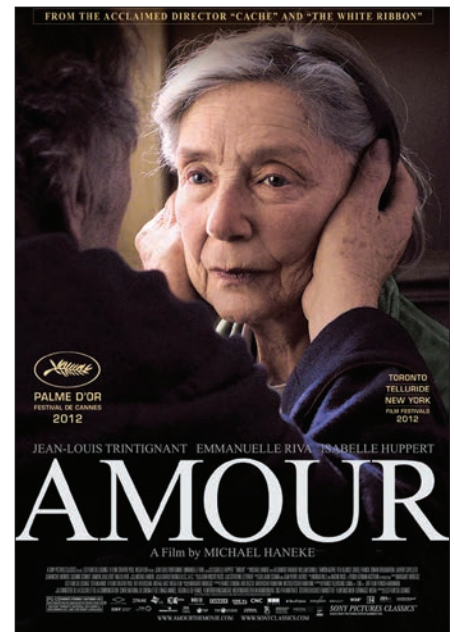
Premii câștigate: nominalizată la categoria *Cel mai bun film al anului*, *Cea mai bună actriță într-un rol principal*, *Cel mai bun regizor*, *Cel mai bun scenariu*, *Cel mai bun film străin* (2013). Pentru ultima categorie a și câștigat Premiul Oscar. A câștigat și un Premiu BAFTA la categoria *Cea mai bună actriță* (Emmanuelle Riva) și a fost nominalizată la alte trei categorii pentru aceleași premii, trei nominalizări și un premiu pentru *Cel mai bun film străin* la Gold Derby Awards, câștigător la categoria *Cel mai bun film european* la Premiile Goya (2014) și al unui Premiu Gopo (România), Golden Globes pentru aceeași categorie. A cumulat în total 84 de premii și 108 nominalizări la diverse festivaluri de profil din întreaga lume.

Michael Haneke provoacă iubitorii de film prin peliculele la care lucrează în calitate de regizor sau scenarist fie prin prezentarea unor aspecte controversate din societate, fie prin incursiuni într-o lume aspră, speculativă. *Amour* (2012) se așază în cinematografia lui pe cea mai înaltă treaptă, urmat de *The White Ribbon* (2009), *Funny Games* (2007), *Caché* (2005), *The Piano Teacher* (2001) și a fost prezentat publicului larg la nenumărate festivaluri de profil din întreaga lume. Câștigător chiar al unui Premiu Gopo, la categoria *Cel mai bun film european*, el a putut fi vizionat de cinefilii români în afara festivalului și pe una dintre cele mai cunoscute rețele de streaming (Netflix).

Pelicula îi are în distribuție pe Jean-Louis Trintignant și Emmanuelle Riva, în rolurile lui Georges, respectiv Anne. Cea din urmă, nominalizată la Oscar pentru acest rol, la categoria *Cea mai bună actriță*, la ve-

nerabila vârstă de aproape 86 de ani, a revenit în atenția criticilor de film internaționali la multă vreme după prima nominalizare la un Premiu BAFTA în 1961 (categoria *Cea mai bună actriță străină*), cu filmul *Hiroshima Mon Amour*, dar a fost mereu prezentă în atenția publicului francez, pe care l-a încântat vreme de multe decenii. A jucat și în mult aclamatul proiect *Trei culori. Albastru* (1993) al lui Krzysztof Kieslowski. E o apariție melancolică și elegantă, care se imprimă în memoria spectatorilor, așa cum o face și în acest film în rolul unei profesoare de pian, mult stimată de elevii săi, care cunosc cele mai înalte culmi ale succesului, și soție fericită a unui bărbat (tot profesor de pian și el) care întruchipează farmecul manierat al unui timp apus, cel puțin la începutul peliculei. La rândul lui, Jean-Louis Trintignant, cu o carieră extrem de fructuoasă (nenumărate nominalizări la Premiile César), este un actor de forță, pe care am avut bucuria să-l descopăr abia acum.

Filmul jonglează cu binomul Eros și Thanatos (iubire și moarte) ca elemente fundamentale de construcție a lumii cu sens. În urma unui atac vascular, Anne rămâne semi paralizată și abilitățile ei fizice, dar și de vorbire sunt diminuate (demență). E un contrast uimitor între fragilitatea umană a femeii de după atac și eleganța sălii de concert în care, inițial, o vedem alături de soț. Sentimentul decrepitudinii o invadează odată cu conștientizarea faptului că devine o povară, că este lipsită de demnitatea auto-suficienței, de o viață normală. O intelectuală redusă de o boală degenerativă la un stadiu infantil, dependent, îngrijită de un soț care, din iubire, o vrea cât mai mult

alături de el, în pofida greutăților inerente, încearcă din greu să se facă înțeleasă. Ce-și dorește ea este eutanasia, eliberarea – tot din iubire – a soțului de povară. Ce înseamnă, de fapt, iubirea?

Una dintre scenele cele mai tulburătoare e aceea când Annei i se schimbă scutecul ori când soțul o încurajează să cânte pentru a face față, într-un tempo scăzut, erodării, pulverizării ființei. Ce suntem când îmbătrânim și cădem în grija altora? Fiica o vizitează, întrebându-se de ce nu se poate face mai mult, dar nu se oferă, în fapt, să ajute, fiind prea prinsă în angajamentele profesionale/personale. Cu inima frântă, soțul nu se întrebă, ci-și sacrificială, din iubire, propria formă de iubire. Îngrijitoarea o piaptână ca și cum ar fi o păpușă, un obiect, iar scena e dureroasă în apartamentul plin de mobilă veche, de colecții și tablouri pline de gustul unui sens pierdut, reificat. Apartamentul devine celulă, refugiu, mormânt, dar și imortalizare a unei iubiri absolute. E o carapace, dar și o fantă care desparte lumea reală de lumea crudă a unei realități instituite cu forță. Cei doi sunt o lume în sine, cu emoții, imperfectă, dar și pură, sofisticată.

Scena inițială e, descoperim la final, o punere în abis a iubirii, dar și o desfășurare inversă a evenimentelor aparent inexplicabile.

Eloy – *Echoes from the Past*

Daniel MUREȘAN

Nimeni nu a avut nicio tresărire. Au înjunghiat mii de vieți, nu au simțit nimic; măcelul parcă a fost hotărât dinainte. Ioana s-a săvârșit, a devenit liberă și mulțumită. Călăii își spălau mâinile însângerate, pregăteau măcelul de mâine. O, Dumnezeuule, de ce îngădui toate acestea? Mă tem să nu devin tovarășul nemilos, mă rog să lucrez după adevăratele mele simțăminte, care-mi strigă să mă opresc. Un iad e în mine și-n preajmă-mi, închid ochii și îi spun demonului să mă lase, să meargă să-și întâlnească tovarășii. Până să răsară soarele, se înalță glasul de durere al Ioanei, sugrumat de țipetele înjunghierii. Totul acoperă mugirea valurilor. Credeai că jertfa ta va face lumea mai bună și azi vom fi mai fericiți? Nu, mânia oamenilor nu s-a potolit, sunt aceeași cruzi ca pe vremea ta!

Întotdeauna e o mare plăcere să ascult un nou album Eloy, cu extraordinarul *Frank Bornemann* la voce și chitară, dar de data aceasta a fost ceva parcă hipnotic, poate și fiindcă este al treilea din trilogia povestirii Ioanei d'Arc. Atmosferă bântuitoare (*Conspiracy*), melodiile cu clape grandioase (*Compassion for Misery*) și epilogul Ioanei (*The Pyre*), acestea ar fi ingredientele unui album conceptual foarte bine realizat.

Eloy a rămas aceeași trupă de prog spațial, inovatori, cu producții monumentale. Chiar dacă vocea lui Frank Bornemann (are aproape 80 de ani) este acum la o gamă destul de joasă, instrumentiștii își fac treaba impecabil, rezultatul fiind unul de apreciat. Eloy este una dintre acele trupe care nu cred că au lansat vreodată un album prost, deși, evident, unele sunt mai bune decât altele. *Echoes from the Past* conține multe dintre lucrurile pe care fanii le iubesc la Eloy, cum ar fi vocea foarte accentuată a lui Frank, acele claviaturi somptuoase în stil Richard Wright, chitarele solo crescendo, care au influențat space rock și prog. Din punct de vedere al producției, totul sună spectaculos, cu sinteză toarele de la *Folberth & Gerlach* în față și în centru. Adăugarea vocilor feminine, ca întotdeauna, contribuie la rotundul pieselor, oferind cu siguranță acestora o profunzime suplimentară.

Echoes from the Past este un album solid, care sună bine, care nu reinventează roata, dar îți oferă toate micile nuanțe pentru care ne place muzica rock.

Tracklist:

1. Conspiracy (5:45)
2. Compassion for Misery (3:05)
3. Echoes from the Past (5:39)
4. Danger (4:42)
5. Deceptive Glory (5:10)
6. Warning Signs (6:34)
7. Fate (3:21)
8. The Pyre (9:22)
9. Farewell (5:19)

Drakkar Records 2023

Componentă Eloy:

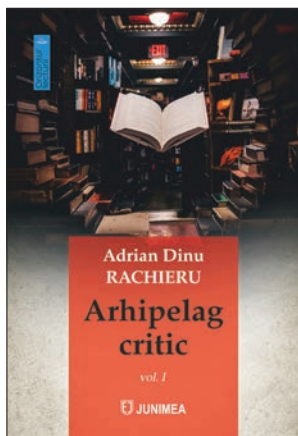
- Frank Bornemann (voce, chitară)
- Hannes Folberth (clape)
- Michael Gerlach (clape)
- Klaus-Peter Matziol (bass)
- Stephan Emig (baterie)

Discografie Eloy:

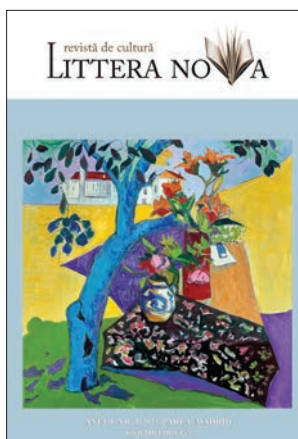
- Eloy (1971)
- Inside (1973)
- Floating (1974)
- Power and the Passion (1975)
- Dawn (1976)
- Ocean (1977)
- Live (1978)
- Silent Cries and Mighty Echoes (1979)
- Colours (1980)
- Planets (1981)
- Time to Turn (1982)
- Performance (1983)
- Metromania (1984)
- Code Name: Wild Geese (1984) (soundtrack)
- Ra (1988)
- Destination (1992)
- The Tides Return Forever (1994)
- Ocean 2: The Answer (1998)
- Visionary (2009)
- Reincarnation On Stage (2014)
- The Vision, the Sword and the Pyre – Part I (2017)
- The Vision, the Sword and the Pyre – Part II (2019)
- Echoes from the Past (2023)

Malaxorul de octombrie

■ La Editura Junimea din Iași, în colecția Orizontul lecturii, a văzut lumina tiparului volumul I din „**Arhipelag critic**” al sociologului, criticului literar, eseistului și prozatorului Adrian Dinu Rachieru. „«Arhipelag critic» discută, prin profilurile sintetizatoare propuse, despre o serie creatoare, având drept numitor comun vitregele condiții formative; ea a fost modelată de interdicții (lecturi clandestine, maeștri «ascunși», biblioteci epurate), provocând o reacție polemică (ruptura) și promovând, astfel, la start, un program negativ. Dar, în același timp, redescoperind – euforic – tradiția, definind o stare de spirit, angajându-se, prin combustie creatoare, la o lucrare comună, recuperatoare, fecundă, susținută, prin propulsie adjectivală, de o critică solidară, întâmpinând sărbătorește pe noii veniți”, a precizat Adrian Dinu Rachieru.

■ În numărul 3 al revistei de cultură „**Littera nova**”, care apare trimestrial la Madrid, Viorel Mureșan a scris despre volumele de versuri semnate de Mircea Bârsilă: „Monede cu portretul meu”, apărut la Editura Pământul din Pitești în anul 2009; „Viața din viața mea”, tipărit la Editura Cartea Românească din București în anul 2014 și „Vise reverii vedeenii”, publicat la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca în anul 2022. „Fără îndoială, poet cu ample băi de cultură, în Mircea Bârsilă se întâlnesc direcții poetice diferite, frecventate asiduu de cei mai reprezentativi poeți de azi sau abia ocolite de alții, pentru mai îmbietoare «priveliști». Se poate fâli cu beția inspirației, ca toți expresioniștii, într-o posibilă «ars poetica», unde imaginează un posibil mod de a produce realitatea poetică”, a apreciat criticul literar stabilit la Surduc. Revistă culturală pentru românii de pretutindeni cuprinde versuri de: Jesús Urceloy, Aleksandr Kusikov, Sophia de Mello Breyner Andresen, Grégory Rateau, Manuel Vilas, Francisco Domene, Moshe B. Itzhaki, Ion Tudor Iovian, Radu Sergiu Ruba, Ioan Barb, Monica Manolachi, Andrei Doboș, Andrei Gazsi, Rodica Alina Carceanschi, Corina Oproae, Cornel Paiu, Cristian Munteanu, Ștefan Ciobanu și Julien Caragea.

■ La Editura Mega din Cluj-Napoca a fost publicat volumul semnat de Horațiu Cociș, „**From Macro to Minor Security: Watchtowers, Fortlets and Linear Fortifications on the Frontier of Dacia Porolissensis**”. Cartea, apărută în limba engleză, are la bază teza de doctorat susținută în anul 2020, de arheologul din cadrul Muzeului Județean de Istorie și Artă – Zalău, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, conducător de doctorat fiind prof. univ. dr. Radu Ardevan. Subiectul volumului îl reprezintă fortificațiile minore din cadrul frontierei Daciei Porolissensis, fiind incluse turnurile de supraveghere cunoscute și/sau cercetate până în prezent, precum și câteva care au fost recent identificate, structurile de tip *burgus* și fortificațiile liniare, fie ele palisade cu val și șanț, ziduri cu diferite tehnici de construcție sau cele de tip *murus caespiticius*. Cartea a apărut cu sprijinul Comisiei Naționale Limes din cadrul Ministerului Culturii și Identității Naționale.

(A.-B.K.)

■ „**Precupeții noi**”, de **Monica Patriche**, Editura Agnos, Sibiu 2023. „Dominanta cărții, chiar și în cele mai sumbre pagini, rămâne **Învierea**. Există, de altfel, un poem închinat ei (*Astăzi. Un poem al Învierii*), care are ca vocabulă primă pe astăzi, cuvânt emblematic pentru trăirea și exprimarea ortodoxă. Taina Învierii este înconjurată ocrotitor cu *O aură de vis, o luntre, un plic scris cu litere/ ce îngrădesc un mister*. Autoarea are *solarul meu arbore – / arborele lacrimelor alunecând pe obraz*. Este o lacrimă izbăvitoare, care începe în suferință și sfârșește în bucurie. Iată una dintre vederile ei asupra Învierii: *La un semn scara morții s-a ridicat/ și totul s-a umplut de cântece și șoapte./ O minune despre care nu pot vorbi*. Și atunci a fost firesc să fim asigurați încă de pe la început de către autoare în legătură cu finalul fericit al cărții.” (Costion Nicolescu)

■ „**O cale către noi**”, de **Liliana Finta**, Clubul Mitteleuropa, Oravița, 2023. „O cale către noi este o carte foarte rară. Unul dintre lucrurile care o face

rară este acela că este scrisă la persoana a doua. Liliana se adresează direct cititorului. Este scrisă într-un stil informal însă departe de a fi colocvial. Stilul cărții este mai degrabă mistic, filozofic și de aplicabilitate practică. (...) Un alt lucru care face ca această carte să fie remarcabilă este faptul că este scurtă și plină de conținut. Pare evident că această perspectivă provine din ani de contemplare liniștită și mai puțin liniștită. Intensitatea cuvintelor atestă faptul că au fost comprimate și nespuse de-a lungul anilor și uneori spuse din toată inima și angajamentul cu care au fost trăite și descoperite.” (Robin Wildt Hansen)

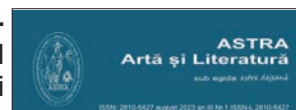
■ **„Mâna dintre nori / A hand amidst clouds”, de Romulus Moldovan**, Editura Timpul, Iași, 2023. „Grefier al unor neliniști nedefinite, difuze, Romulus Moldovan caută, cu tenacitate, «limbajul înțelepciunii», revelația unui echilibru fericit al expresiei poetice. Aflată la vârsta deplinei maturității, lirica practică de Romulus Moldovan în acest nou volum ne descoperă o voce poetică tot mai sigură, mai convingătoare.” (Ion Cristofor)

■ **Viorel Mureșan** publică, în cel mai recent număr, cel din august 2023, al revistei clujene **Steaua**, cronică literară. **„Doi ochi de lemn privind-ne fericiți”** este titlul cronicii scrise de Viorel Mureșan despre volumul **„Introducere în poezie”** de **Ion Mureșan**. **Adrian Lesenciuc** se duce pe **„Urmele literare ale lui Ciprian Porumbescu”**. „Probabil că cea mai importantă modalitate de celebrare a lui Ciprian Porumbescu în anul cultural care îi poartă numele este tocmai redarea în traducere și publicarea într-o ediție elegantă a jurnalului său cernăuțean”, spune Adrian Lesenciuc, care consideră că textul merită atenția unui public larg, nu numai informațiile care nuanțează portretul compozitorului, dar și un autentic al vieții diurne în Cernăuți în provincia bucovineană din a doua jumătate a veacului al XIX-lea. Și nu în ultimul rând, pentru calitățile lui intrinseci de text literar”, spune Lesenciuc, referindu-se la jurnalul cernăuțean al lui Ciprian Porumbescu.

■ „Când nu mai iubim pe Dumnezeu, natura și omul, suntem deja morți demult!”, spune părintele Calinic Argeșeanul, într-un editorial din numărul de septembrie 2023 al revistei **„Argeș”**. Editorialul cu titlul **„Traista de bunătăți și binecuvântări”** cuprinde multe alte sfaturi duhovnicești despre viață, frumusețe, mântuire, bune de știut și de reamintit pentru toată suflarea. **„Dumnezeu ți-e martor”** își intitulează și **Gheorghe Grigurcu** articolul de pe pagina trei, o colecție de gânduri înțelepte. Apoi, **Sorin Lavric** povestește despre **„Femei de duh”**. Toată revista de cultură este străbătută de firul roșu al credinței duhovnicești, componentă esențială a identității culturale a românilor.

(C.Ș.C.)

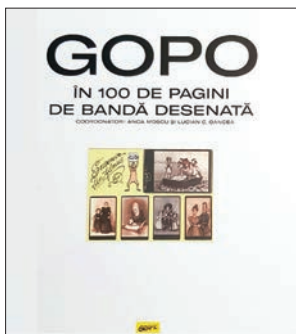
■ **Astra Artă și Literatură 1/2023**. A apărut primul număr din 2023 al revistei culturale, editate de Despăr-

țământul Dej „Dr. Teodor Mihali-Bancherul” al ASTRA. Prezentarea grafică de excepție se bazează pe creațiile artistei vizuale Mona Ciciovan, revenită din Canada pentru a-și expune lucrările și în România. Se prezintă cu grupaje poetice Ioan Es. Pop, Valeria Biliț (laudatio de Nicolae Băciuț), Lucian Gruia, Adriana Szilagy, Raveca Vlașin, Gina Cobârzan, Simone Györfi, Dorin Popa, Vasile Ionac. Radu Gavrilă a păstrat inițiativa ilustratelor care pot fi decupate și expediate. În alb-negru, grafică de Gabriela Meșter. Textele de proză sunt semnate de Dana Fodor Mateescu, Dora Budăcean, Magdalena Vaida (Miniaturi). Cristian Alexandru Păltinean publică „Eseuri”. Pe Nicoleta Taylor, strămutată în Phoenix (Arizona), am întâlnit-o recent la Bistrița. Numărul îngrijit de Marius Buculei (autor al povestirii „Omul cu masca pe fler” și al prezentării ultimului roman publicat de Mircea Cărtărescu, „Theodoros”) cuprinde și un grupaj science-fiction: Rodica Bretin, Horia Nicola Ursu, caricaturi și benzi desenate de Radu Călin Clețiu, inițiatorul expoziției anuale din orașul Ciocova: „Cula și Dracula” (a creat și mascota euRO-con'94 Timișoara). Tot la rubrica „Biblioteca autorului”: „Nu voi mai vedea niciodată lumea” de Ahmet Altan. O traducere din literatura maghiară redă un fragment din romanul „Strălucește o stea” de Tamási Áron.

■ **Avatarurile unui cenaclu**. Zorin Diaconescu a studiat engleza la UBB Cluj, apoi a predat-o la Colegiul Național „Andrei Mureșanu” din Dej. După Revoluție, a venit ca redactor la Studioul de Radio Cluj și a plecat ca director. Cu toate acestea, volumul „Cronica de taină pentru fluturii arși” (Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2023) nu reprezintă nici memoriile unui pedagog, nici un florilegiu de anecdote din studiourile de înregistrări, ci o cronică de cenaclu. Unul adevărat. Forma fără fond utilizată în „Iepoca de Aur” pentru educarea maselor s-a dovedit a fi „o prăbușire a creației literare în plastilina activismului cultural”. Poetul Radu Săplăcan a inițiat la Clubul Tineretului o altă formulă, pe care a denumit-o (doar era profesor de filosofie!) „Saeculum”, un nume preluat de la Lucian Blaga. Mentorii „grupului cu un aspect rebel” au fost doi foști condamnați politici, scriitorul Teohar Mihadaș și monahul Nicolae Steinhardt. Tinerii s-au întâlnit apoi cu Ion Mureșan, Radu Țuculescu sau Alexandru Vlad de la Cluj, Gheorghe Crăciun, Vasile Gogea, Daniel Drăgan de la Brașov. Curând, au început presiunile pe mai multe planuri și, după o serie de tatonări, literații s-au mutat la biblioteca orașenească din Beclean. Nici aici n-au fost mai cumiți: l-au invitat pe poetul Virgil Mazilescu, prin urmare, în 1986, a fost emisă o „notă de desființare” a cercului literar. Activitatea literară a fost scufundată în „mizeria imaginației”, de unde a răsarit, sub alte forme, după Revoluție. Una a fost Radiodifuziunea Română. Zorin Diaconescu s-a născut la 11 septembrie 1948. Să-i urăm deci: „La mulți ani!”

■ **Centenarul Ion Popescu-Gopo.** Ion și Popescu sunt cele mai întâlnite nume din Muntenia. Ca să se individualizeze, artistul a ales primele două litere din cele ale părinților (mama Gorenko se refugiase din Ucraina sovietizată) și a semnat Gopo. Tatăl său, Constantin, a fost artistul plastic de la care copilul a moștenit talentul și împreună cu care au realizat primele minute ale unui desen animat românesc. Anul acesta s-au împlinit 100 de ani de la nașterea celui care, mai apoi, avea să creeze Omulețul și să câștige Marele Premiu (Palme d'Or) la Cannes în 1957. Dar până să devină cineast, desenatorul a realizat caricaturi, ilustrații și mici benzi desenate, publicate în presa bucureșteană. Ele au fost adunate în volumul omagial „Gopo în 100 de pagini de bandă desenată”, coordonat de Anca Moscu și Lucian Cristian Oancea, apărut într-o formă de excepție la Editura Grafic. Cuvântul-înainte a fost scris de Dana Duma, urmat de „Povestea neștiută a desenatorului Gopo”, narată și documentată de Dodo Niță. Eduard Pandele îi prezintă activitatea din anii '40, când adolescentul și-a cristalizat un stil propriu și a chicotit pe seama marilor spirite ale literaturii române: Coșbuc, Eminescu, Caragiale. Au urmat revistele pentru copii: „Cravata roșie” (fostă „Licurici”) și „Luminița” (materiale selectate de Dodo Niță). În revista „Cinema”, a publicat seria „Scurtă istorie a cinematografului” (L.C. Oancea), care a continuat-o pe cea intitulată „Un film pe săptămână” (E. Pandele). Aceste prime reușite au fost împlinite de uimitorul, mai consistentul „Film-Dicționar”. Felicitări pentru realizarea acestui album deosebit!

(G.-D.G.)

■ Numărul 105-106 (9-10) / 2023 al revistei „**Scriptor**” atrage atenția prin abundența și calitatea materialelor focalizate pe istoria națională și pe istoria culturii. Astfel, seria o deschide Ioan-Aurel Pop, urmat de alte

nume de prestigiu, iar Ștefan Andronache publică și comentează o epistolă inedită a lui Mihail Sadoveanu către Ion Petrovici, ilustrând, în context interbelic, relațiile dintre un mare scriitor și un filosof, moldovean și el, implicat și în politică. Însemnările lui Liviu Ioan Stoiciu din ziua de „Miercuri, 11 octombrie 1989” refac, pentru cei ce am trăit atunci, dar și mai vârtos, pentru cei tineri, un crâmpei din cenușul sfârșit al „deceniului satanic” românesc. Iar o notă a autorului (Lis-2023), strecurată printre rândurile jurnalului, capătă ecouri de recviem pentru o bibliotecă de scriitor, construită cu mari sacrificii, și amenințată să devină, azi, o povară pentru urmași. Un impresionant dosar cultural marchează, în cuprins, dispariția unui remarcabil filolog, profesoara ieșeană Elvira Sorohan (1934-2023). Primul text comemorativ e o efigie în cuvinte, făcută de unul dintre studenții începutului ei de carieră universitară, scriitorul Grigore Ilisei. Poate că de aceea, textul lui e atât de vibrant. Urmează un interviu dens, cât un curs complet de poetică, realizat de Nicolae Busuioc cu infatigabila profesoară. Păcat numai că redacției îi scapă datarea acestui dialog. Un alt fost student, din generațiile mai noi, care i se declară discipol, Bogdan Crețu, analizează opera de specialist în literatură medievală a Elvirei Sorohan și trimite săgeți înspre cea a criticului de întâmpinare. În fiecare frază se simte deferența tânărului profesor față de distincția și erudiția profesoarei sale model. Textul *In honorem Elvira Sorohan* de Claudiu Horjea, cel devenit student la litere în toamna lui 1989, fusese scris și publicat în 2021, când profesoara împlinea 85 de ani. La dorința și rugămintea ei de pe patul de suferință, el se transformă acum într-unul solemn-comemorativ. Octavian Nicolae, profesor de germanistică, scrie un text ocazional ce surprinde o așchie de fatalitate ce a atins destinul uman al profesoarei, pierderea unicei fiice, supradotată intelectual. Calupul memorial se încheie cu un interviu din 2014, ale cărui întrebări provocatoare, formulate de Lucian Vasiliu, primesc răspunsuri de o pedagogie fără cusur. Regretând că multe materiale valoroase din sumarul revistei au rămas nesemnificate, întâmpinăm cu reverență acest număr din „Scriptor”.

(V.M.)

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XIX, Nr. 10 (225), octombrie 2023.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Știrb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chinta - redactori asociați;
Ioan F. Pop, Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean-Samanta, Menuț Maximilian - colaboratori.

Responsabil de număr: Daniel Săuca

Corectură: Oana-Maria Barariu-Săvus
Tehnoredactare: Marius Soave

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Omagiații lunii octombrie

(din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj adună materiale pentru cuprinderea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Chirilă Adina Livia – profesoară, 1 octombrie 1964; **Abraham Florin** – istoric, 1 octombrie 1975; **Buciu Angela** – solistă, 5 octombrie 1942; **Man Nicolae** – artist plastic, 8 octombrie 1956; **Neaga Simion Ioan** – artist plastic, 8 octombrie 1976; **Szöke Ana** – coregraf, 8 octombrie 1964; **Mirișan Ligia Valentina** – notar, 8 octombrie 1981; **Borca Irimia** – profesor, 9 octombrie 1937; **Tötös János** – pastor, poet, 9 octombrie 1947; **Lascu Eugenia Maria** – învățătoare, 10 octombrie 1963; **Pădurean Pop Maria** – profesoară, 11 octombrie 1957; **Teieru Cristina Georgeta** – profesoară, 11 octombrie 1966; **Szabó Tibor András** – actor, 13 octombrie 1957; **Nagy Ágnes Magdolna** – învățătoare, 13 octombrie 1966; **Puie Oliviu** – jurist, 14 octombrie 1957; **Baică Gavril** – inginer, 15 octombrie 1942; **Vaida Simion** – profesor, 15 octombrie 1942; **Crihan Eugen** – profesor, 15 octombrie 1954; **Cantor Maria** – inginer, 16 octombrie 1954; **Molnár János** – preot, 16 octombrie 1955; **Maja Călin** – preot, 16 octombrie 1970; **Mărieș Ancuța Ioana** – medic, scriitoare, 16 octombrie 1972; **Jugrestan Ioan** – pictor, 19 octombrie 1949; **Medve Aurel** – profesor, istoric local, 19 octombrie 1950; **Țârlea Marcel Doru** – sportiv, 19 octombrie 1966; **Torje Lucian Paul** – inginer software, 19 octombrie 1982; **Mishol Agi** – poetă, 20 octombrie 1947; **Botă lordache** – psiholog, 20 octombrie 1957; **Abraham Pavel** – jurist, 21 octombrie 1948; **Crihan Catița** – profesoară, 22 octombrie 1955; **Tötös Áron** – istoric, muzeograf, 22 octombrie 1990; **Bârjac Dumitru** – profesor, 23 octombrie 1942; **Tusan Maria** – profesoară, 23 octombrie 1965; **Szónyi Levente** – preot, 23 octombrie 1975; **Seling Pop Rodica** – profesoară, solistă, 24 octombrie 1975; **Cicortaș Cornel** – prozator, 26 octombrie 1944; **Megheșan Dumitru** – preot, 26 octombrie 1954; **Lakó Éva** – muzeograf, arheolog, 27 octombrie 1935; **Blaj Ștefan** – medic, 27 octombrie 1950; **Sabău Ioana Daniela** – antreprenor, 28 octombrie 1985; **Pop Nicolaie** – inginer, 30 octombrie 1961.

Comemorări

Petre Dulfu – 70 de ani de la moartea scriitorului

Dulfu, Petre – scriitor, pedagog. N. 10 martie 1856, Tohat (azi județul Maramureș) – m. 31 octombrie 1953, București.

Viața și activitatea: a urmat școala primară și șase clase secundare la Gimnaziul din Baia Mare, iar clasele a VII-a și a VIII-a la Cluj. A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj. A obținut diploma de doctor în filosofie cu lucrarea *Activitatea lui Vasile Alecsandri pe tărâmul literaturii române* – prima monografie documentară despre Vasile Alecsandri. A fost membru fondator al *Societății de lectură a elevilor români* din gimnaziul băimărean. A colaborat la revista șapirografiată a elevilor, pe care, cu timpul, a scris-o aproape în întregime și la revistele **Șezătoarea**, **Cărțile sateanului român**, **Amicul familiei** și a publicat numeroase articole de psihologie și pedagogie în **Educatorul**, **Revista pedagogică**, **Revista pedagogilor și învățătorilor din România**, **Revista generală a învățătorului**, **Ideea**, **Educația** etc. A fost membru al Societății *Iulia* din Cluj și redactorul revistei Societății **Diorele**. A debutat în anul 1872 în revista **Familia**. După terminarea studiilor se dedică în întregime carierei didactice. Petre Dulfu trece Carpații în România, unde V.A. Urechia, ministrul instrucțiunii publice îl numește profesor de pedagogie, apoi director la Școala Normală din Turnu-Severin. După desființarea acestei școli, va preda istoria și geografia la Azilul *Elena Doamna* și la Școala Normală a Societății pentru Învățătura Poporului Român din București. După plecarea lui Ioan Slavici în Transilvania pentru a conduce revista **Tribuna**, Dulfu este solicitat să predea limba română la ambele școli, unde desfășoară o activitate rodnică până la începutul războiului din 1916. A scris un număr de lucrări pedagogice și manuale școlare, în colaborare cu alți autori, unele ajungând până la 33 de ediții. La 1 noiembrie 1911 a devenit membru al *Societății Scriitorilor Români*. **Premii:** a fost distins cu *Bene-Merenti*, *Răsplata muncii* – pentru învățământ clasa I, *Coroana României în gradul de ofițer*.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Yosa Buson

(1715-1783)

Haijin de o certă originalitate și pregnanță, dar și pictor, în aceeași măsură. A aprofundat creația poetică a lui Matsuo Basho, aspirând ca și el, să poată reflecta lumea în formula simplă și nobilă a celor trei versuri. Elementul care îl face să se deosebească de maestrul său este picturalitatea pronunțată. Existența umană și natura se întâlnesc în poezia sa cu înțelepciunea și umorul.

Ploaie de primăvară:
o umbrelă și o haină de paie
se preumblă conversând.

În lumina lunii,
prunul alb devine din nou
un pom al iernii.

Cu fiecare petală care cade
ramurile prunului
îmbătrânesc.

Azul bătrâneții;
ploaia de vară
căzând prin cetărnă.

Demoni semănând rapiță,
în lungile raze
ale soarelui înserării.

(Traducere de Ion Acsan
și Dan Constantinescu, în vol.
Tanka – Haiku, Editura Mondero,
București, 2002)

Méhes Miklós

Mohammed Arfan Asif

Mohammed Arfan Asif

Ljiljana Vrzić

Nora Mahler

Nora Mahler

ISSN 1454-3028

www.facebook.com/RevistaCaieteSilvane

www.caietesilvane.ro

